

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 20.

Lördagen den 18 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 8 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 178—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 182, angående understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

Ang. understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

Uti punkten 179 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t gjort framställning om anvisande av medel till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft dels en inom första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* väckt motion, nr 48, dels ock två inom andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 5, av herrar *Molin* och *Billqvist* samt den andra, nr 9, av herr *Carlson* i Mölndal.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I) med avslag å herrar *Molins* och *Billqvists* samt herr *Carlsons* i Mölndal ovanberörda motioner, i vad de skiljde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) — med uteslutande av det nuvarande ordinarie förslagsanslaget å 175,000 kronor till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor — i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga ett ordinarie förslagsanslag till understödjande av folkskolebarns ferieresor av 125,000 kronor;

b) medgiva, att från sagda anslag finge utgå understöd för ferieresor, som företoges av medellösa eller mindre bemedlade barn,

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 20.

Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.
(Forts.)

tillhörande småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola i stad eller stadsliknande samhälle med ett invånarantal av minst 3,000, ävensom att dylika resor finge, där särskilda omständigheter därtill föranledde, efter särskild prövning av vederbörande skolråd eller skolstyrelse anordnas även för barn, som slutat sin skolgång, under villkor att resorna fullbordades inom tre månader efter näst föregående lästermins slut; och

c) bestämma, att avgiften vid ferie- och studieresor å statens järnvägar skulle utgå för varje person med 25 procent av den för person över 12 år gällande befordringsavgiften enligt allmänna taxan; samt

II) avslå herr Nils Anton Nilssons m. fl. ovanberörda motion.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr Molin: Herr talman, mina damer och herrar! Eftersom jag står antecknad som motionär vid denna punkt, skall jag be att få säga några ord angående den sak, det här gäller. Då jag vid riksdagens början läste igenom statsverkspropositionen och särskilt åttonde huvudtiteln, märkte jag ju, att en hel del nedprutningar voro gjorda. Man förstår ju mycket väl, att så måste bli förhållandet, och jag förstår, att regeringen måst resonerat som biskop Brask: »Här-till är jag nödd och tvungen». Då jag kom till denna punkt, rörande folkskolebarnens s. k. studie- och ferieresor, blev jag emellertid litet betänksam, när jag märkte, att det stående ordinarie förslagsanslaget på 175,000 kronor var struket och att endast ett anslag på 125,000 kronor ställts till förfogande för barnens s. k. ferieresor. Med detta anslags slopande är det klart, att dödsstöten är given åt skolbarnens s. k. studieresor, som pågått här i landet ända sedan år 1912. 1911 års riksdag beviljade nämligen för första gången på Kungl. Maj:ts begäran ett ordinarie anslag av 30,000 kronor att användas för skolbarnens studie- och ferieresor. Ända sedan 1912 tills nu hava alltså dessa resor pågått. Och jag tror, att jag tors säga, att de varit till stor nytta och glädje för tusentals barn överallt i Sveriges rike.

Syftet med dessa studieresor finnes angivet av föredragande departementschefen i 1911 års statsrådsprotokoll, där han bland annat säger, att dessa resor äro »ett utslag av den pedagogiska princip, som numera börjar allt mer genomtränga vår undervisning, nämligen att denna i görligaste mån skall grundas på *åskådning och direkt iakttagelse*». Detta rörande studieresorna. Och angående ferieresorna säger departementschefen bland annat, att de »avse att bereda barnen från städernas solfattiga gränder möjligheten att under någon del av sommaren få i fulla drag *njuta av lantlivet, solljuset, den friska luften och de stärkande baden* samt *erhålla sund och närande föda*». Dessa ord fälldes 1911, och man tycker, att de skulle kunna finna genklang även 1921 och 1922. Men man har, som sagt, av statsfinansiella skäl ansett sig böra stryka anslaget till studieresorna och endast bibehållit ett anslag av 125,000 kronor för ferieresor. Och det är mycket gott

och väl, fastän man därvidlag även gjort ganska betydande inskränkningar. Man har nämligen stannat vid, att barn, som vid dessa resor skola komma i åtnjutande av nedsättning i biljettpriserna på statens järnvägar, skola vara ifrån städer eller stadsliknande samhällen med ett invånarantal av minst 3,000. De, som bo i samhällen med mindre invånarantal, komma sålunda icke i åtnjutande av detta. Denna fråga skall jag emellertid icke ingå på, ty jag vet, att det finns en motionär på denna punkt, nämligen herr Carlson i Mölndal, och han kommer säkerligen själv att utveckla sina synpunkter på frågan i det stycket.

Rörande studieresorna tror jag, man kan säga, att allmänna meningen är den, att de varit till obeskrivlig nytta. För det första hava de varit av uppfostrande betydelse, särskilt för ungdomen och alldeles särskilt för den ungdom, som slutat folkskolan eller fortsättningsskolan. Ty naturligtvis ger man sig icke ut att resa med småbarn, utan dessa resor äro avsedda för barn, som lämnat skolan i egentlig mening. Mången kanske tror, att dessa resor ske planlöst och utan system. Men så är icke fallet. Det är ordnat så, att man försöker utnyttja tiden till det yttersta, för att barnen verkligen skola hava nytta av resorna. För detta ändamål har man i städerna, både i de större och de medelstora städerna inrättat s k. skolresebyråer. Dessa byråer hava tagit hand om skolresegrupperna och styrt om, att de fått såväl logi som även ledning och plan för sina studier, dit de kommit. Här i Stockholm har t. ex. länge existerat en sådan byrå, och föreståndarinnan, fröken Alma Wik, har varit själen i det hela. Tusentals barn hava genom denna byrås försorg inlogerats i Vasa folkskola vid Karlbergsvägen och där fått en god bädd till det billiga priset av, som jag tror, 30—40 öre per barn och dygn. För övrigt har man styrt om med mat och utarbetat fullständig plan över, huru man skulle använda tiden och få nytta av resan.

Jag måste vidröra detta, ty det kan ju finnas de av kammarens ledamöter, som icke satt sig in i denna sak. Självt har jag varit på flera håll med barn på dylika resor, t. ex. i Vadstena, Karlsborg och Motala samt även 1916 här i Stockholm. Vi hade därvid ett anslag på 50 kronor av Svenska turistföreningen. Vi betalade för järnvägsresan den vanliga avgiften av 5 öre för person och zon. Det var billigt. De fattigaste barn kunde följa med till Stockholm, och det hela ställde sig på ett präktigt och förståndigt sätt. Vi reste hemifrån Aspa en söndagseftermiddag och voro här måndag, tisdag och onsdag. Dessa dagar använde vi för att se på Stockholms stad. Vi använde dagarna till besök på museer, på Skansen och Skeppsholmen o. s. v. På det sistnämnda stället besågo vi pansarbåtar och undervattensbåtar. Vi voro i riksdagshuset och än här och än där. Sålunda voro vi uppe på en del tidningar i Stockholm, där vi blevo särdeles väl bemötta, och fingo se, hur tidningspressarna voro i gång och hur tidningarna kommo till. Jag menar, att dessa resor sålunda företagas i syfte att lämna barnen möjlighet att förtydliga de begrepp, de fått under undervisningen i skolan. I skolan blir ofta undervisningen mycket teoretisk, och därför är det mycket nyttigt för barnen

Ang. understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

(Forts.)

Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.

(Forts.)

att komma ut i det verkliga, levande livet och få se såväl land som stad. Och icke bara landsortens barn ha behov av att titta sig omkring. Det behövs lika väl för barn i »*städernas solfattiga gränder*» att komma ut på landsbygden och få se, hur det tar sig ut där. Härvidlag bör det vara ett utbyte mellan land och stad. Allmänna meningens är också den, att det är sorgligt, om detta anslag nu skall utan vidare avföras.

Jag hade tänkt mig att möjligen motionsvägen söka få en ändring på denna punkt, och att statsutskottet, och särskilt den avdelning, som haft denna sak om hand, skulle ställa sig välvilligt till en dylik motion, då jag visste, att i statsutskottets andra avdelning sutto personer, som hade hjärta och sinne för denna sak. Nu ser jag i alla fall till min ledsnad, att statsutskottet icke kunnat ta hänsyn till detta, utan att det gått på avslag på motionen, alltså ett uteslutande av dessa 175,000 kronor till understöd åt folkskolebarnens ferie- och studieresor. Men utskottet säger sig dock sympatisera med motionären och anser, »att under nu rådande ekonomiska situation ett förslag sådant det av Kungl. Maj:t framlagda erbjuder en väl anpassad interimsanordning. Samtidigt med att utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, vill utskottet dock hava betonat vikten av att den verksamhet, som här avses, i sina förutvarande former kan återupptagas, så snart tidsläget sådant medgiver». Utskottet har sålunda i motiveringen ställt sig mycket välvilligt. Det kan icke gå med på att tillstyrka ett anslag av 175,000 kronor eller någonting dylikt för första halvåret 1923, såsom jag hade tänkt mig, men säger samtidigt, att detta är bara tillfälligt. Det är härmed fastslaget, att nästkommande år eller så, om det blir möjligt, skall man återigen upptaga denna verksamhet. Jag har för min del svårt att förstå, att tidsläget verkligen är så förtvivlat, att man utan vidare skall behöva gå till denna avskrivning. Det är ledsamt att behöva konstatera detta. Visst är ställningen besvärlig, men jag tror ändå, att med litet god vilja hade man kunnat gå med på ett förslagsanslag av t. ex. 175,000 kronor. Är det så, att riksdagen nu utan vidare går med på utskottets förslag, så måste det leda till, att tusentals barn berövas den lilla glädje, de så väl behöva. De sitta därute i bygderna, ja, långt ute i obygderna, barn, av vilka många aldrig ens rest på järnväg. De få aldrig se något, de få aldrig någon glädje i dessa bistra tider, som verkligen äro ganska svåra, icke bara i städerna utan även på landsbygden. Kunde det icke vara skäl att tänka på, att riksdagen borde göra något för att hjälpa även dessa barn? Jag menar, att det icke egentligen är lämpligt att just nu avbryta denna verksamhet. Men det heter, som sagt, att det statsfinansiella läget är sådant, att så måste ske. Jag har svårt att förstå detta, och jag vill i varje fall inlägga en gensaga mot den uppfattningen.

Angående biljettpiserna har jag i min motion yrkat, att man skulle gå tillbaka till den gamla taxan 5 öre per zon och person. 1921 års riksdag höjde denna avgift till 10 öre, samtidigt som man höjde anslaget till 175,000 kronor, och de ärade ledamöter i denna kammare, som voro närvarande i debatten, minnas säkert, att det var icke ringa

motstånd, innan man gick med på den ökningen. Den ökning, som jag tänker på, gjordes på hösten 1920 mitt i högkonjunkturen, då det var goda möjligheter till förtjänster, då arbetarna kunde förtjäna sig en bra dagspenning och sålunda också kunde bidra något till sina barn. Men ställningen är icke densamma nu som då. Jag anser verkligen, att vi icke hava råd att stryka bort detta anslag, vilket i alla fall kanske blir kammarens beslut. Det är nu så, att statens järnvägar äro ett affärsdrivande verk, och de se naturligtvis på sina inkomster och utgifter, och järnvägarna beräkna, att de skola hava dessa tillgångar för prisskillnaden, som uppstår mellan det normala biljettpriset och den ifrågasatta nedsättningen. Härigenom kommer man till ganska höga siffror. Jag vet icke, om de enskilda järnvägarna räkna på samma sätt som statens järnvägar, men jag tror det knappast, ty jag vet, att så snart det vart beslutat, att barnen skulle få nedsatta biljettpriser på statens järnvägar, så gingo också de enskilda järnvägarna med på samma taxa. Man har aldrig hört talas om, att de beräkna att hava så och så många tusen kronor för att täcka denna prisskillnad. Inom parentes sagt förefaller det mig som om järnvägsstyrelsen skulle vara mindre välvilligt stämd — varför vet jag knappast.

Det vore mycket att säga i denna sak. Jag skall i alla fall fatta mig kort, ty vi hava mycket att göra i kväll och i natt, och jag vill naturligtvis icke stå här och uppehålla tiden, men jag vill i alla fall till sist göra en liten jämförelse. När riksdagen befinner sig här i Stockholm från den 9 januari till efter pingst, då den blir hemförlovad, då känna vi alla i riksdagen en lättnad och äro glada att få lämna Stockholm. Låt mig säga det: Äro glada över att få komma ut på landet och få sol och mat och luft — det få vi här också, men icke på det sätt, som vi äro vana vid därute. Om vi få en resa, jag höll på att säga en skolresa, anordnad för riksdagsmän till en trakt, som vi icke känna till, så bli vi mycket glada. I flera år å rad har man praktiserat att låta riksdagsmän företaga studieresor till olika trakter — vi hava varit i Lappland, Kristiania, Visby och på olika håll, och ju billigare resan varit ju gladare hava vi varit, och ju flera hava kunnat vara med. Om vi känna denna sak på det sättet, ty varanda ledamot är glad över att få företaga en sådan resa, vad tro icke herrarna, att barnen i bygderna skola känna, när de få komma på sådana rekreationsresor eller vad man nu vill kalla det.

Jag vill med dessa ord sluta mitt anförande, och jag skulle helst velat yrka avslag på statsutskottets hemställan och i stället yrka bifall till ett anslag på 175,000 kronor och därmed också till nedsättning i biljettpriserna, men som ställningen är sådan, att det icke finnes någon reservant inom statsutskottet, vilket man väl dock i alla fall bort kunnat hoppas, vill jag för närvarande, herr talman, icke göra något yrkande, ehuru jag helst skulle velat göra det i motionens syfte.

Herr Carlson i Mölndal: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter behagade finna, har jag vid denna punkt avgivit en liten

Ang. understödande av folkskolebarns ferie- och studieresor.
(Forts.)

Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.

(Forts.)

motion. Denna motion avser icke någon annan ändring i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag än att bibehålla den förutvarande bestämmelsen, enligt vilken vid ferieresor för folkskolebarn samtliga barn från Sveriges städer voro berättigade till dessa billiga resor. Enligt den föreliggande propositionen och utskottets förslag har ju den förändringen företagits, som innebär, att 28 av Sveriges mindre städer, där barnen tidigare haft denna rättighet, nu berövas denna, ifall riksdagen skulle godkänna det som utskottet här har föreslagit. Då det icke finnes någon reservant inom utskottet, ber jag om ursäkt inför kammaren, om jag under sådana omständigheter anser mig hava en viss skyldighet att klarlägga detta spörsmål i enlighet med min motion så mycket som möjligt.

Jag vill då i likhet med den förste ärade talaren anföras, att när riksdagen första gången beviljade dessa anslag år 1911, anförde departementschefen till statsrådsprotokollet följande, som gällde ferieresor:

»Den andra arten av ifrågakvarande resor, s. k. ferieresor, har ett *övervägande humanitärt syfte*. Dessas ändamål är att bereda barn ur fattigare familjer från städerna tillfälle att under sommaren eller någon del därav vistas på landet, vare sig i s. k. feriekolonier eller i enskilda för dem upplåtna hem. Om jag måste högt skatta verksamheten för s. k. studieresor på grund av dessa resors uppfostrande betydelse, skattar jag ur en annan synpunkt den verksamhet icke mindre högt, som avser att bereda barnen från städernas solfattiga gränder möjligheten att under någon del av sommaren få i fulla drag njuta av lantlivet, solljuset, den friska luften och de starkande baden *samt erhålla sund och närande föda.*»

Vad jag särskilt velat framhålla med min motion är, att dessa ferieresor väsentligen skilja sig från de s. k. studieresorna, därför att barn, som resa ut på ferieresor, härstamma ifrån hem, där ekonomin är så dålig, att man kan säga, att barnen äro mer eller mindre vanvårdade. Det är sålunda de fattigaste bland fattiga familjer, som det här närmast gäller. Jag vill vidare också till protokollet hava antecknat ett yttrande, som järnvägsstyrelsen hade beträffande dessa ferieresor till och från mindre stadsliknande samhällen — det gällde nämligen lägre taxor eller billigare taxor, varefter dessa resor hava fått göras — där järnvägsstyrelsen säger:

»*Styrelsen utgår därvid från, att det ofta icke ligger vikt uppå, att barnet får vistas på landet, utan att det kommer i ett bättre hem, där det får bättre omvårdnad och sundare föda än i sitt föräldrahem.*»

Nu innebär den kungl. propositionen en nyhet i så måtto, att barn från en del stadsliknande samhällen på landsbygden skulle nu enligt propositionen och enligt utskottets förslag också vara berättigade till dessa billigare resor, och det har då anförts några exempel på sådana samhällen, och här omnämnas från järnvägsstyrelsens sida Sandviken, Hagalund och vidare Höganäs, Lidingö och Sundbyberg. Skolöverstyrelsen har i ett yttrande till 1920 års riksdag anfört beträffande ferieresorna: »Särskilt ferieresorna hava

«skats och ur sociala synpunkter måste man med glädje hälsa denna livliga utveckling, och styrelsen finner det synnerligen önskvärt att erforderliga medel av riksdagen beviljas.»

Jag är gärna villig att medgiva, att de anslag, som riksdagen vid olika tillfällen beviljat, ha blivit överskridna i ganska stor utsträckning. 1911 års riksdag beviljade för detta ändamål, d. v. s. för både ferie- och studieresor, 30,000 kronor. 1918 höjdes detta anslag till 70,000 kronor. År 1918 är det enda år, då det har uppstått något överskott på dessa resor; då fanns det ett litet överskott på 7,500 kronor. 1919 överskreds anslaget med icke mindre än 240,000 kronor, och anslaget för 1921 beräknas att bliva överskridet med ungefär 700,000 kronor. Nu ha ju dock under den sista tiden åtskilliga kontrollföreskrifter kommit att gälla i detta avseende, varför det ju kan tänkas, att anslaget icke i samma mån kommer att överskridas som tidigare varit förhållandet. Emellertid är beträffande dessa anslag först att märka, att de utgått gemensamt till såväl ferie- som studieresor. Nu har ju departementschefen föreslagit, att studieresorna skulle inställas i år, och emot en sådan anordning har jag för mitt vidkommande icke haft någon erinran. Dessutom har ju tillkommit den nya bestämmelsen, som icke verkat i mer än 4 eller 5 månaders tid, att endast barn ur obemedlade eller svagt bemedlade familjer äga rätt till billiga resor, vare sig det nu gäller studie- eller ferieresor. Jag tror, att när dessa kontrollföreskrifter hava hunnit omsättas i det praktiska livet, ty det ha de näppeligen icke kunnat ännu, då Kungl. Maj:t fattat sitt beslut så sent som i juni månad föregående år, att detta i viss mån kommer att verka inskränkande på frekvensen av ferieresorna. Det är möjligt även, att den andra nya bestämmelsen, som är föreslagen i den kungl. propositionen, nämligen att barnen själva skulle bidra till dessa resor med en avgift, som utgör en fjärdedel av priset för en vuxen person enligt den allmänna järnvägstaxan, kommer att verka så. Jag tillåter mig emellertid framhålla såsom ett ganska betydande moment, som också kommer att inverka åtskilligt på dessa anslagsbelopp, det förhållandet, att det ju förnämligast är det dyra biljettpriset, det är de dyra taxorna på järnvägarna, som gällt ända fram till innevarande år, som naturligtvis tagit en sådan stor del av dessa anslag. Nu har ju för statens järnvägars vidkommande taxorna sänkts från den 1 januari i år med, om jag icke missminner mig, ungefär 25 %. Huruvida någon ytterligare sänkning av taxan vid järnvägarna — jag förmodar, att de enskilda järnvägarna också följa med — är att ställa i utsikt, därom kan ju vara svårt att yttra sig, men jag tror, att om priserna skola undergå någon förändring, så blir det naturligtvis ytterligare nedåt. Detta är ju ett förhållande, som väsentligen kommer att bidra till att anslaget kommer att räcka så mycket längre, än förhållandet har varit tidigare. Jag vill exempelvis påpeka, att det har varit en stor disproportion kan man säga mellan den avgift, som barnen haft att erlägga, och det bidrag, som staten sedan fått tillskjuta, då det gällt att utfylla skillnaden i biljettpriset. Det förhöll sig nämligen på det sättet, att år

Ang. understödande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

(Forts.)

Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.
(Forts.)

1911 utgjorde statsbidraget $\frac{3}{4}$ av biljettpriset. Men år 1921 utgjorde statens bidrag icke mindre än $\frac{7}{8}$ av gällande biljettpris. Det är naturligtvis häri, som vi i första hand ha att söka det stora överskridande, som skett beträffande detta anslag, under de senare åren.

Nu har, som tidigare anförts av den föregående ärade talaren, utskottet icke kunnat gå med på vad jag föreslagit i min motion, under motivering att det är den rådande depressionstiden, som egentligen är utslagsgivande och dikterande för såväl Kungl. Maj:ts proposition som också utskottets förslag. Men jag får säga för mitt vidkommande, att när det med dessa ferieresor uteslutande gäller att bispringa fattiga barn, härstammande från obemedlade eller svagt bemedlade familjer, så kan det väl icke anses rättvist att i en depressionstid, då mannen kanske fullständigt saknar inkomst eller har betydligt sämre inkomst än tidigare, fatta ett beslut, som medför, att barn från sådana familjer, som möjligen tidigare blivit delaktiga av dessa ferieresor, hädanefter icke kunna bli det, därför att det är depressionstid, och därför att familjeförsörjaren har det väsentligen sämre ur ekonomisk synpunkt än han kanske tidigare haft. Dessutom kan naturligtvis icke saken ligga till på det sättet, att i de 28 av Sveriges småstäder, som här skola strykas från en rättighet, som de tidigare innehåft, att det i dessa småstäder icke skulle finnas några fattiga familjer. Där skulle kanske icke finnas några barn, som man kan anse vara berättigade att deltaga i dessa ferieresor. Jag vill för mitt vidkommande bestrida, att så är förhållandet. Är krisen utomordentligt svår och den ekonomiska misären mycket stor för tusentals familjer i storstäderna, så är den alldeles säkert också mycket svår för många familjer, som bo och ha sin vistelse inom dessa 28 småstäder, som nu skulle gå förlustiga rättigheten, att de fattiga familjernas barn skulle få deltaga i dessa ferieresor. Jag såg för någon tid sedan en teckning. Jag minnes nu icke i vilken tidning det var. Emellertid var det en illustration, som gjorde ett synnerligen starkt intryck på mig. A ena sidan var det tvenne barn, som skulle ut på ferieresä. De hade utpyntat sig i sina grannaste kläder. De hade en liten korg i den ena handen, och de sågo så ljuvligt glada och förhoppningsfulla ut. Dessa två barn gingo förbi en annan liten pys, som stod utanför ett hus och tittade på dessa barn, som skulle ut på ferieresä. Och den lille pojken såg allt annat än glad ut, och han sade till de där två, när de gingo förbi: »Ja, Ni ska inte vara så malliga. Jag kan väl få klent bröst jag också, och då får jag göra en ferieresä.» Jag menar, at denna teckning sannerligen illustrerar, hur uppskattade dessa ferieresor självklart äro av de fattiga barnen. Jag skall taga mig friheten att lämna ett par illustrerande exempel, som jag tror skola i viss mån tala för det oberättigade i, att man skär bort 28 av Sveriges småstäder, så att de fattiga familjer, som finnas där, icke bli berättigade att deltaga i dessa billighetsresor. Jag kan omtala för kammarens ärade ledamöter, att i det samhälle, där jag själv vistas och bor, har det förekommit ett fall,

son enligt mitt förmenande är synnerligen upprörande. Det har förhållit sig på det sättet, att det var en änka, vilkens man avlidit för några år sedan, som hade en flicka i skolåldern, vid 7 eller 8 års ålder. Änkan måste naturligtvis arbeta dagligen å fabriken, och hon kunde då icke vara hemma och pyssla om flickan och sända henne i skolan, utan det gick till på det sättet, att när änkan gjorde sig redo på morgonen och skulle gå till fabriksarbetet — det började kl. $\frac{1}{2}$ 7 — hade hon dessförinnan gjort i ordning flickan, utrustat henne för skolan. Sedan fick flickan gå med varje dag till fabriken och sitta där i arbetslokalen, tills det blev frukostrast, och så skickade modern henne till skolan. Det är uppenbart, att om det kan beredas barn, som uppfostras under sådana förhållanden, tillfälle att utackorderas i familjer och få vistas där 3—4 månaders tid eller att få följa med en barnkoloni, så gör man icke endast dessa fattiga människor utan, jag vill tillägga, även en Gudi behaglig gärning. Jag vill också säga, att i det samhälle, där jag är bosatt, är det — jag överdriver icke — åtminstone 50 familjer, där både mannen och hustrun arbeta varje dag å fabriken.

Det är nämligen omöjligt att hålla familjen samman, om endast en av föräldrarna arbetar, ty inkomsten är nu så dålig, att den icke räcker till, varför i stor utsträckning både mannen och hustrun arbeta på fabriken, och så få barnen sköta sig själva så gott de kunna och uppfostra sig själva. Om nu barn från sådana familjer få rätt till billighetsresor, kunna de erhålla inackordering eller kunna de få vara med i en barnkoloni. Med stöd av de praktiska exempel ur livet, som jag hämtat från min egen hemort, anser jag, att en tre å fyra månaders landsvistelse för dessa skolbarn har en utomordentligt stor betydelse. Nu är ju Mölndal från innevarande års ingång stad, beroende på de kommunala myndigheternas beslut. Hade så icke varit fallet, skulle de barn jag här talat om icke haft möjlighet att komma i åtnjutande av billiga biljettpriser eller deltaga i ferieresor.

Vad jag här föreslagit innebär ju icke annat än status quo, och jag tycker verkligen, att vi icke skola göra det sämre för barn ur de fattiga familjerna i städerna, än vad de haft förut. Jag vill därför ställa en varmhjärtad vädjan i första hand till statsutskottet och därefter till kammaren, huruvida det ändå icke skulle vara den klokaste politiken, jag vill icke säga trots depressionen, utan just på grund av denna depression, att vi icke amputera bort de 28 småstäderna, utan låta barnen i de fattiga familjerna där få komma i åtnjutande av billighetsresor. Jag uttalar sålunda den förhoppningen, att det skall bli möjligt för riksdagen att fatta ett beslut, som sammanfaller med de synpunkter, vilka framförts i min motion, ty det skulle vara mindre hedrande för riksdagen att nu under depressionstiden vidtaga en sådan åtgärd, som möjligen blir bestående bara för ett års tid. Utskottet säger nämligen i sin motivering, att det här endast är fråga om en interimsanordning. Jag har fått en synnerligen sympatisk motivering för avslag på min motion, men jag tror icke, att det kan vara riksdagen värdigt att i ett

*Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.
(Forts.)*

Ang. under-
stödjande av
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.
(Forts.)

sådant här fall ett år fatta ett beslut, som skär bort 28 städer, och nästa år eventuellt fatta ett annat beslut, som tillerkänner barnen i dessa städer rätt att deltaga i billighetsresor.

Herr talman, på grund av vad jag sålunda anført, tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, att orden »med ett invånarantal av minst 3,000» utgå, vilket i realiteten innebär detsamma som bifall till min motion.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Under åberopande av vad som anföres i den kungl. propositionen och av utskottet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Carlson i Mölndal under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Carlson i Mölndal begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 182 av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Carlson i Mölndal under överläggningen framställda förslaget.

Voteringen utvisade 110 ja mot 59 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 183 och 184.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor.

Punkten 185, angående utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 182 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Bäckström* väckt motion, nr 4, däri hemställt, att riksdagen till utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor måtte anvisa på extra stat för år 1923 ett reserva-

tionsanslag av 300,000 kronor att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Bäckströms ovanberörda motion, till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 270,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.
(Forts.)

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Nilsson* i Landeryd och *Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bäckströms ovanberörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Norman*: Vid denna punkt är fogad en reservation, avgiven av herr andre vice talmannen, herr Nilsson i Landeryd och undertecknad. Vi ha yrkat bifall till Kungl. Maj:ts framställning och stödja oss därvid på de grunder, som ecklesiastikministern anfört till statsrådsprotokollet, där han påpekar, att det med hänsyn till det statsfinansiella läget är nödvändigt, att ett avbrott för någon tid göres i anordnande av de utbildningskurser, varom här är fråga. Det är ju ofrånkomligt, att man måste taga hänsyn till de ekonomiska förhållandena, och dessa tvinga till en viss återhållsamhet, även då det gäller upprättande av fortsättningsskolor. Visserligen avskog kammareren förra onsdagen en av mig med flera väckt motion, som avsåg förlängning av övergångstiden för skolreformens genomförande, men det framhölls samtidigt, att många kommuner nödgas använda sig av den i lag beredda utvägen att genom ansökan tills vidare befrias från skyldighet att inom föreskriven tid inrätta fortsättningsskolor. Därav följer också, att behovet av lärare icke blir så stort, som man tidigare kanske trott. Därför kunna vi reserveranter icke finna annat än att den i statsverkspropositionen intagna ståndpunkten är fullt berättigad. Den innebär, att ett anslag för här ifrågavarande ändamål skulle beviljas å 150,000 kronor. Utskottet har visserligen icke ansett sig kunna tillmötesgå herr Bäckström, som föreslagit ett dubbelt så högt anslag, men har dock vidtagit en avsevärd förhöjning av det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet eller till 270,000 kronor. Ett bifall till reservationen innebär en besparing av 120,000 kronor, och tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr *Bengtsson* i Norup: Den, som med uppmärksamhet följde herr *Normans* anförande, fick ju höra, att han minst två

Ang. utbildningskursor för lärare vid fortsättningskolor.
(Forts.)

gångar betonade, att han stödde Kungl. Maj:t. Men när herr Norman stödjer den nuvarande regeringen, har man anledning misstänka, att det är någonting egendomligt å färde. Frånsett detta ha vi på avdelningen ganska snart kommit underfund med, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, icke kan realiseras, utan att det åstadkommer stor skada för fortsättningsskolorna. När Kungl. Maj:t påyrkar anslag till fortsättningsskolorna och begär anslag åt undervisarna i dessa, bör man också tänka på att utbilda flera lärare för de nya skolorna som upprättas, ty annars bliver det här på samma sätt, som om man stängde en klass i seminarierna. Det skulle vara ett stort missgrepp, om riksdagen nu följde Kungl. Maj:t, och det bleve ett streck i räkningen för 1918 års stora undervisningsreform, ty det bleve till skada just för undervisningen själv.

Nu får jag vid denna punkt anföra ungefär vad jag sade häromkvällen gent emot herr Norman, att det egendomliga inträffar, att när herr Norman, som motivering för sitt förslag om framflyttning av skyldigheten för kommunerna att hava infört fortsättningsskola, anfört, att det är brist på lärare, så drar han sig icke för att här reservera sig mot ett förslag, som avser utbildning av dylika lärare.

Den sparsamhetstanke, som framförts av herr Norman såsom motivering, är riktig, och den kommer även till synes i utskottets förslag. Vi ha sökt ordna saken på andra avdelningen i utskottet — och vid behandling av ärendet i plenum har ingen röst höjts häremot — så att man icke höjer huvudtitelns slutsumma utan stannar inom dess ram, men fördelar anslagen på annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr Bengtsson säger, att det måste vara något egendomligt och misstänkt, när jag stödjer Kungl. Maj:t. Det förefaller mig egendomligt, att herr Bengtsson kan fälla ett sådant uttryck. Under de månader, som vi arbetat tillsammans på andra avdelningen i statsutskottet, har herr Bengtsson i Norup haft tillfälle att undan för undan konstatera, att jag tämligen ofta och lojalt stött Kungl. Maj:t i en mängd olika frågor. Det är så bekymmersamma tider icke minst för Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t väl kan behöva lite hjälp. Jag tänkte då, att även mitt lilla stöd kanske kan ha sitt värde, och det ville jag då ge. Men herr Bengtsson i Norup har icke kunnat motbevisa mitt sakliga påstående, som från olika håll vunnit anslutning. I onsdags har ju motionären i ämnet, herr Bäckström, erkänt, att tidsläget kommer att medföra bönhörelse över hövan i så måtto, att fortsättningsskolan icke utvidgas så hastigt, som man beräknat. Det kommer icke att bli behov av lärare i den omfattning man tänkt. Då här icke är fråga om att inställa utbildningskurserna utan endast att de nya begynnelsekurserna av statsfinansiella skäl för året indragas, synes reservanternas ståndpunkt vara stark och försvarbar, och jag vidhåller, herr talman, fortfarande mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Det är orätt att vara otacksam, och man bör inte gärna bedröva dem, som stödja en. Jag har ju att bära ansvaret för den framställning, som Kungl. Maj:t gjort, men jag måste därjämte säga, att utskottets förslag har alla mina sympatier.

Ang. utbildningskurser för lärare vid fortsättningskolor.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 186—191.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 192*, angående stipendier åt elever vid folkhögskolor, yttrade:

Ang. stipendier åt elever vid folkhögskolor.

Herr B e n g t s s o n i Norup: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag, men jag vill påpeka, att här kommit in ett ord, som jag gärna i framtiden ville ha struket. När det gällt stipendier åt elever vid folkhögskolor under åttonde huvudtiteln samt, under nionde huvudtiteln, till elever vid lantmannaskolor, har riksdagen beviljat statsbidrag såsom förslagsanslag under en följd av år. Nu har emellertid Kungl. Maj:t av ekonomiska skäl begärt att få ordet »högst» infört vid detta anslag, och jag förstår så väl, att det är finansministern, som i detta fall har krävt, att anslaget skulle begränsas. Nu är det dock så, att till följd av arbetslösheten finnes god tid för många som vilja begagna sig av denna utbildning vid folkhögskolorna. Detta för med sig att många ansökningar om stipendier inkomma, och då hade det varit önskligt, att anslaget till stipendier tagits till så pass stort, att stipendierna icke behövde bli rent för små. Nu blir följden, att en hel del icke våga söka sig in, vilket länder utbildningen till skada.

Jag har endast velat göra detta uttalande och rikta Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att när andra tider inträda, det är önskvärt, att vi slippa att efter ordet förslagsanslag få med ordet »högst».

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Den fråga, som nu är på tal, är synnerligen betydelsefull. Det har visat sig, att under denna termin strömmat in till folkhögskolorna och lantmannaskolorna långt flera obemedlade elever än vanligt, och om det blir så följande år, komma stipendierna att bli mycket små. Då icke motion väckts om borttagande av begränsningen »högst», kan man icke för närvarande göra annat än att vädja till regeringen att kommande år se till, om det finns möjlighet att på något vis ordna det så, att anslaget ges som förslagsanslag utan begränsningen »högst». Jag har sålunda endast vid denna punkt velat understryka den vädjan herr Bengtsson i Norup riktade till regeringen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 193.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—222.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 223.

Lades till handlingarna.

Punkten 224.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 225.

Lades till handlingarna.

Punkterna 226—233.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. anslag
för
nykterhetens
främjande.*

Punkten 234, angående anslag för nykterhetens främjande.

Under punkten 232 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

dels ett förslagsanslag, högst, 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, med angivna belopp utgå till i punkten omförmälda ändamål;

dels ock till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl G. Ekman* m. fl., nr 70, och den andra inom andra kammaren av herrar *Sävström* och *Hedvall*, nr 117, däri hemstälts, att riksdagen — med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förevarande förslag — för sin del måtte besluta anvisa

dels till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer och militära befattningshavare m. fl. 40,535 kronor;

dels till anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. 19,650 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Ekmans samt Sävströms och Hedvalls ovanberörda motioner, i vad dessa skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

*Ang. anslag
för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

a) ett förslagsanslag, högst, 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	kronor 10,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	» 500: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	» 9,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 2,250: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	» 2,250: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	» 1,250: —

b) till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Oscar U. B. Olsson, Carl G. Ekman, Bergman, Carl Johansson, Eriksson* i Grängesberg, *Bengtsson* i Norup, *Nilsson* i Landeryd, *Jansson* i Falun och *Johanson* i Hallagården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Ekmans samt Sävströms och Hedvalls motioner, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

a) ett förslagsanslag, högst, 95,935 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

<p><i>Ang. anslag till för nykterhetens främjande.</i> (Forts.)</p>	<p>till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer och militära befattningshavare m. fl. . . . .</p> <p>» anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. . . . .</p> <p>» främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet . . . . .</p>	<p>kronor 40,535: —</p> <p>» 19,650: —</p> <p>» 10,000: —</p>
---	--	---

b) — — — — —

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag har i denna punkt icke gått sparsamhetsvägen, men det har berott dels därpå, att den föreliggande frågan alls icke berör de skattedragande, och dels därpå, att den sak, som det gäller, är så allvarlig och viktig, att jag icke vill taga på mitt ansvar risken för att de kurser, det här är fråga om, skulle utebli. Kungl. Maj:t har i sin framställning rörande anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande utelämnat de två största anslagskraven, nämligen dem, som avse en fortbildningskurs för lärare och en allmän utbildningskurs för präster, predikanter och ungdomsledare.

Då jag sade, att medlen icke tagas ur de skattedragandes fickor, ber jag få erinra om vad som beslöts redan 1905, nämligen att av statens inkomst av rusdrycksmedlen skulle avsättas en procent till en fond för undervisningsändamål, så att den uppväxande ungdomen skulle få kännedom om faran av att missbruka spritdrycker. Denna en procents avsättning till fonden har dock minskats, och numera är den icke fixerad, och det har till och med kommit i bruk och i riksdagens medvetande, att man snart sagt kan använda dessa pengar ur rusdrycksfonden till vad som helst. Nu vill emellertid icke Kungl. Maj:t vara med om att av de inkomster, som staten har genom rusdryckshanteringen, över 100 miljoner kronor om året, avsätta 60,000 kronor i runt tal för de av mig nyss nämnda undervisningsändamålen. Om kurserna slopas, kommer det alldeles givet att ha den verkan runt om i landet, att det intresse, som från landstingens och från lärarkårens sida visats för dessa kurser, minskats, ja, kanske rent av uteblir, och det skall bli svårt att någonsin få igen det.

Då jag inom Kristianstads läns landsting haft i uppdrag att ombesörja fördelningen av det anslag, som vi fått för nykterhetens främjande, kan jag av egen erfarenhet betyga, att inga anslag av hithörande slag varit så givande som just de, vilka användas för undervisningskurser. Vi skola besinna, att många av folkskollärarna icke fått någon undervisning i ifrågavarande ämne vid seminariet, men det kräves dock att de skola undervisa häri. Jag ber nu få erinra om, att de, som dragit upp linjerna för de kurser det här gäller, äro sådana män som generaldirektör Bergqvist, professor Sjövall, doktor Nordlund och överlärare Helger. Deras namn torde vara tillräcklig garanti för att kurserna äro värdefulla och från under-

visningssynpunkt tillfredsställande. Dessutom skall skolöverstyrelsen granska och godkänna alla ämnen, som sätts upp på undervisningsprogrammet, och även godkänna förslagen till deltagare i kurserna.

Det må kanske icke vara ur vägen att här erinra om, att vi nu ha förbudsomröstningsfrågan uppe på dagordningen. Från motståndarehåll söker man på lagstiftningens väg mota våra strävanden, och det kanske icke förvånar så mycket, då meningarna om nyttan därav synas vara mycket delade. Men då det gällt upplysning, ha alla de politiska partierna i landet hittills intagit en mycket välvillig hållning. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp de olika politiska partiernas program, som handla härom, men alla ha i sina program satt upp, att de skola stödja nykterhets-saken på upplysningens väg. Nu vill man emellertid icke heller här vara med utan drar in de upplysningskurser, som snart sagt under decennier varit de mest givande på detta område, och som genom folkskollärare och folkskollärarinnor kommer den uppväxande ungdomen i hela vårt land till godo.

Herr talman! Jag yrkar avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ramsta och *Rydström*.

Herr *Rydén*: Herr talman! Det finns ju på åttonde huvudtiteln en hel rad mycket önskvärda och mycket betydelsefulla anslagsposter, som måst strykas i år på grund av den allmänna ekonomiska depressionen och statens finansiella svårigheter. Och egentligen har det varit så, att statsutskottet har funnit, att Kungl. Maj:t framfört fullt vägande skäl för alla dessa strykningar, dock med undantag av en post, som nyss debatterades, nämligen om utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor och vidare beträffande de populärvetenskapliga föreläsningarna. Även där har utskottet emellertid gått så snävt fram, att det endast medtagit sådant, som vid ingående prövning funnits oundgängligen nödvändigt för att icke alldeles trängande arbete skulle avstanna.

Det är klart att jag för min personliga del haft rätt svårt att vara med om strykningen av åtskilliga av dessa poster, som länge förekommit och som måste anses såsom mycket viktiga för den verksamhet, vilken jag betraktar såsom min livsuppgift. Dit hör t. ex. en sådan punkt, som nyss talades om här, feriebarns resor och studieresor för skolbarn o. s. v. Men nöden har ingen lag. Vi sågo oss tvungna i statsutskottet på grund av tiderna och förhållandena att bara taga de anslag, som voro oundgängligen nödvändiga, och ha sålunda måst stryka andra även mycket önskvärda anslag. En annan post, som gått all världens väg efter att länge ha figurerat i åttonde huvudtiteln, är anslaget till utbildningskurser för folkskollärare, som blivit struket för nästa år. Det har varit för mig svårt att svälja detta. Det gäller här kurserna i hembygdskunskap och för utbildning av lärare i teckning, som enligt den nya undervisnings-

Ang. anslag
för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

planen äro avsedda att anordnas. Men vi ha måst göra den reflexionen, att i dessa svåra tider allt sådant måste förfalla och stå tillbaka, som kan anstå, utan att allvarliga framtidsvärden gå förlorade. Och då jag här jämför de båda förevarande kurserna, den sociala fortbildningskursen under denna punkt och den allmänna utbildningskursen för studie- och ungdomsledare, så måste mitt realsinne säga mig det, att vår skola och vår ungdom ha mindre skada av att dessa kurser skjutas upp något år, än vad de ha om exempelvis fortsättningskurserna i hembygdskunskap och i de nya teckningsmetoderna och sådant bliva uppskjutna.

Jag har därför, utan att ett ögonblick underskatta betydelsen av dessa kurser och utan att vilja underlåta att erkänna, att särskilt den sociala fortbildningskursen enligt den nya organisationen blivit på helt annat sätt vederhäftig och värdefull än tidigare, måst finna att, om man skall förfara rättvist och sakligt och när man varit med om att stryka allt det andra, som jag här talat om, det endast är för mig möjligt att gå den linjen som innebär avslag på de väckta motionerna och bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är de skäl, som här föranlett mig att ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S ä v s t r ö m: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord för att belysa min ställning till denna fråga.

Nykterhetsfolket har gått fram på två vägar för att skapa större folknykterhet: å ena sidan lagstiftningsvägen och å andra sidan folkupplysningsvägen. När det gäller lagstiftningen, så är det tydligt att meningarna äro oerhört delade bland kammarens ledamöter och bland folket i allmänhet. Men då det gäller upplysningsarbetet, ha vi vunnit understöd av många personer, som icke äro absolutister, som icke intressera sig för nykterhetsarbetet på det sätt som vi andra gjort. Det är det som gjort, att vi vunnit understöd i rikt mått för vår verksamhet. Nu är det klart, att den upplysningsverksamhet, som nykterhetsordnarna bedrivit genom sina egna förmågor, varit sådan, att mot denna verksamhet nog kunnat riktas anmärkningar — och jag vill säga kanske många gånger också med visst fog. Därför är det nödvändigt för oss att försöka få en vederhäftig upplysningsverksamhet till stånd och just en sådan vederhäftig upplysningsverksamhet är det, som åstadkommes genom dessa kurser. Och den undervisning som där lämnas, är grundläggande, därför att det blir i regel duktiga personer, mera bildade och upplysta människor, som deltaga i densamma och därigenom få kännedom om olika sidor av alkoholproblemet och sedan kunna klargöra detta problem för folket.

Nu skulle jag kunna genom siffror påvisa, huru alkoholförbrukningen gestaltat sig under tiden 1860 och fram till 1920. Men jag skall icke trötta kammaren härmed; arbetsdagen blir tillräckligt lång ändå. Det framgår emellertid av dessa siffror, att förbrukningen av sprit och maltdrycker från 1860 till 1920 icke minskats så

*Ang. anslag
för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

mycket som kanske de flesta av ledamöterna äro benägna att tro, utan fortfarande behöver det nog bedrivas upplysningsarbete i denna fråga. Och jag skulle tro till och med, att den nya landsföreningen mot förbudet icke i sak kan hava något särskilt att invända mot att en sådan upplysningsverksamhet bedrives. Vi ha nu kommit till en tid, då det gäller att spara på alla områden, såsom det framgått av hela denna debatt i dag. När det således gäller att spara på alla områden — något som även jag är benägen att göra: överallt där det kan göras, vill jag medverka härtill — då är frågan den: skall denna sparsamhetstendens behöva komma till syncs även här? Jag tror att i detta fall förhållandena ligga något annorlunda till än i andra fall. De medel, som det här är fråga om, skola ju tagas ur rusdrycksmedelsfonden, och därmed kan man icke säga, att man tager bort allmänna medel ur budgeten, som det annars är fråga om. Och när vi tänka på, huru under kristiden statens inkomster blivit fastlåsta vid de inkomster, som erhållas av rusdrycksfonden, för närvarande 100 miljoner kronor, så tycker man väl ändå, att det är en rimlig begäran, att någon del av en procent anslås just till upplysningsarbete för nykterhetens befrämjande. Och jag tycker sannerligen, att herrarna med gott samvete kunna rösta för det anslag, som här begäres i den föreliggande reservationen.

Jag ber, herr talman, bara med dessa enkla ord få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen. Och jag tror mig kunna säga, att herr ecklesiastikministern skulle nog icke taga sig så hårt vid, om kammaren bifaller reservationen; jag tror att han har sitt hjärta på denna sida.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har icke tillhört utskottsmajoriteten i denna punkt utan anslutit mig till reservanterna. Jag vill ingalunda klandra ecklesiastikministern för att han ansett sig böra vara konsekvent och sålunda stryka detta anslag i likhet med en hel del andra av upplysningsart. Och jag kan också förstå dem, som ställt sig på majoritetens ståndpunkt inom statsutskottet. Men för egen del kan jag omöjligt finna, att det här anslaget har samma karaktär som de övriga. När 1905 års rusdryckslagstiftning kom till stånd, så bestämdes, att en procent av till staten influtna rusdrycksmedel skulle användas för upplysningsverksamhet till nykterhetens befrämjande. Nu kommer det in omkring 100 miljoner till statskassan. Skulle vi använda en procent av denna summa, så skulle det säkert bli bortåt tio gånger mer, än vad det nu blir, även om vi följa reservanternas förslag. Vidare bestämdes, jag vill minnas att det var 1913, att vi skulle skapa en rusdrycksmedelsfond, vartill skulle gå alla inkomster av rusdrycker över ett visst maximum. Men under de senaste åren ha vi låtit detta maximum stå kvar i förordningen och sedan för statsregleringsändamål tagit överskottsmedlen. Men vi ha icke använt dem för nykterhetens befrämjande utan för diverse sociala ändamål, en del t. o. m. för att täcka bränslekommissionens förluster. När man

Ang. anslag
för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

har på det viset förvaltats de medel, som man en gång bestämt för ett visst ändamål, och tillämpat det beslut, som man en gång fattat angående dispositionen av dessa medel, då tycker jag, att det är ganska egendomligt, om man icke skulle kunna orka med att ställa detta lilla anslag i en särklass för sig. När man nu finge lov att stryka hårdhänt, i vad angår skattemedel, skulle man vara så principfast, att man stryker även här. Det är detta, jag inte kunnat vara med om. Jag skall endast tillägga, att det i utskottet av ledamöter, som tillhöra majoriteten, bestyrkts, att nu ifrågasvarande kurser äro väl anordnade och att goda föreläsningar hållas. Det har inte, såvitt jag vet, rests några anmärkningar mot dessa kurser, sådana som de nu blivit omorganiserade.

Jag tycker, herr talman, att kammaren mycket tryggt kan följa reservanternas förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 234 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 8 A fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Omröstningen utföll med 83 ja mot 74 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 235 och 236.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 237.

Lades till handlingarna.

Punkterna 238—257.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 258.

Lades till handlingarna.

§ 2.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12, angående anslag till materiell m. m. för vissa institutioner och inrättningar vid Uppsala universitet.

*Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

Uti punkten 11 av åttonde huvudtiteln i innevarande års proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1922 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till materiell m. m. för de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 januari 1922 angivna institutionerna och inrättningarna vid universitetet i Uppsala anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett reservationsanslag av 40,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på oförmälda institutioner och inrättningar.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Trygger* och *Reuterskiöld*, nr 47, och den andra inom andra kammaren av herr *Edén*, nr 73, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att till materiell m. m. för ifrågavarande institutioner och inrättningar vid universitetet i Uppsala på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 128,328 kronor 6 öre, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på dessa institutioner och inrättningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och ovanberörda motioner, måtte såsom bidrag till täckande av motsedd brist i anslagen till materiell m. m.

Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.

(Forts.)

för de av departementschefen under punkt 11 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1922 angivna institutionerna och inrättningarna vid Uppsala universitet anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 80,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på omnämnda institutioner och inrättningar.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr E d é n: Herr talman! Det kunde ju synas, som om jag icke borde göra ett nytt försök att i denna kammare tala för en sak angående vilken statsutskottets flertal, denna gång till det yttre t. o. m. statsutskottet enhälligt, har stannat vid en annan mening, än den jag tänker företräda — efter den utgång ett liknande försök fick på förmiddagen. Man skulle kanske också kunna säga, när man ser på statsutskottets förslag, att jag såsom motionär i ärendet kunde vara någotsånär belåten. Jag har i denna kammare avgivit en motion, som också väckts i första kammaren och som går därpå ut, att riksdagen måtte bevilja till fullo ett belopp, som Uppsala universitet har begärt och kanslern förordat för att täcka vissa brister på materialanslag m. m., tillsammans uppgående i runt tal till 128,000 kronor. Kungl. Maj:t har i propositionen endast begärt 40,000 kronor, men gjort det med en motivering, som går ut på att det återstående beloppet 88,000 kronor skulle kunna tillgodoses på något sätt, som dock statsrådet icke kunnat ge anvisning på, av universitetets egna medel, närmast dess reservfond. Nu har statsutskottet icke tillstyrkt motionen men väl höjt Kungl. Maj:ts förslag från 40,000 till 80,000 kronor, och i dessa bistra tider skulle man ju kunna tycka, att det kan vara rätt bra med ett sådant resultat. »Mycket prutades ej, men hälften prutades genast» — man borde, menar kanske kammaren, vara nöjd med att få åtminstone ungefär hälften av det beärdade.

Jag hade till en början också tänkt mig, att detta möjligen skulle låta sig göra. Men när jag studerat utskottets förslag litet närmare, så finner jag, att detta är av ett innehåll, som gör det för mig fullständigt omöjligt att lämna punkten utan anmärkning. Utskottet meddelar nämligen, dels att det inte har kunnat känna sig övertygat om riktigheten av beräkningarna i de väckta motionerna — och det må nu vara hänt i och för sig — men dels också att den höjning i det av Kungl. Maj:t äskade anslag, som utskottet föreslår, är framkallad av en alldeles särskild upplysning, nämligen den, att på grund av de nya kommunala skattebestämmelserna utskylderna för universitetet skulle komma att ökas med ungefär 40,000 kronor utöver vad som beräknats. Detta sistnämnda betyder i själva verket, att utskottet icke har tillmötesgått vad som i motionen äskats, utan utskottet har nöjt sig med att förorda ett anslag på 40,000 kronor för att täcka *ännu en* brist för universitetet, vilken brist icke var beräknad vare sig av Kungl. Maj:t eller motionärerna. Med andra ord, slutresultatet skulle med utskottets förslag i alla händelser bli det-

samma som med Kungl. Maj:ts förslag: man skulle stå där fortfarande med en sådan finansiering av dessa materiellkostnader, att universitetet hade att täcka av sina medel 88,000 kronor av de 128,000, som universitetet hade begärt att få täckta.

Nu måste jag anhålla, att kammaren observerar, att detta förslag från första början dock är av den beskaffenhet, att det ej kan undgå att väcka de allra största farhågor. Statsrådet har nämligen själv meddelat de siffror, som universitetet stöder sig på, när det begärt det angivna beloppet; han har icke jävat dessa siffror — och det kan icke begäras, att han skulle gått in i någon detaljgranskning av dem — utan han har även för sin del utgått från det resultat, som universitetsmyndigheterna kommit till, och det är, att vid ingången av år 1922 skulle universitetet i sin reservfond ha att tillgå en summa av 82,000 kronor. Men detta betyder, att redan vid ingången av innevarande år är universitetets tillgång i reservfonden *mindre*, än vad som skulle krävas för att täcka den summa av 88,000 kronor, som statsrådet tänkt sig skulle kunna utgå ur reservfonden. Det är ju klart, att när Kungl. Maj:t det oaktat anvisat en sådan utväg, så måste detta väcka de allra största betänkligheter för var och en, som vet, hur universitetets förvaltning är lagd, och vilka uppgifter denna universitetets s. k. reservfond har att fylla samt enligt statuternas egna bestämmelser är ålagd att fylla.

Från reservfonden skall nämligen, såsom det uttryckligen är föreskrivet i universitetsstatuterna, utgå medel för tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avse undervisning, studier och universitetets allmänna förkovran. Med andra ord, statsmakterna ha själva, när de gjort upp den allmänna planen för detta universitets finansiering, gått ut ifrån, att det finnes och måste finnas en hel del behov av sådan art, att det varken är lämpligt eller bör vara nödvändigt att de föreläggas i detalj till regeringens prövning och sedermera i förslag till riksdagen.

Det är alltså helt enkelt nödvändigt, att universitetet utav de belopp, som tack vare dess självständiga ekonomiska förvaltning flyta in i denna kassa, av de överskott sålunda, som komma in, tillgodoser behov av denna art. Och det är behov av skilda slag: Det är behov, som framkallas av brister, vilka kunna uppkomma i den beräknade avkastningen av universitetets stora jordegendomar, det är tillfälliga utgifter, som ständigt måste förekomma vid en så stor institution, det rör sig om belopp, som för varje år även med all möjlig sparsamhet måste stiga till betydande summor. Man kan ju inte, mina damer och herrar, med öppna ögon gå in för ett arrangemang, som skulle ställa universitetet i den situationen att, såvitt man nu kan döma, denna stora institution under hela året 1922 — för att inte tala om följande år — skulle vara alldeles urståndsatt att hålla några medel till sitt och kanslerns disposition för alla de behov, som det åligger universitetet att fylla utan statsanslag. Därför ha vi motionärer såväl i första som i andra kammaren ansett, att det inte är mer än rimligt och billigt, att universitetet får en ersättning för de under kristiden uppkomna brister, som nu fram-

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.

(Forts.)

träda i dess finanser, och att de belopp, som universitetet begärt, beviljas detsamma.

Vi ha ansett oss — ehuru det inte blivit anfört i motionerna för att inte ge anledning till missförstånd — ha så mycket större anledning att göra en hemställan härom till riksdagen, som det befinnes, att systeruniversitetet i Sydsverige, universitetet i Lund, vilket har haft att laborera med precis samma svårigheter som Uppsala universitet, har fått hela den summa, som det begärt, täckt på tilläggsstat. Det har begärt 114,000 kronor, regeringen har föreslagit och statsutskottet har gått med på denna summa. Den olikhet i behandlingen, som här har ägt rum, är så mycket mera påfallande, som man finner, att universitetet i Lund, såväl vid ingången av året 1921 som vid utgången av detta år, i sin motsvarande kassa företedde en betydligt lyckligare ställning än universitetet i Uppsala. Medan Uppsala universitet i denna sin kassa har en utgående behållning 1921 av, såsom jag nämnde, ungefär 82,000 kronor, har Lund vid ingången av året 1921 en behållning av 148,000 kronor och vid utgången av året en behållning av över 190,000 kronor. Jag säger icke detta, för att jag på något vis skulle missunna universitetet i Lund den behandling, som det fått röna. Tvärtom, den är fullkomligt riktig, och jag kommer av fullaste hjärta vara med om detta anslag, hur det än må gå med anslaget till Uppsala universitet. Men jag får säga, att nog skulle det väl ändå vara skäl att se till, att icke universitetet i Uppsala kommer i en svårare ställning än universitetet i Lund. Samma behov i om möjligt ännu högre grad förefinns i Uppsala som i Lund — i högre grad därför att Uppsala universitetet ju är äldre och större, har en större omslutning och följaktligen också större krav på de särskilda medel det här är fråga om. Herr statsrådet har för sin del i den motivering, som fogats till propositionen, såvitt jag kunnat finna, ganska tydligt låtit förstå, att anledningen till att han gjort nedprutningen egentligen bara varit den, att man i fjol, år 1921 sålunda, då det gällde motsvarande anslagspost för brist, uppkommen 1920, stannade vid 40,000 kronors anslag för Uppsala universitet. Men detta kunde man göra det året, därför att *då* hade Uppsala universitets reservfond en helt annan ställning än den har nu. Sedermera har denna fonds ställning så försvagats, att det faktiskt inte rimligen går för sig att ur den anvisa sådana belopp, som man nu vill göra. En andra anledning till, att herr statsrådet kunnat intaga denna ståndpunkt, torde väl vara, att han hyst en förhoppning om, att det under loppet av år 1922 skulle komma att visa sig, att universitetets inkomster till reservfonden skulle förbättra dess ställning, så att man skulle kunna både rå med att göra denna avskrivning och ändå nödtorftigt fylla de krav, som ställas på reservfonden. Med anledning av detta sistnämnda ha vi tillåtit oss att i motionerna framlägga en liten tablå över, hur det ställer sig med de nu beräkneliga siffrorna, om man även tager med år 1922. Det är klart, att de siffrorna inte kunna göra anspråk på att vara till varje krona fullkomligt säkra — överhuvud kunna ju inga kalkyler i dessa tider göras så säkra.

att man vet att de slå in — men så mycket vågar jag lugnt påstå, att de äro de säkraste kalkyler, som vid denna tidpunkt överhuvud kunna åstadkommas. Och de siffrorna, mina damer och herrar, visa, att universitetets reservfond, så vitt man nu kan se, under loppet av 1922 så långt ifrån kommer att få sin ställning förbättrad, att denna tvärtom kommer att försämras, och detta av det enkla skälet att vissa av de viktigaste inkomstposterna undergått en fullständigt katastrofal sänkning. Uppsala universitet har en mycket stor del av sin egendom placerad i skogar. Dessa skogars avkastning, som under föregående högkonjunktur årligen uppgick till väldiga belopp, har nu gått ned så våldsamt, att man, om man tar hänsyn till uppkommande förluster på ineliggande virke, icke tror sig om att för år 1922 kunna räkna med mer än 26,000 kronor. Alltså, allt vad vi nu kunna överblicka, så väl i bokslutet för 1921 som i tillgångar och beräkneliga inkomster för år 1922, visar, att, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, även med den förbättring man nu givit det i statsutskottet, så kommer Uppsala universitet att sättas på en fullständig svältkur i fråga om alla de anslag, som skola utgå ur dess reservfond. Såvitt jag nu kan finna, finnas i nuvarande stund helt enkelt inga tillgängliga belopp till disposition, och dock befinna vi oss, såsom kammarens ledamöter behagade observera, endast i början av året, och de behov, som skola täckas ur denna fond, inträda ju först under årets lopp och framkomma sedan allteftersom året skrider fram.

*Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden ha vi trots, att riksdagen dock icke skulle vilja motsätta sig att nu på en gång göra upp med denna kvarleva av kristidens svårigheter, som drabbat även detta universitet, lika väl som kammaren är villig att göra det för Lunds universitet. Detta betyder — och det kan icke nog inskräpas — alldeles icke i och för sig något anslag till nya ändamål. Medlen måste ju ändå på något sätt anvisas, och skulle de icke av riksdagen anvisas, blir resultatet bara det, att de oundgängliga behov, som under detta år uppstå, och de brister, som kunna uppkomma i universitetets beräknade tillgångar, dessa behov och dessa brister måste ändå dock täckas. Om de icke täckas med universitetets egna medel, så finnes det ingen annan utväg än att gå till Kungl. Maj:t och riksdagen med anslagskrav, och då får man i stället igen denna fråga nästa riksdag, kanske vid någon följande dessutom. Det är således här icke fråga om några egentliga nya utgifter, om man ser det ur statsverkets synpunkt i dess helhet, därest man nämligen till statsverket inräknar universitetets stora finansförvaltning. Det är endast fråga om en bokföringsåtgärd, som gör, att universitetets ekonomi kan komma på fötter igen i fråga om denna särskilda reservfond, som universitetet behöver för att kunna sköta sina löpande behov.

Jag nämnde nyss, att det kunde synas en smula förmätet att göra ett försök att vinna kammaren för att gå längre än statsutskottet gått och bifalla motionerna. När jag ändå gör det försöket, hämtar jag en viss uppmuntran därtill i det faktum, som kammarens ledamöter liksom jag torde finna böra betyda något, att vid

Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.

(Forts.)

ärendets behandling i första kammaren, omedelbart före slutet av kammarens förmiddagsplenium, ett yrkande om bifall till motionerna blev av kammaren bifallet utan votering, och, såvitt man av tillropen kunde höra, så gott som enhälligt. Den ende, som uppträdde ex officio å statsutskottets vägnar, nämligen representanten för högerpartiet i vederbörande avdelning av utskottet, biskop Bergqvist, förklarade rent ut, att han för sin del icke på något sätt skulle, såsom orden föllo, »känna sig stött», om kammaren skulle bifalla denna hemställan. Och herr statsrådet, som först mot slutet av debatten kunde deltaga i densamma, lät själv mycket tydligt förstå densamma.

Jag tror verkligen, mina ärade ledamöter av denna kammare, att man kan vara viss om, att, när detta skett i första kammaren, så beror det icke bara på en viss känslöstämning. Det gjordes icke heller på grund av att den kammaren i dessa tider skulle ha mera lätt att besluta en höjning av utgiftsstaten än denna kammare. Utan det skedde uppenbarligen på den grund, att man fann de skäl, som blivit framförda under debatten, så vägande, att det egentligen icke fanns några betänkligheter mot att bifalla yrkandet.

Jag vågar därför, herr talman, även i denna kammare framställa samma yrkande om bifall till motionerna. Jag tillåter mig påpeka, att på grund av den nya upplysningen om de 40,000 kronor i kommunalskatter, som ha tillkommit sedan föregående beräkningar gjordes, detta yrkande, som vi från början gjort, i alla fall icke innebär, att universitetet får *hela* den meddelade bristen täckt, utan endast att man täcker det som återstår efter avdrag av de 40,000 kronorna. Det blir således i alla händelser en marginal på 40,000 kronor, som universitetet självt får svara för.

Jag har hört sägas, att man inom statsutskottet haft ett visst misstroende mot den självständiga finansförvaltning, som universitetet i Uppsala äger, och det kan ju hända, att några uttryck för detta misstroende också kunna komma till tals här. Jag skall nu icke i förväg gå in på att bemöta dem, men torde få återkomma, därest anledning ges. Jag skulle dock vilja i förväg hemställa, om man icke kan känna sig övertygad om att de medel, som på detta sätt anslås, endast komma att avplana en balans, som universitetet nu faktiskt har irakat. Dessa medel komma icke på något sätt att lägga hyende under någon som helst slösaktighet från universitetets sida. Sådana äro sannerligen icke tiderna, och sådana äro icke universitetets inkomster. Om detta belopp av kammaren beviljas, betyder det bara, att man överhuvud bringar ställningen vid detta universitet i just det läge, som statsrådet i motiveringen till statsverkspropositionen har bestämt markerat såsom nödvändigt, det nämligen, att reservfonden icke får alltför starkt beskäras, utan att fondens medel i tillräcklig omfattning komma att stå till universitetskanslerns förfogande för användande i enlighet med universitetsstatuternas föreskrifter. Detta yttrande har i sin ordning hämtats från riksdagens skrivelse i saken i fjol. Jag kan alltså icke finna annat än

att det skulle var i full överensstämmelse med denna skrivelse, om nu kammaren vill bifalla motionen.

Om jag finge tillägga ännu ett ord, som har en smula personlig färg, så skulle det vara detta. De här närvarande kammarledamöterna, som efter dagens mödor orkat följa med denna debatt, tänka kanske, att här står nu bara en gammal universitetsman, som icke kan underlåta att uppträda till försvar för den institution han tillhört. Det är klart, att sådana affektionssynpunkter icke varit mig främmande, när jag överhuvud framträtt i denna sak. Men affektionssynpunkter tror jag icke heller böra vara främmande för denna kammare i denna sak. Att hålla landets äldsta och största universitet uti en sådan ekonomisk situation, att man icke formligen stryper av alla möjligheter för detta universitet att under det nu löpande och kanske följande år tillgodose de mindre behov, som endast från reservfonden kunna tillgodoses, det, mina damer och herrar, borde vara, hoppas jag, en synpunkt, som litet var kan skänka sitt beaktande. Det är också en kulturfråga, som vi icke få alldeles skjuta ifrån oss. Jag tror verkligen, att universitetets arbete och den roll, som det spelar, gör det förtjänt av att denna kammare efter vad som förekommit och efter det beslut, som första kammaren redan har fattat, går att giva samma lilla förtroendevotum, som första kammaren beslutat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Med herr Edén förenade sig herrar *Lübeck* och *Lundquist*, fröken *Wellin* samt herrar *Björkman* i Norrköping, *Engberg*, *Dalgren*, *Eurén* och *Akerlund*.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman, jag är så pass gammal i riksdagen, att jag vet, vilken betydelse det har vilka som underskrivit en motion, och vilken inverkan detta har på utgången av en anslagsfråga, det vet jag också. Det är icke heller vidare inbjudande för mig att i dag för andra gången uppträda mot min ärade vän och partiledare, herr Edén, men i detta fall får sak gå framför sympati och känsla.

Detta är ingen ny historia, som är uppkommen i dag vid behandlingen av detta anslagskrav, utan det är en gammal sådan, och det gäller, huruvida riksdagen skall sluta upp med försöken att bringa reda i frågan eller om vi skola låta det gå som hittills. Riksdagens revisorer hava i likhet med flera eklestikministrar sökt få ordning i den ekonomiska förvaltningen av och ställningen till riksdagen hos Uppsala universitets akademifond, och andra avdelningen i statsutskottet har — i år för tredje gången — med allvar strävat att få papperen på bordet, men hittills har det misslyckats. Jag har vid föregående riksdagar, såväl 1920 som 1921, uppträtt i denna kammare och vädjat till Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder som kunnat bringa klarhet över budgetförslagen, men, som sagt, hittills utan resultat. Jag hoppas, att andra kammaren i detta fall skall stödja sina representanter i utskottet, då det gäller att få reda i denna sak.

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

*Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

Till Uppsala universitet höra 56,000 tunnland skog och dessutom enligt den uppgift vi fått av räkenskapsföraren cirka 30,000 tunnland åker. Inkomsterna härav ha tillfallit denna fond och medlen hava använts utan något riksdagens hörande. Universitetskanslern och den nämnd, som förvaltar fonden, ha helt och hållet fått förfara i anslagsväg som de funnit för gott.

När man nu ser, hurusom flera hundratusen kronor utgivits för reparation av Gustavianum och för andra byggnader, utan att riksdagen tillfrågats, men, när det gäller att få 150 kronor till resebidrag åt skogsfogdens biträde, begäres anslag av riksdagen, då kan det icke hjälpas, att man ställer sig mycket betänksam. Det är inför sådana förhållanden, som vi så att säga måste ställa Uppsala universitets akademifond inför det tvångsläget att vänta med större anslag tills vi lyckats få tillfredsställande svar hurudan fondens verkliga ställning är.

På en tabell i den kungl. propositionen visas hurusom medel avsatts bland annat till en brandriskfond på 100,000 kronor. Nu är varje arrendator skyldig att hålla sina hus vid gårdarna försäkrade. Räntmästaren uppger, att då brandförsäkringsvärdena äro för låga och då vederbörande bolag icke ville medgiva försäkring till högre belopp, är man tvungen att ha en fond att reglera brandskador med. Jag undrar emellertid, om arrendatorerna skola vara tvungna att ha sina gårdar försäkrade i bolag, som vägra att taga upp värdena till sådana belopp, att vederbörande arrendator är skyddad i händelse av brand. Jag har aldrig hört talas om att man i södra Sverige i dylika fall behöver riskera något, och hur skulle det gå för alla dessa egna bönder, som icke ha några fonder att lita till, i händelse av brand, och de icke skulle fått sina gårdar brandförsäkrade någorlunda till fulla värdet? Vidare ha cirka 100,000 kronor avsatts till en fond, som är avsedd till täckande av beräknad, ännu icke konstaterad brist, en eventuell brist, som man ännu icke vet, om den uppstår. När nu Kungl. Maj:t ställt sig på den ståndpunkten — förmodligen av samma skäl som utskottet, nämligen att man behöver få klarhet i allt detta — och därför tillstyrkt endast 40,000 kronor, och då utskottet höjt detta belopp med ytterligare 40,000 kronor, på grund av att en skatt kommit till, som man icke visste om, när propositionen gjordes upp, bör det av utskottet föreslagna beloppet tills vidare vara tillräckligt.

Av de 30,000 kronor som avsatts till inköp av böcker, dels på bokauktioner och dels på annat sätt, ha endast 10,000 kronor använts, och 20,000 kronor äro kvar, vilka om trängande behov uppstå kunna användas.

Beträffande talet om den fonds storlek, som finnes vid Lunds universitet, vill jag ha sagt, att dessa båda fonder icke böra ställas emot varandra. Jag för min del har icke förr än nu, sedan denna fråga blivit aktuell, hört, hur fonden vid Lunds universitet förvaltas, och det har aldrig under dessa år varit anledning till någon anmärkning.

Då den föreliggande motionen inkom, förstodo vi ju, vilket värde den hade, då den var framburen av sådana framstående män både i första och andra kammaren. Detta gav oss anledning till att om möjligt i någon mån gå till mötes i enlighet med motionen att infordra uppgift på hur fondens ställning var den 31 december 1921, och därför uppsköto vi ärendets behandling för att få klarhet på den punkten. Det var emellertid icke möjligt; vi fingo veta, att räkenskaperna icke voro avslutade och att det skulle dröja ännu en månad, innan man kunde ge besked. Inför detta ha vi ansett, att det icke är någon större fara å färde, och att man kan avvakta den utredning, som Kungl. Maj:t anbefallt universitetet att inkomma med. Kungl. Maj:t får sedan taga ställning till denna utredning och därefter lägga fram anslagsbehoven till riksdagens prövning. Jag tror därför, att man icke har någon anledning att vara orolig, utan att både kanslern och akademienämnden mycket väl kunna klara sig med de penningar, de ha inne i de avsatta fonderna.

Herr Edén nämnde, att det skulle vara egendomligt, om det äldsta universitetet i landet skulle förvägras tillräckliga medel att röra sig med. Jag vill på detta svara, att det aldrig har varit någons tanke, vare sig på avdelningen eller i utskottet, att vägra eller neka detta. Det skulle väl vara en egendommig representation som riksdagen insätter i utskottet, som har den stora uppgiften att ordna med våra kulturella värden, om den skulle vägra ett behövt anslag. Men vad vi begära, är att vi få reda och klarhet i förhållandena, och jag hoppas, kammaren i detta fall skall ställa sig på utskottets sida och icke på motionärens. Ty detta kunde leda dithän, att man, om man låter udda vara jämnt, därigenom troligen slipper några vidare vidräkningar med akademifonden.

För egen del får jag säga, att lyckas det icke i dag att få kammaren med på detta, som jag kämpat för under tre riksdagar, då lägger jag ned mina vapen, och då får det gå, som det vill med reservfondens skötsel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Edén: Herr talman! Jag tror i likhet med herr Bengtsson i Norup, att förhållandena i Lund icke alls ha med detta att göra, och jag vill hoppas, att kammaren fick ett fullt klart intryck av, att förhållandena i Lund av mig ingalunda omnämnts, för att jag på något vis skulle vilja komma åt universitetet i Lund. Det har så tydligt understrukits, att det icke borde vara något tvivel därom. Men å andra sidan kan herr Bengtsson i Norup icke förneka, att det är dock en skillnad här i behandlingen av två varandra fullständigt motsvarande anslagskrav; det ena, som kommer ifrån Lund, framlägges fullkomligt obeskuret och bifalles av riksdagen, men det andra, som kommer ifrån Uppsala, framlägges endast till en bråkdel, och om utskottets förslag går igenom, så blir Uppsala universitet icke hjälpt, medan däremot Lunds har blivit det. Jag drog fram detta för att påvisa, att lika väl som man har de starkaste skäl att gå Lund till mötes, lika väl bör man ha det i fråga om Uppsala.

Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.

(Forts.)

Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

Mot detta gör nu herr Bengtsson i Norup den anmärkningen, som jag nästan kunde förutse: han talar om att det här är »en gammal historia», och den historien skulle innebära, att man sedan länge har önskat att få, såsom han uttryckte det, mera reda och klarhet i Uppsala universitets ekonomiska förvaltning. Det har riksdagens revisorer begärt, säger herr Bengtsson, det har också utskottets andra avdelning begärt, men ingendera har lyckats.

Mot detta skall jag be att få göra ett par anmärkningar. Först och främst är vad herr Bengtsson i Norup här syftar på uppenbarligen en förändrad uppställning och en förändrad beräkning av universitetets ingående inkomster och utgående utgifter. En sådan förändring är utan tvivel nödvändig och har av universitetsmyndigheterna själva erkänts vara det, på grund av de förändringar, som penningvärdet undergått under de senaste åren. Men, herr Bengtsson, detta har ju också universitet försökt åstadkomma. Redan i början av år 1921, om jag icke tar miste, uppgjorde universitetet ett förslag till en ny stat, vilket förslag inlämnades till Kungl. Maj:t för att av Kungl. Maj:t prövas samt sedan givetvis av Kungl. Maj:t inarbetas i framställningen till riksdagen om universitetet. Det förslaget har emellertid Kungl. Maj:t återremitterat, märk väl icke på grund av några av universitetets begångna försummelse och ännu mindre på den grund — som man efter herr Bengtssons i Norup anförande nästan skulle vara frestad att antaga — att universitetet skulle sökt dölja någonting, utan helt enkelt av det skälet, att universitetet måst grunda denna sin ekonomiska utredning på siffrorna från det på den tiden senast tillgängliga räkenskapsåret 1920 och att efter 1920 års slut, såsom alla veta, ett så våldsamt fall inträffat i alla pris och en så kolossal konjunkturförändring ägt rum, att hela den beräkning, som gjorts upp på grundval av 1920 års siffror, naturligtvis icke nu duger. Därför har universitetet fått saken tillbaka, och därför skall man nu omarbete hela förslaget efter det nya penningvärdet och de nya ekonomiska förhållanden, som inträtt. Men att detta ännu i denna dag icke kunnat ske, det är — och det tror jag, att herr Bengtsson, som är en erfaren och praktisk man, kan ge mig rätt i — mycket förklarligt, eftersom just de inkomstposter, som universitetet har av sina egna tillgångar i skogar och akademieheman, äro, framförallt de förra, i oerhörd hög grad beroende av konjunkturerna och knappast kunna just nu med någon som helst säkerhet beräknas. Detta är förklaringen till, att icke den nya staten ännu har blivit klar, och icke någonting annat.

Sedermera har herr Bengtsson också i det sammanhanget anmärkt, att man ännu icke blivit färdig med att förete resultatet av 1921 års förvaltning. Jag skall icke yttra mig därom, huruvida det är någonting så fullständigt orimligt i, att en ekonomisk förvaltning av denna omfattning icke har blivit klar med sitt bokslut, till den tidpunkt, då andra avdelningen i statsutskottet begärde resultatet. Universitetets drätselmyndigheter arbeta med en ganska liten personal, kanhända också, vilket jag icke alls anser omöjligt, med ett något tungt bokföringssystem. I varje fall ha de nog gjort sitt bästa, ehuru de icke hunnit bli färdiga. Tills vidare är det dock

ingen, som kan bestrida den ungefärliga riktigheten av de preliminära siffror, som herr statsrådet tagit upp i propositionen, och som vi kompletterat i motionen med andra uppgifter.

Men så kommer det, som tydligen var kärnan i herr Bengtssons anförande: han ville inge kammaren den föreställningen, att universitetet rör sig med en sådan ofantligt stor summa av egna inkomster, som de icke på villkor vilja släppa ifrån sig, att det icke duger att lämna vederbörande i okvald besittning därav, utan att den måste in under den vanliga granskningen av statsutskottet och övriga myndigheter.

Ja, hela den framställning, som herr Bengtsson nu gav — det må han ursäktas mig — visar allra bäst, att *han* åtminstone inte alls har satt sig in i de allra enklaste grunderna för universitetets ekonomiska liv. Förlåt mig, min ärade vän på Kristianstadsbanken, men det är verkligen så. När man kan säga, att detta universitet sitter med 56,000, jag minns ej om det var hektar eller tunnland, skog och 30,000 tunnland åker och »tager inkomsterna av detta till sin fond», som det sades, och sedan själv handskas med det, ja, herr Bengtsson, då har man icke reda på det grundläggande faktum, att hela denna inkomst av såväl skog som akademiehemman går in i universitetets gällande stat, är där inräknad som en tillgång och av statsmakterna tages i beräkning. Så har ock nu skett sedan många tiotal av år. Vad universitetet får disponera över är endast *skillnaden* mellan den beräknade behållningen och den verkliga behållningen, sålunda det *överskott*, som kan uppkomma på denna naturförvaltning. Det är detta överskott, som under krisåren uppgått till stora summor, men som nu totalt sinar ut på grund av de förändrade konjunkturerna. Det är detta överskott, som man — det anser jag vara fullkomligt riktigt — bör försöka att litet bättre beräkna; man bör försöka göra beräkningarna bättre för både inkomster och utgifter, så att överskottet blir mera stabilt och man kan veta vad inkomsterna gå till. Detta har man ej *kunnat* göra under dessa år, men man kommer att göra det, herr Bengtsson, alldeles säkert, vare sig andra kammaren nu fattar det ena eller andra beslutet.

Herr Bengtsson antydde vidare, att universitetet skulle ha avsatt en hel del medel ur denna fond till ändamål, som han ej ville godkänna. Jag var icke i stånd att anteckna dem alla, men jag nedskrev åtminstone vad som syntes vara herr Bengtssons huvudmärkning, nämligen att man avsatt 100,000 kronor för att täcka »en brist, som ännu icke uppkommit». Därmed förhåller det sig helt enkelt så, att detta hänger ihop med, att universitetet gjort upp sitt nya förslag till stat, såsom jag nyss nämnde, på grundvalen av 1920 års siffror; när sedan den våldsamma nedgången i alla priser kom, när universitetet icke kunde sälja sina stora virkespartier och vedpartier, när sålunda hela den sidan rubbades, måste man räkna med, att en brist skulle uppkomma, och därför avsattes med kanslerns godkännande denna summa för täckande av den bristen. Skulle det nu bli så, att universitetet sluppe räkna med den numera omöjliga kalkylen, får man ju hoppas, att det icke skulle bli just den brist man beräknat; men

Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

att det ändå skulle kunna bli brist, anse åtminstone alla, som hava med universitetets ekonomi att göra och kanslern bland dem, vara allt för möjligt.

Herr Bengtsson antydde, att dessa penningar, de 100,000 kronorna, åtminstone skulle kunna stå till disposition under 1922. Om detta skall jag endast tillåta mig säga, att universitetskanslern Swartz i dag i första kammaren har förklarat och för mig på tillfrågan direkt bestyrkt, att detta låter sig icke göra. De 100,000 kronorna måste stå till disposition för sitt ändamål, de kunna icke användas för något annat ändamål. Finnas de kvar nästa år, ja, då får nästa års riksdag taga dem till användning och göra bruk av dem, men under detta år kunna de icke användas. Och under detta år har man därför, såvitt nu kan bedömas, faktiskt ingenting att disponera över för de ändamål reservfonden skall tillgodose.

Slutligen anförde herr Bengtsson, att vad han begärde var endast reda och klarhet. Han hoppades, att denna kammare ej skulle låta udda vara jämnt, ty lyckas det ej i dag att klargöra saken eller sätta någon press på universitetsmyndigheterna, så tager herr Bengtsson sin hand ifrån detta stora revisionsverk, och då får riksdagen se sig om, hur det går. Därom skall jag tillåta mig att säga, att det är väl ändå icke herr Bengtssons mening att försöka påstå, att universitetsmyndigheterna försöka smussla undan något, så att det icke i vederbörlig ordning blir granskat och godkänt. Sådan är verkligen icke den förvaltningen, det kan jag åtminstone av gammal erfarenhet intyga. Och även om herr Bengtsson skulle taga sin hand ifrån verket, har Kungl. Maj:t sin starka hand över universitetet, och det finns ju flera i riksdagen än herr Bengtsson, som kunna alltjämt fasthålla grundsatserna om att här skall bli önskad »reda och klarhet».

Andra kammaren behöver alldeles icke befara att, om den nu bifaller motionen, det skulle betyda, att man låter udda vara jämnt. Nej, tyvärr, mina damer och herrar, det blir icke jämnt alls; det blir udda i alla fall, ty universitetet kommer ändå icke att få hela den nu existerande bristen täckt. Men man får åtminstone så pass mycket, att man slipper under hela detta år arbeta under trycket av att inte över huvud hava några medel till ändamål, som Kungl. Maj:t och riksdagen förutsätta skola tillgodoses av universitetets medel.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr *Lindskog* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! Jag är mycket tveksam av många skäl, huruvida jag skall våga taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för denna sak eller icke. Betänksamheten gäller först och främst, att mitt anförande måhända kan komma att utnyttjas mot den nuvarande universitetskanslern, på vilken jag sätter ett så högt personligt värde. Min tveksamhet grundar sig också på, att det är så ytterst mäktiga män som motionerat. Det är endast den bestämda uppfattning jag kommit till under detta ärendes prövning att motio-

nen icke är sakligt grundad, som gör, att jag känner mig manad till att uppträda mot dem i denna anslagsfråga.

Jag tillåter mig här till en början att något litet tala om, hur man har förvaltats reservfonden vid Uppsala universitet de senare åren, och var och en må sedan döma, huruvida det finns sakligt fog för den jämmar, som här kommit fram angående det sätt, på vilket statsutskottet är i beråd att behandla Uppsala universitet.

Herr Edén använde sig mycket skickligt av en felsägning av herr Bengtsson i Norup, enligt vilken man kunde få den uppfattningen, att *hela* avkastningen av akademihemmanen och akademiskogarna skulle gå till reservfonden. Herr Bengtsson i Norup liksom alla andra på statsutskottets andra avdelning visste, att det är beräknat en viss inkomstsomma ifrån akademihemmanen och akademiskogarna, som i den för universitetet fastställda staten går in på inkomstsidan i universitetets stat. Jag har icke statsverkets liggare med mig, men jag vill minnas, att den summan uppgår till 180,000 eller 190,000 kronor; jag gör reservation för det tiotusental kronor som jag tilläventyrs kan minnas fel. Emellertid vet var människa, att under krisären framför allt skogarna hava avkastat oerhördt mycket mer än nyssnämnda belopp. Dessa merinkomster, som under högkonjunkturen uppgått till flera hundra tusen kronor om året, gå in i reservfonden utan vidare.

Man får en bild i den kungl. propositionen om vad tillgångarna ett år kunna ha belöpt sig till i Uppsala universitetets reservfond. Detta meddelas av Kungl. Maj:t i en tablå på sidan 18 i tilläggsstaten. Vi ha för 1921, efter en kalkyl som är gjord, haft ungefär 700,000 kronors tillgångar i reservfonden med ingående balans och influtna inkomster framför allt från skogarna. Givetvis har det varit andra belopp de andra åren, men jag förmodar, att de tidvis icke varit mindre. Hur har man nu använt dessa medel, efter som man kommit fram till det tillståndet, att Uppsala universitetets reservfond beräknas vara i det närmaste bottenkrad vid det senaste årsskiftet? Hur har man gått till väga för att göra av med så mycket pengar, som dessa år kommit in i reservfonden? Det är naturligt att statsutskottet ville ha reda på detta.

Redan på den tid då jag som ecklesiastikminister skulle första gången göra upp min andel i statsverkspropositionen, ansträngde jag mig för att bilda mig ett omdöme om vad man rättvisligen kunde taga ur reservfonden för att ej onödigtvis belasta statsbudgeten. Det högt förtjänta gamla kansliråd som då var min föredragande sade, att det väl närmast berodde på min ungdom och oerfarenhet, att jag kunde hysa en förhoppning om att få reda på hur Uppsala universitetets reservfond stod på en sådan tidpunkt som den, då statsverkspropositionen uppgjordes. Det hade intet statsråd före mig lyckats och något annat skulle förmodligen inte heller lyckas. Min gamle medarbetare i departementet gick i graven utan att ha lyckats att vid uppgörandet av budgeten få en säker hållpunkt för bedömandet av reservfondens ställning vid Uppsala universitet. Jag förmodar, att den högt aktade efterträdaren, som nu sitter på statsrådsbänken, lika-

Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitetet.

(Forts.)

ledes kommer att ha lämnat sitt ämbete utan att hava lyckats lösa den uppgiften att vid statsregleringens uppgörande ha en tillförlitlig överblick över Uppsala universitets reservfonds ställning.

Vad har man då använt dessa penningar till? Efteråt får man se ett och annat. Under dessa år har Uppsala universitet genom kanslerns beslut, alltså utan Kungl. Maj:ts eller riksdagens hörande, exempelvis byggt om Gustavianum och den gamla seminariebyggnaden för universitetsändamål, vilket, enligt räntmästarens uppgifter, gått till cirka 400,000 kronor. Gustavianum omvandlades till ett museum, utan att regering eller riksdag åtspordes. Regeringen fick först reda på det den dag, då allt var färdigt och ordnat och det var fråga om att bevilja penningar för uppvärmning, belysning, vakt-hållning m. m. för lokalen. Jag skulle vilja fråga min ärade vän herr Lindskog från Lund, som nyss instämde med herr Edén, om han varit med om att Lunds universitet, som får gå till Kungl. Maj:t och riksdagen för att sätta in en hiss i sin biblioteksbyggnad, utan vidare genom ett kanslerns beslut beviljar bortåt en halv miljon kronor för sådant ändamål. Eller tag året 1921, varöver tablå föreligger! Hur har man kunnat ordna det så, att av de 700,000 kronor, som funnos disponibla till utgifter, det fanns bara 82,000 kronor kvar vid årets slut? Går man igenom den tablån, ser man snart ett och annat, som åtminstone ådagalägger en synnerligen stor rörelsefrihet för de akademiska myndigheterna med kanslern som beslutande, var-till icke finnes motsvarighet i Lund. Det finnes t. ex. en post på 103,000 kronor som är tagen — jag vet ej vilken tid det var, men det var i varje fall så långt fram på året, att man borde kunnat se ungefär vartåt det pekade med reservfonden — och avsatt — för vilket ändamål? Jo, för det som i tablån kallas »nedskrivning av vissa i universitetets räkenskaper redovisade obligationslån». Det ser ganska oskyldigt ut, men när man tar reda på saken, finner man, att det faktiskt icke innebär annat än att man tagit av reservfondens medel 103,000 kronor för att lämna till stöd för alla de många stipendiefonder universitetet har, och från vilka de utgående stipendierna på grund av sjunkande räntor skulle minskas. Man har som sagt tagit av reservfondens medel och genom ett enkelt kanslersbeslut donerat 103,000 kronor till dessa fonder. Jag frågar återigen den instämmande herr Lindskog: Ha ni kunnat göra någonting sådant i Lund, som att taga 100,000 kronor av universitetets tillgångar och donera dem till stipendiefonderna där?

Ännu märkvärdigare är en annan reservation, som skett under år 1921. Enligt ett kanslersbeslut avsattes 100,000 kronor för att täcka den brist, som eventuellt kunde uppstå på de i universitetets stat beräknade inkomsterna av spannmål, penningar och persedlar från universitetets hemman och skogar. Hur är det med den saken? Jo, på grund av att skogarna och hemmanen lämnat så mycket mer än de 190,000 kronor — om jag nu minns rätt — som skulle ordi-närt gå in i staten, skulle det göras upp en ny stat, och däri skulle räknas med större inkomster från skogarna. Sedan detta förslag till stat inlämnats till Kungl. Maj:t, sjönk priset på skogsprodukter, och

då ansåg man, att man borde gardera sig mot eventuella förluster genom att avsätta 100,000 kronor. Men hur gick det med den föreslagna staten? Jo, den har Kungl. Maj:t tillbakavisat; den är ingenting annat än ett pappersförslag, men det oaktat har här avsatts 100,000 kronor, som stå såsom en fond för att möta eventuella förluster på en stat, som icke Kungl. Maj:t eller riksdagen antagit och som jag antar aldrig kommer att bli fastställd.

Jag undrar, var man kan söka en motsvarighet till en sådan ordning som den, som förekommer här. Det är klart, att då man på detta sätt under år 1921 av de 700,000 kronor, man har disponibla, tar 103,000 kronor till stipendiefonderna och avsätter 100,000 kronor på detta underliga sätt för att möta förluster i en stat, som inte finns, då kan naturligtvis reservfonden bli bottenkräpad vid årets slut. På det sättet har den beräknade utgående balansen vid 1921 års slut kommit ned till 82,000 kronor. Hade kanslern icke gjort dessa avsättningar, hade fonden haft en behållning av 280,000 eller 290,000 kronor i stället för 82,000 kronor.

Då kan man ju svara, som herr Edén försökt göra gällande, att man icke kan ändra detta, därför att det redan är kanslerns beslut. Ja, det beror på. Kanslern kan ju ändra sina egna beslut, och de 100,000 kronor, som äro avsatta att möta förluster på en stat, som inte finns, de stå orörda i reservfonden, och det behövs inte mer än att kanslern förklarar, att sedan Kungl. Maj:t icke godkänt den staten, så behövas de penningarna inte mera. Då stå penningarna till förfogande. Så är det med den saken. Där har man 100,000 kronor, som bara genom ett penndrag av kanslern kunna göras tillgängliga för reservfondens behov. Nödstilldheten är sålunda icke så stor, som den ser ut på papperet.

Så skulle jag vilja säga ett par ord i fråga om 1922 års beräknade stat, på vilken motionärerna bygga sina kalkyler. De ha naturligtvis gjort dem i god tro på uppgifter från universitetet, men jag har i statsutskottet försökt tränga igenom saken och se, hur det verkligen är även med dessa belopp. Jag har den approximativa staten här i min hand, lämnad av akademiräntmästaren Brandberg. Det är på den, motionärerna byggt sina siffror. Som den huvudsakliga utgiftsposten för det nu ingångna året har man räknat med 150,000 kronor för erforderliga anslag från reservfonden för avskrivningar av skuldbelopp o. s. v. Jag var i tillfälle att gå igenom med räntmästaren, hur man beräknat dessa 150,000 kronor, och jag fann då, att detta belopp uppenbarligen inrymmer ej oväsentliga dolda reserver. I dessa 150,000 kronor ingick exempelvis ett sådant konto som reparationer, vilket under krisåren varit uppe i över 60,000 kronor, medan fredsutgifterna för motsvarande konto voro 18,000 kronor. Varje människa torde förstå, att med 1922 års priser en dold reserv inrymmer på denna punkt. En annan post, extra utgifter, tryckning m. m., har under högkonjunkturen gått till mer än 77,000 kronor, och vid uppgörandet av den approximativa staten har räknats med vida högre priser, än de under år 1922 gällande. Då man nu i verkligheten har att bestrida utgifter efter väsentligt lägre tryck-

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

ningskostnader än de beräknade, ligger det en dold reserv också i detta anslag. Min uppfattning är, att i den nu approximativt beräknade staten för 1922 ligger säkerligen en dold reserv på åtminstone 50,000 på grund av fallande priser.

Sålunda, herr talman, den granskning, vi försökt i statsutskottet ägna detta ärende, har enligt min uppfattning givit vid handen först och främst, att av de ofantligt stora inkomster, som ha flutit in under krigs- och krisåren, ha de akademiska myndigheterna genom kanslersämbetets beslut gjort en mängd mycket stora utgifter, som vid systeruniversitetet i Lund icke få bestridas i annan ordning än genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, och vidare att vid senaste årsskiftet de facto fanns en reserv på 100,000 kronor, nämligen den berörda avsättningen för att täcka en eventuell brist i en stat, som icke längre existerar. Dessa 100,000 kronor äro orörda och kunna av kanslern göras tillgängliga, fastän de i tablån äro bokförda såsom bundna. Följaktligen bör behållningen vid årsslutet icke beräknas till 82,000 kronor utan till 182,000 kronor, för så vitt nämligen kanslern vill göra penningarna tillgängliga. Vidare ligger i det löpande årets stat dolda reserver därigenom att man räknat med högre pris, än de nuvarande, vilket gör, att man i stället för brist i reservfonden kan påräkna en väsentligt gynnsammare ställning för densamma.

Då jag försökte tränga igenom detta ytterligt besvärliga problem, som föranledde mycket arbete på avdelningen, var min ursprungliga uppfattning och ståndpunkt, att man borde helt och hållet följa Kungl. Maj:t och icke föreslå någon som helst ökning i Kungl. Maj:ts förslag. Men så tänkte vi litet var, att det komme att bli en stor strid och att vi, då det nu tillkommit 40,000 kronor i skatter, som icke voro beräknade i den ursprungliga kalkylen, kunde gå med på att föreslå en förhöjning i Kungl. Maj:ts förslag med dessa 40,000 kronor. Därmed hoppades jag, att man skulle komma ifrån några strider i riksdagen om detta anslag. Nu har striden emellertid rullats upp av motionärerna, och då har jag ansett mig pliktig att meddela de resultat, jag kommit till under de försök, jag gjort att i statsutskottet tränga in i saken. Jag anser mig kunna med synnerlig styrka påyrka bifall till utskottets hemställan, och jag tror, uppriktigt sagt, att om motionärerna själva varit i tillfälle att tränga in i saken på det sätt, som representanterna i utskottet gjort, skulle de ha varit nöjda med utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr Edén började med att låta kammaren förstå, att detta gällde endast en förändrad uppställning av räkenskaperna. Ja, i så fall hade det icke behövts någon lång diskussion, men det gäller själva användningen av de stora inkomster, som universitetets akademifond har. Jag ber att få säga herr Edén, att om någon här i kammaren möjligen av mitt förra anförande fick den uppfattningen, att jag skulle ha

den meningen, att det nuvarande systemet avsåge att dölja någonting för kammaren, vill jag bestämt taga avstånd från en sådan tanke, ty den har jag aldrig hyst. Men det är långt mellan att med vett och vilja dölja något och att lämna klara uppgifter på hur landet higger, låt vara att underlåtenheten i hög grad kan bero på en tung uppställning av räkenskaperna.

Hade det varit så, att detta ärende i år varit uppe för första gången, då skulle jag ha gillat herr Edéns tanke, hur det skulle ordnas. Men nu har saken varit uppe två gånger förut, särskilt år 1920, då jag vädjade till chefen för ecklesiastikdepartementet att försöka taga reda på förhållandet. Detta har han också gjort, men ifrån nämnden kom ingen sådan förklaring förrän långt in på förra riksdagen, och den kom då så sent, att Kungl. Maj:t icke hann taga ställning till denna sak, och därför kunde icke heller utskottet eller riksdagen säga något därom.

Vi vilja icke ha en stat i staten, och vi fordra, att riksdagen skall få vara den bestämmande över de medel, som nu i stor utsträckning till olika ändamål beviljas av universitetskanslern ensam.

När herr Edén vill i mitt anförande inlägga den uppfattningen, att det skulle vara min mening, att om jag toge min hand ifrån denna revision, skulle det inte gå väl, och lugnar kammaren med att Kungl. Maj:t ju finns, så vill jag svara, att Kungl. Maj:t har ju försökt att taga reda på det, men misslyckats. Ty det är, som herr Rydén nyss sade, att den stat, som är kommen, måste ju skickas tillbaka med begäran om en annan.

Vidare säger herr Edén, att han förvånar sig över att jag som praktisk man icke kan fatta de enklaste grunderna i denna stora fråga. Ja, herr Edén, jag har visserligen endast folkskolebildning, men jag kan läsa innantill, och jag vill säga, att de siffror, vi fått i den tryckta berättelsen, de visa, att under det beräkningen av inkomsten av skogarna upptagits till 7,000 kronor, har det beviljats nära 15,000 kronor bara för att göra en beräkning av huru mycket avkastning skogarna kunde ge. Detta anslag är beviljat på två år med 7,500 kronor det ena året och omkring 7,000 kronor det andra, men mitt under det man tar upp i staten nära 15,000 kronor för att beräkna, vad avkastning skogarna kunna ge, tar man icke upp mer än 7,000 kronor för hela skogsavkastningen plus vad som går in i form av ved till universitetet. När det sedan säljes för 250,000 kronor, då förstår man, att en sådan uppställning icke kan vara tillförlitlig. Och man behöver icke vara vare sig universitetsman eller professor för att kunna läsa ut, att här är det icke rätt beställt med uppställningen och jämförelsen mellan en uppgjord stat och verkligheten.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Edén: Herr talman! Om herr Rydén var tveksam, när han begärde ordet, borde i sanning jag vara det i ännu högre grad. Ty det är verkligen att sätta kammaren på ett hårt prov, att

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

den skall behöva se mig en gång till i talarstolen i kväll. Jag skall emellertid lova, att det blir den sista. Men när herr Rydén också till denna tveksamhet fogade det skälet, att den i någon mån berodde på, att det var så ytterst mäktiga män, som väckt den här motionen, då undrar jag, om icke kammaren log i sitt skägg — i den mån kammaren har något — och tänkte för sig själv, att den, som bevisat sig vara den mäktige mannen i dag liksom i så många andra statsutskottsturneringar, är icke en stackars ensam partiledare, utan det är den ledande mannen i vederbörande avdelning av statsutskottet nu som förut. Jag känner den största respekt för dessa mäktiga män i utskottet, icke därför att de äro mäktiga, utan därför att jag sätter värde på deras granskning. Men herr Rydén får ursäkta, att jag kan icke finna mig i, att herr Rydén skall här i kväll framlägga siffror och beräkningar av den art, som han har gjort, utan att de åtminstone bemötas till kammarens protokoll.

Vad beträffar de stora inkomsterna till reservfonden, den stora summan av 700,000 kronor, som herr Rydén lät skylta för kammarens förvånade blickar, så var det ett ingående konto, som motsvarats av utgiftskonton av sådan art, att man kommit ned till en behållning av 82,000 kronor. Nåväl, säger herr Rydén, det beror på en hel del besynnerliga anstalter och bokföringar; här finnas »dolda reserver», och det är dem, som han icke vill på detta sätt låta vara kvar, utan som han vill draga in till riksdagens disposition. Jag skall strax återkomma till detta. Men jag skall tillåta mig att, innan jag det gör, påpeka, huru herr Rydén söker väcka kammarens indignation även gent emot det sätt, varpå reservfondens medel verkligen ha använts. Och jag skall tillåta mig sedan att fråga, huruvida det är rätt att göra denna användning till föremål för indignation.

Det var två fall herr Rydén anmärkte på; bland dem först, att universitetets myndigheter hade under de gångna åren — märk väl under loppet av flere år — av reservfondens medel använt en summa, som gick upp till 400,000 kronor och litet mer, för ombyggnad av Gustavianum och en annan mindre byggnad. Där har det inretts muséer, säger herr Rydén, och det har skett, utan att riksdagen och Kungl. Maj:t fått veta någonting, förrän det gällt att anslå pengar till bränsle och vakthållning. Huru förhåller det sig nu med denna sak? För det första, vad Gustavianum beträffar, så här. Detta är universitetets äldsta byggnad, den byggnad som bär sitt namn efter universitetets verkliga grundläggare. Gustavianum är den gamla universitetsinstitutionen, som har stått där ärevärdig genom århundraden och tjänat olika ändamål, tills den nu i början av 1900-talet befanns vara fullständigt obeboelig, varför också riksdagen med fullt erkännande därav anslog medel för en ny institution, den zoologiska institutionen, som skulle taga emot den professor, vilken förut hade hållit till i Gustavianum. När då Gustavianum blev tomt, befanns det först och främst, att den ärevärdiga byggnaden var i sådant skick, så att den helt enkelt icke kunde lämnas oreparerad. Man måste ovillkorligen ställa ett sådant monu-

ment — och det tror jag verkligen kammaren har sinne för — i sådant skick, att det är värdigt både universitetet och grundläggaren och överhuvud taget hela landet. Och man ansåg, att man på samma gång måste passa på att använda denna gamla byggnad till en hel del universitetsändamål, som ändå måste tillgodoses. »Muséer!» säger herr Rydén. Näväl för all del, det är muséer men vilka? Det är det stora geologiska muséet, det paleontologiska som i denna stund innesluter, tack vare den representant ämnet för närvarande har i Uppsala, kanske Europas främsta paleontologiska samlingar, på grund av att de fått denna del av byggnaden till sitt förfogande, på grund av att de fått ett storartat material från Kina — det är de bekanta samlingarna av professor Gunnar Andersson — och på grund av vederbörande professors ganska enastående skicklighet att handhava detta material, uppställa det och göra det användbart. Det är det första. Är icke det ett ändamål, som verkligen behövs för universitetet? Vidare har man i Gustavianum universitetets konstmuseum och så universitetets arkeologiska museum dels för den nordiska arkeologien och dels för den klassiska. Alltsammans sålunda ändamål, märk väl, som äro av den art, att universitetet behöver dessa muséer för sin undervisning, och att om icke dessa ändamål hade tillgodosetts genom universitetets medel, så hade universitetet nödgats gå till riksdagen och av den begära pengar för samma ändamål. Jag för min del tror och är övertygad om att riksdagen i så fall hade bifallit sådana framställningar. På samma sätt är det med den andra »mindre byggnaden». Det är det gamla folkskoleseminariet invid universitetet. Där är nu inrymt det nya rasbiologiska institutet och det statistiska seminariet. Detta rasbiologiska institut har riksdagen nyss grundat. Riksdagen har utgått från den förutsättningen, att universitetet skulle skaffa lokal till den nya institutionen. Är det icke då bra, är det icke då riktigt, är det icke för riksdagen själv mest behagligt, att universitetet har använt de uppkommande överskotten för att av egna medel åstadkomma dessa nya institutioner? Jag skall naturligtvis icke bestrida, att man kunde ha tänkt sig att gå till Kungl. Maj:t och riksdagen för att inhämta deras medgivande till användningen av dessa pengar. Men sådant hade icke skett förut, när universitetet någon gång hade haft några överskott att använda. Och jag vågar verkligen påstå, att icke skall man komma och säga, att detta är en användning av reservfondens medel, som skulle behöva göra andra kammaren ovänligt stämd mot universitetets ekonomiska självförvaltning.

Och sedan det andra. Här står nu herr Rydén och vill giva kammaren den föreställningen, att det skulle vara någonting, jag höll på att säga, otillbörligt — ibland när man hörde skiftningen i hans röst, kunde man nästan undra, om det var något brottsligt — att universitetet hade använt 103,000 kronor, som stå bokförda såsom tagna ur reservfonden, för att nedskriva vissa obligationer; herr Rydén angav själv syftet, nämligen att kunna utbetala stipendier vid universitetet efter en viss ränta. Vad innebär det? Jo,

*Ang.
materiell m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

*Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

det innebär helt enkelt följande. Under de föregående åren har universitetet lyckats höja den genomsnittliga avkastningen på stipendiefonderna från de fyra procent, som den var för några år sedan, upp till fem procent — högre är den icke. När nu nedgången inträffade och universitetets inkomster minskades, så hotades universitetet av nödvändigheten att nedsätta stipendiefondernas avkastning på grund av de sjunkande inkomsterna. Ty universitetet, som har dessa stora stipendiefonder, måste ju placera dem på olika sätt; en stor del äro placerade i fastigheter, i skogar, i åkerjord, och i samma ögonblick som inkomsten därav faller, sjunker inkomsten för stipendiefonden. Då skall jag verkligen fråga: är denna kammare av den meningen, att det är olämpligt att använda 100,000 kronor för att reglera universitetets tillgångar av medel, för att stipendierna skola kunna utgå efter den blygsamma räntan fem per hundra till alla dessa hundratals fattiga studenter och studentskor, som i de små stipendierna se en väsentlig del av sina möjligheter att kunna uppehålla sig i Uppsala? Jag vågar påstå motsatsen; de pengarna äro sällsynt väl använda. Och jag är förvissad om, att om universitetet kommit på den tanken att vända sig till Kungl. Maj:t och riksdagen med ett sådant förslag, skulle Kungl. Maj:t och riksdagen med glädje ha sagt ja till det för att icke i denna hårda tid också behöva nedsätta stipendiefondernas avkastning till ännu lägre belopp. Den sortens exempel på missförvaltning, vågar jag påstå, är ingen missförvaltning. De äro tvärtom bevis för att universitetet handhaft sin ekonomiska självförvaltning på ett lyckligt och, som jag tror, för alla, som vilja se rätt, ett mycket gott sätt.

Sedan kom till sist det som skulle vara det egentliga argumentet för att icke något ökat anslag behövdes. Här finns, säger herr Rydén, »dolda reserver». Vilka voro de då? Jo, det ena var detta belopp av 100,000 kronor, som blivit avsatt för att möta eventuell brist. Vi ha talat om det förut. Och det andra, ja, det andra fick herr Rydén fram genom en slags exegetisk utläggning av räntmästarens approximativa beräkning för 1922 års stat, där han emellertid, märk väl, icke kunde säga någonting annat än att de och de beloppen voro för högt upptagna, och att här »måste» finnas dolda reserver. Han inskränkte sig till att ett ögonblick åtminstone antyda, att det kunde bli en 50,000 kronor. Jag kan icke följa den granskningen i detalj, tyvärr, ty jag har icke varit beredd på, att man skulle gå in här i en detaljundersökning, i vad mån reparationer kunde gå till det och det beloppet och tryckningskostnader etc. till det och det beloppet. Men jag måste säga, att med den läggning, herr Rydén gav sitt anförande här, ser det ut, som om han verkligen skulle vilja göra gällande, att universitetsmyndigheterna med avsikt tagit upp dessa till högre poster för att få en dold reserv. Utan att ha varit i tillfälle att granska, vad myndigheterna därvid gjort, vågar jag bestämt säga, att det kan helt enkelt icke vara möjligt, ty så skötes icke denna förvaltning, och universitetet

måste väl för resten veta, att ingenting kunde vara oklokare än att försöka det. Tills vidare sätter jag således ett mycket stort frågetecken, eller två, ett i början och ett i slutet, på herr Rydén's beräkning att det skulle kunna uppstå någon slags behållning på 50,000 kronor eller så vid pass på 1922 års ifrågavarande stat.

Vad beträffar de 100,000 kronorna, som avsatts för att möta eventuella brister, anmärkte herr Rydén: ja, men det berodde på att man gjort upp en stat, som sedan befanns vara felkalkylerad; nu gäller icke den staten; alltså behöver man icke de 100,000 kronorna. Ja, det beror på. Det kan ingen i detta ögonblick veta. Ty ännu är den nya staten icke ens förslagsvis uppgjord, än mindre av vederbörande myndigheter fastställd. Ett faktum är, att universitetet har avsatt pengar och att kanslern inför sittande första kammare förklarar, att han anser sig icke kunna disponera dessa pengar till något annat ändamål. Han anser sig böra behålla dem för den eventualiteten, att det skulle bli sådana brister. Jag kan endast säga, att sådant läget är, står den summan icke till förfogande. Det är möjligt, att en större eller mindre del därav kan komma att vid årets slut stå till förfogande. Men nu finns den icke, och ingen ansvarig universitetsmyndighet vågar, förmodar jag, disponera den.

För resten, även om det skulle mot förmodan bli på det sättet, att de 100,000 kronorna bli disponibla, huru står då hela den här affären, om vi göra ett hastigt överslag? Jo, den står så, att efter nu tillgängliga beräkningar, *frånsett* de 100,000 kronorna, har universitetet att räkna med en brist, som icke är täckt, på 88,000 kronor. Om vi nu också räkna med, att universitetet skulle få om ett år de 100,000 kronorna, sedan man har balanserat bristen ett helt år, så skulle det bli ett disponibelt belopp i detta osannolika fall på 12,000 kronor. Med de 12,000 kronorna skulle då universitetet under detta år täcka alla de behov, som reservfonden skall svara för. Är det någon rimlighet i ett sådant resonemang? Det går helt enkelt icke. Det står icke till att göra så. Universitetet kan icke reda sig med detta; resultatet blir efter all sannolikhet endast, om man går den vägen, att universitetet kommer på balans och nödgas gå in till nästa års riksdag för att få denna balans täckt.

Efter allt vad som sagts om denna sak, där jag tyvärr varit ensam och där jag icke är alldeles säker på, att det gamla Ibsen-ordet gäller, att den ensamme är den starkaste — det skulle glädja mig, om så vore — kan jag icke underlåta, herr talman, att säga, att kammaren gjorde rätt, om kammaren nu en gång för alla gjorde upp den här historien och lagade så, att vi icke nästa år skola behöva komma igen med en sådan fråga — nästa år, då jag känner mig övertygad om att riksdagen får ännu svårare att göra upp budgeten än den haft och har detta år. Då är det bättre för riksdagen att göra slag i saken nu, och för universitetet är det ovärderligt, om så sker, men det kunde leda till de mest betänkliga följder, om så icke sker.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

*Ang.
materiellt m.m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.*

(Forts.)

Ang.
materiell m. m.
för vissa insti-
tutioner och
inrättningar
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Efter att med största intresse ha åhört den debatt, som här förts på denna punkt, och särskilt efter de upplysningar, som av herr Rydén här lämnats, är det för mig omöjligt att rösta för vare sig utskottets förslag eller reservationen, och efter att hos talmannen ha gjort mig underrättad om, att icke proposition kommer att ställas på Kungl. Maj:ts förslag, utan att yrkande därom göres, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

I detta yttrande instämde herr Bäcklund.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 13—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

Vidare upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om minskning av riksdagsmännens arvoden.

I en inom andra kammaren väckt motien, nr 1, hade herr Jansson i Edsbäcken hemställt, att riksdagen ville besluta, att § 12 riks-

dagsordningen måtte ändras så till vida, att däri fastställda dagtraktamente för riksdagens ledamöter måtte minskas med en tredjedel, eller, om det ansåges lämpligare, att förenämnda § måtte erhålla samma lydelse, som den hade före år 1921.

*Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) av herrar *Jansson* i Edsbäcken och *K. A. Westman*, som föreslagit, att riksdagen måtte såsom vilande antaga följande förslag till § 12 riksdagsordningen.

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen 25 riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt 3,500 riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente 19 riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt 2,660 riksdaler.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot av kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshavande;

2) av herr *Magnusson* i Tumhult, som i huvudsak instämt med herrar *Jansson* i Edsbäcken och *K. A. Westman*, men ansett, att arvodet endast borde utgå under 4 månader;

3) av herr *Clason* mot motiveringen;

4) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att viss del av motiveringen bort utgå; och

5) av herr *Stendahl* mot viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr *Jansson* i Edsbäcken: Herr talman! I många för att icke säga i de flesta fall, då motioner väckas särskilt i denna kammare, ha de avsett nya eller ökade anslag till olika ändamål. Det är sällan några förslag framkomma om begränsning av anslagen. Jag har nu försökt mig på att gå en motsatt väg och motionerat om begränsning av statsutgifterna. Det har upptagits ganska olika. Såväl i pressen som av enskilda personer har man fått höra klander, för att man slagit in på den vägen. Somliga ha sagt, att det endast varit en gest utåt, därför att det kan ju i alla fall icke genomdrivas förrän vid 1925 års riksdag, och i så fall skulle det icke vara ange-

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)

lägnare att motionera om saken, än att man kunnat vänta till 1924. Det var för mig icke alls obekant, att det var en grundlagsfråga, som alltså icke kunde genomföras förrän efter nya val. Men i dessa oroliga tider veta vi väl icke, huruvida icke riksdagsupplösning kan komma till stånd före 1925. Det är kanske t. o. m. sannolikt. Man ser ju redan nu, hurusom i en del av pressen ordas om och även kräves riksdagsupplösning. Under sådana förhållanden ansåg jag mig redan nu kunna komma med min framställning. Men det andra skälet varför jag kom fram med mitt förslag var, att jag motsåg, att årets riksdag skulle få lov att vidtaga begränsningar, när det gäller arvodesfrågor av olika slag, och då tänkte jag att om riksdagsmännen ginge före med efterföljansvärt exempel och nedsatte sina arvoden, skulle dessa nedsättningar för andra befattningshavare kännas mindre tungt. Det anser jag alldeles givet, att för den som drabbas av nedsättning skall det kännas mycket tungt, när han vet, att riksdagsmännen, som själva bestämma sina arvoden, icke vidtaga några åtgärder med avseende å dessa, trots att tiderna blivit sådana, att levnadsomkostnaderna minskats. Det har även skämtats därom, att jag ämnar mig icke tillbaka hit nästa period, och i så fall var det lämpligt att komma fram med ett sådant förslag, för att jag icke skulle unna andra att mottaga stora arvoden.

Intet av de skäl, som förebragts vare sig i pressen eller av enskilda personer, har varit drivfjädern för mig att framkomma med förslaget, utan jag har sett saken uteslutande ur besparingssynpunkt.

Herrarna kanske icke ens ha gjort sig besvär att räkna efter, vad den begränsning jag motionerat om skulle innebära för statsverket. Jag föreslog en sänkning med $\frac{1}{3}$ eller att man eventuellt skulle återgå till de arvodesbestämmelser, som gällde före 1921. Inom utskottet fann jag mig föranlåten att göra en viss prutning på detta, ty jag trodde jag skulle få litet mer sympatier, om jag gick med på ett arvode av 25 kronor. Men det visade sig, att jag fick ändå ingen av utskottets ledamöter särskilt från förstakammarhåll med på det, och då tyckte jag det icke var skäl att gå tillbaka till mitt yrkande i motionen, utan i den reservation, som avgivits av mig och herr Westman, ha vi stannat vid att föreslå ett arvode av 25 kronor. Denna lilla nedprutning av 7 kronor för dem, som äro bosatta i landsorten. och något mindre för dem, som äro bosatta i Stockholm, åstadkommer emellertid en besparing av minst 370,000 kronor om året. Det är icke småsummor. Därtill kommer, att riksdagens revisorer ha sina arvoden bestämda efter de arvoden, som utgå till riksdagens ledamöter. Och om jag icke är oriktigt underrättad är det så, att även riksbanksrevisorerna i landsorten ha sina arvoden beräknade efter riksdagsmännens arvoden. Således skulle denna besparing komma att uppgå till rätt avsevärda belopp.

Utskottet har emellertid icke velat lyssna på det örat, utan i stort sett kan man ju säga, att den stora majoriteten har varit för avstyrkande. Emellertid finner jag det synnerligen anmärkningsvärt, att ingen av utskottsledamöterna från första kammaren kunnat

biträda mitt förslag. Det är icke så många år sedan det var en förstakammarledamot, som sade till mig, att »när den dagen kommer, att arvode skall införas i första kammaren, då vill jag icke sitta där längre». Nu har den dagen för länge sedan kommit, att första kammarens ledamöter fått arvode, och nu befinns det, att de icke ens vilja vara med om en sänkning av detsamma.

*Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.*

(Forts.)

Varför man kan anse skäligt att sänka riksdagsmannaarvodet ha vi angivit i vår reservation. Levnadsomkostnaderna hava sedan fjolåret minskats betydligt, och ur denna synpunkt vore det välbetänt att också nedsätta arvodet, och som jag sade förut, skulle det tillfredsställa många andra, som måste vidkännas nedsättningar i sina löner och arvoden, om de visste, att riksdagsmännen själva ginge före med gott exempel.

Vid utskottets utlåtande har fogats en bilaga, som utvisar, att arvodena i främmande länder äro väsentligt högre än vad som förekommer här i vårt land. Denna bilaga får man icke fästa sig så värst mycket vid, ty dels är det så olika penningvärden i de olika länderna, och dels framgår det icke alls av bilagan, huru länge riksdagen pågår i de olika länderna. Även om årsarvodet är väsentligt högre, kan det hända, att riksdagen pågår längre, så att det därigenom i verkligheten blir mindre än vad det ser ut, att döma av bilagan.

Nu förstår jag mycket väl, att det icke är möjligt att vinna majoritet i denna kammare för bifall till denna reservation, som jag tänker yrka bifall till. När första kammaren avslagit förslaget kan det i alla fall icke föranleda någon åtgärd nu, men jag lovar, att för den händelse jag lever, skall jag återkomma med förslaget vid 1924 års riksdag. Det kan hända, att tiderna då ändrats, så att man icke kan stanna vid de 25 respektive 19 kronor, som jag nu föreslagit i reservationen, utan jag känner mig obunden att då komma fram med förslag om ännu lägre belopp.

Ifall riksdagen velat gå med på det moderatäre förslaget, skulle det hava varit en fördel i många avseenden. Jag är emellertid icke blind för att det finns en annan väg att åstadkomma sparsamhet i detta hänseende, och det vore genom att vidtaga en väsentlig begränsning av ledamöternas antal särskilt i andra kammaren och, varför icke, även i den första. Det skulle också vara ett sätt att åstadkomma väsentliga besparingar. Nu har jag icke velat gå fram på den vägen, men finner jag, att kammaren icke är villig att vara med om att spara genom att begränsa arvodet, torde det föranleda till att man måste försöka gå den andra vägen ett annat år och söka få en minskning i ledamöternas antal, så att man därigenom kan åstadkomma besparingar.

Jag skall emellertid icke uppehålla tiden längre, utan jag tillåter mig att yrka bifall till den av mig och herr Westman avgivna reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande, och jag skall också på förhand be om ursäkt, om jag kommer att besvara kammaren med en votering.

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar:

(Forts.)

Herr B o d é n: Herr talman! En av de stora frågorna i denna tid är ju, hur staten och kommunerna skola få sina finanser att gå ihop, när inkomsterna sina, såsom nu sker. Jag för min del kan icke förstå annat än att det gäller att spara. Och efter vad jag kunnat finna i dag och redan förut, äro riksdagens ledamöter livligt intresserade av sparsamhet. Jag kan icke finna annat än att en ned-sättning av riksdagsmännens arvode är berättigad. Det är enligt min uppfattning riksdagsmännens skyldighet att föregå andra med gott exempel, och här tror jag, att vi skulle kunna föregå med ett gott exempel. Det kan ju vara möjligt, att riksdagsmännen icke fått kompensation för dyrtiden, men man får också beräkna, att riksdagsmännen få sitt arvode två år till, och då tror jag, att de fått kompensation för dyrtiden.

Jag ber att i likhet med min bänkkamrat herr Jansson i Edsbäcken få yrka bifall till den av honom och herr Westman avgivna reservationen.

Herr E n g b e r g: Herr förste vice talman! De båda föregående ärade talarna, som yrkat bifall till den reservation, som finnes fogad vid konstitutionsutskottets utlåtande, ha som en utgångspunkt för sitt betraktelsesätt gjort gällande, att under en tid, då besparingar skola genomföras på alla områden, riksdagsmännen böra gå före med gott exempel och sänka sina egna arvoden. Ja, detta resonemang skulle kanske låta höra sig, men jag ber kammaren om ursäkt, om jag nödgas säga rent ut, att den här motionen av herr Jansson i Edsbäcken är nog icke så mycket väckt för kammarens ledamöter som fast mera såsom en gest utåt galleriet. Det kan ju vara mångahandling att göra politik i. Den ene gör i ett och den andre i ett annat. Men jag får säga, att till den betänkligare sorten av politik hör den, som ligger under denna motion, där man inför en sockenopinion kanske hemför en lättköpt viktoria, men där man dock, då saken kommer under allvarlig prövning, demaskeras mer eller mindre såsom anhängare av en demagogi, som man i dylika frågor borde slippa. Ty, mina herrar, hur har sakläget varit? Jag vet själv såsom ledamot av den socialdemokratiska gruppen, hur vi fått förfara under de gångna åren på värsidan, då vi fått skramla ihop inom partigruppen för att hjälpa obemedlade kamrater att kunna stanna kvar i Stockholm. Förhållandena hava varit sådana för många, att deras enda inkomst varit deras riksdagsmannaarvode. De ha haft hustru och barn hemma, och inkomsten av riksdagsmannaarvodet har måst fördelas mellan mannen, som vistats i Stockholm, och familjen därhemma. Jag vädjar till eder, mina herrar, om ni anse det vara rim och reson, att man skall kunna kräva nedsättning av riksdagsarvodena under sådana förhållanden, särskilt då en jämförelse mellan dessa arvoden och dem, som förekomma i främmande länder, visar oss, att vi hava blygsammare arvoden än på andra håll.

Om herr Jansson i Edsbäcken och hans kommittenter vilja gå in för sin princip, skall jag giva herrarna ett ganska acceptabelt recept, och det är, att ni inför en glidande skala. Tag taxeringsvärdet på hemmanet till exempel eller antalet kor och grisar som utgångspunkt för lantmännen; ju mera kor och grisar och ju större hemman desto mindre arvode, och när det gäller inkomsttagare motsvarande skala, så att den som har större inkomst får mindre arvode. Då kommer man åtminstone *rättvisan* någorlunda nära. Men genom att förfara på det här sättet är det uppenbart, att den oskyldige så att säga drabbas med den skyldige.

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

(Forta.)

Det är i detta sammanhang en annan sak, som jag verkligen måste något beröra, och det är den allmänna tendensen i reflexionerna kring dylika attacker emot riksdagsmännens arvoden, vare sig attacken anförts av herr Lithander eller av herr Jansson i Edsbäcken. Man måste ju lyssna till ackompanjemanget också från rösterna därute. Det har pågått sedan lång tid tillbaka en trafik, vars innersta mening är ganska självklar och ganska uppenbar, och det har varit att söka degradera riksdagens anseende i allmänhetens ögon. Vi ha sett en tongivande tidningspress år ut och år in göra sig lustig och löjlig över nivån i den svenska riksdagen, kälta dag ut och dag in på riksdagsmännen och deras arbete. Det finnes en sorts journalistik, som tagit detta till specialitet, och jag har ofta tänkt, att det skulle vara roligt att hava de höglärda och visa herrarna där uppe här nere i kammaren och få taga ett nappatag med dem och se, vad det är för herrar, som sitta och skriva i dessa tidningar och se, vad de gå för, vad det är för en strålande intelligens de utveckla och med vilken rätt de sätta sig till domare över den svenska riksdagen, dess intelligens, dess kompetens o. s. v. Jag ber herr förste vice talmanen om ursäkt, men jag har verkligen haft ett behov att få säga ut detta en gång, även om det skulle bli ett oväsen på det hållet, där hela denna kritik framkommit.

Jag finner det fullständigt meningslöst att gå in på något försvar för konstitutionsutskottets ståndpunkt. Det är klart angivet här i utskottets motivering. Jag vill endast säga, att herr Jansson i Edsbäcken dock borde komma ihåg, att vi veta i detta ögonblick ganska litet om hur prisförhållandena kunna gestalta sig år 1925, ty med de omkastningar, som alltjämt äro möjliga i världens ekonomiska förhållanden, och med de utsikter som alltså finnas till att vi kanske stå inför något annat än den normala prisnivå, vi drömt om, kan det vara mycket möjligt, att ett beslut efter dylika linjer skulle ställa oss inför nödtvånget att omedelbart efter nästa val företaga en *ny* revidering. Redan detta borde hava manat herr Jansson i Edsbäcken till varsamhet och hindrat honom att rusa iväg. Men man vill ju genom en dylik motion göra den flotta gesten. Det är såsom när Cyrano de Bergerac till sin vän, som förebrår honom, för att han kastar börsen till skådespelaren, säger: men gesten, kära bror! Det är denna gest, herr Jansson i Edsbäcken, som jag skulle vilja tillbakavisa, och det är därför, som jag, herr förste vice talman, yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)

Herr P e t t e r s s o n i K ö p i n g: Herr förste vice talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att endast ansluta mig till vad som av herr Engberg framförts, men då jag själv personligen tillhör just den kategori av riksdagsmän, som uteslutande äro beroende av riksdagsarvodet under riksdagstiden, anser jag det vara lämpligt att här säga några ord. Det nuvarande riksdagsarvodet kan ju vid första påseendet anses vara ganska stort, men tager man i betraktande det, som förut här också framhållits, nämligen att först och främst måste representanten uppehålla sig här i Stockholm och vidare har han familjen, som måste underhållas i landsorten, så vågar jag försäkra kammarens ärade ledamöter, att man får icke vara alltför frikostig, om det skall kunna gå ihop.

Därtill kommer en annan omständighet, som vi måste taga med i räkningen. Såsom vi känna till, hava riksdagarna under de senaste åren i avsevärd grad förlängts. Riksdagsarvodena utgå under en viss begränsad tid, och det har hänt, att riksdagen varit samlad ända till inemot midsommar. Alltså hava riksdagens ledamöter under så gott som en hel månad icke haft att uppbära något arvode. Den kategori av riksdagsmän, som jag närmast skulle tala för, måste givetvis även under denna tid svara för sig och sina familjer.

Det göres här i utskottsbetänkandet jämförelser med förhållandena i andra länder, och jag tror icke såsom herr Jansson i Edsbäcken, att man icke bör fästa så stort avseende vid dessa jämförelser. Jag har tvärt om den uppfattningen, att konstitutionsutskottet i detta fall kan stå för vad det skrivit. Gör man nu en jämförelse med vad riksdagsmännen ha i andra länder, kan jag verkligen icke finna, att de arvoden, som riksdagens ledamöter hava här i Sverige, kunna anses oskäligt höga.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att med dessa enkla ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr C a r l s t r ö m i Helgagård: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Engberg har förkunnat, att det är blott en gest man gör, när man uppträder och talar för motionen i denna fråga. Jag vill dock säga, att vare sig det uppfattas som en gest eller icke, måste jag säga några ord.

Jag har nämligen den uppfattningen, att då de nuvarande arvodena bestämdes, hade vi litet var en känning av, att vi gingo en smula för långt. Det var den allmänna vilda jakten på alla områden, som behärskade sinnena i landet och även riksdagen. Man tyckte sig aldrig kunna få tillräckligt mycket. Jag tror emellertid, att någonting har hänt sedan den tiden, och var och en, som verkligen vill försöka sätta sig in i förhållandena, måste hava klart för sig, att vi nu leva i en tid, som icke på långt när är så svår, som den, när dessa arvoden bestämdes. Vi måste också ha klart för oss, att det icke blott är vi här i riksdagen, som måste taga mindre arvoden, utan hela vårt folk måste bereda sig på att under den tid som kommer sänka sina anspråk och sin levnadsstandard. Jag tror icke, att vi komma igenom denna tid på annat sätt. Och jag tror därför, att

det icke är så lämpligt att bagatellisera saken och säga, att det blott är en gest och att vi naturligtvis inte avse något därmed. Var och en må tycka vad han vill, men jag anser och vill, att vi skola försöka gå tillbaka till något lägre arvoden. Det är väl ändå onekligen så, att det skulle väcka en viss uppmärksamhet i landet, om riksdagsmännen för sin egen del skulle vilja bibehålla sanma arvoden, under det att de naturligtvis bli tvungna att sänka löner och arvoden på andra områden.

*Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)*

Herr Engberg säger, att det är en betänklig sak att föra en sådan här »sockenpolitik». Ja, mer det är väl ändå betänkligare att föra en sådan politik, att man ständigt försöker få bättre betalt, utan att göra klart för sig, om vi gå i land med det i längden.

Nu är det ju visserligen så, att motionen icke kan leda till något resultat i år, därför att första kammaren avslagit densamma, och det är ju också på det sättet, att i varje fall skulle resultatet, utan riksdagsupplösning, icke hava kommit till synes förrän år 1925. Men jag tror, att det hade varit klokt, om riksdagen gått med på att göra något åt saken nu. Då hade vi haft den avskrivnen. Nu kommer den igen nästa år och möjligen även år 1924.

Det ligger visserligen åtskilligt i det påståendet, att en riksdagsman måste lämna sitt arbete i hemorten och icke har någon förtjänst under den tid, han är här, och han måste naturligtvis se till, att hans familj också har något att leva av. Detta är fullständigt riktigt, men jag tror, att om vi leva förståndigt och sparsamt, så kunna vi få så mycket över på våra arvoden, att vi kunna underhålla familjen i hemorten och lämna den större bidrag, än vad arbetare och folk i allmänhet äro i stånd till. Jag anser således det skälet icke vara hållbart. Det finns möjlighet att leva anständigt här i Stockholm och även underhålla sin familj anständigt på ett arvode av 25 kronor.

Herr Engberg talade också om riksdagens anseende, och han ville nedlägga en protest mot vad som i pressen under senare år i detta avseende kommit till synes. Härutinnan instämmer jag fullständigt med herr Engberg. Det är, kan man säga, helt enkelt orimligt, att man ständigt och jämnt skall tjata på riksdagen. Man tycks ideligen vilja ha fram riksdagen såsom syndabock och tala om, hur litet vi göra, hur mycket vi prata, o. s. v. Men vårt anseende sjunker väl icke med sänkningen av arvodena. Dessa frågor kunna icke sammankopplas. Och i varje fall tror jag icke att riksdagens nivå skulle sänkas om här föreslagna förändring vidtages.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Jansson i Edsbäcken avgivna reservationen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr förste vice talman! Då herr Engberg här fällde en dom över herr Jansson i Edsbäcken och gjorde honom till demagog eller åtminstone icke långt därifrån, så tyckte jag, att det var synd om herr Jansson i Edsbäcken, att han på gamla dagar skulle få detta märke på sig. Och det är väl naturligtvis flera, som kunna råka ut för detta, ty jag kan försäkra herr

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)

Engberg, att han bland folket ute i landet i så fall skall träffa på många demagoger, om de våga säga sin tanke till herr Engberg. Jag har åtminstone träffat på dem i mycket stort antal.

Så säger herr Engberg, att den ena gör en sak och den andra en annan för att visa sig. Det finns också riksdagsmän, som göra nästan allt i alla möjliga branscher, så det är icke att anmärka på, om någon försöker att få ett enda litet korn med. Herr Engberg får ursäkta, att vi icke alla kunna omfatta hela fältet.

Sedan sade herr Engberg också, att denna motion var ett led i att försvara riksdagens anseende. Ja, om vi nu skulle hissa upp arvodena till 100 kronor om dagen, så undrar jag, om vi därigenom vunne i anseende hos folk ute i landet. Det vore ju eljest ett lätt sätt för oss att stärka vårt anseende högst betydligt. Kunde detta hjälpa och kunde vi få mera förtroende i landet på det sättet, då skulle jag nästan vilja gå med på det, ty man får en och annan gång höra, att anseendet icke är så synnerligen stort. Det har måhända herr Engberg icke hört, men jag har hört det.

Jag vill nu liksom herr Jansson i Edsbäcken säga, att det är verkligen något som hänt, sedan vi fastställde arvodena till 32 kronor. Då räknade vi blott med pappersmynt, och då var det mångenstädes man talade om, att vi skulle göra myntförändring. Nu har emellertid tull- och traktatkommittén, och sedan alla finansiella storheter i detta land fått klart för sig, att snart skall man ha att vänta guldmyntfotens återställande. Då betyder kanske 25 kronor mer än de 32 papperskronorna. Redan från denna jämförelsepunkt tror jag, att herr Janssons mening gott tål vid att skärskådas ur ren finansiell synpunkt. Jag kunde icke heller förstå, när arvodet skulle höjas sista gången, varför man tog 32 kronor. De där två kronorna har jag alltid tyckt såg litet småsnålt ut.

Nu förstår jag väl, att herr Engberg trots allt ändå synnerligen starkt hyllar den gamla preussiska satsen, man har vad man har och tager vad man kan få. Ty om man ser saken helt och hållet egoistiskt, så kan man ju förgylla upp det och säga, att det stärker anseendet. Näja, då är det ju skäl att hålla på det. Men jag tror, som sagt, icke på den saken, och jag är övertygad om, att nu kommer det att ljuda ett rop i hela vårt land, därför att inkomsterna för hela folket kommer att pressas ned på ett sätt, som vi knappast nu kunna bedöma. Då vågar jag påstå, att riksdagen för sin del gjorde klokt i, att den även för sina medlemmars del sökte visa sig något vilja deltaga i, vad hela vårt folk för övrigt får känna på.

Icke minst från den synpunkten är det, som jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall till herrar Janssons och Westmans reservation.

Häruti instämde herr *Lithander*.

Herr Olsson i Berg: Herr förste vice talman! Det heter ju, att man skall rätta sig efter tider och förhållanden. Under kris-tiden, då priserna på allting gingo i höjden, höjdes ju riksdagsar-

vodet, och det var fullt berättigat. Nu har priserna på livsförnödenheter något sänkts. Ingalunda har emellertid maten på restaurangerna nedsatts så i pris som lantmannaprodukterna för producenterna, och hyrorna hava icke fallit. I alla fall hava dock levnadskostnaderna gått ned något, och detta bör man nog taga hänsyn till och således även sänka riksdagsarvodet. Detta är åtminstone min uppriktiga mening.

Herr Engberg förmenar nu, att det icke är så uppriktigt menat av herr Jansson i Edsbäcken. Ja, det kan då herr Engberg icke veta. Herr Engberg är en stor talare, men jag bestrider, att han är någon hjärteranssakare.

Det beror ju här på, huru man räknar. Beräknar man, att riksdagsmännen skola ha arvode, som både räcker till fritt vivre, medan de äro här i Stockholm, och dessutom ersättning för tiden, som går förlorad för hemmet, så är väl det nuvarande arvodet icke så mycket för högt, men någon jämkning kan dock göras, och vi få väl knappast räkna på det sättet. Riksdagsuppdraget må väl räknas till ett förtroendeuppdrag, som vi åtminstone icke böra hava någon förtjänst på utan i stället göra någon uppoffring för. Vi nedsätta också tjänstemännens dyrtidstillägg och vi fordra, att arbetarna skola nedsätta sina löneanspråk, och då tycker jag det vara på sin plats, att vi riksdagsmän även följa med tiden samt gå före med gott exempel och nedsätta våra arvoden.

Det förslag till nedsättning, som herr Jansson i Edsbäcken i sin motion gjort, finner jag vara ganska väl avpassat, och jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Lövgren: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Jag hade egentligen tänkt avstå från ordet i denna fråga, men när jag hört det gyckel, som den blivit föremål för från vissa av kammarens ledamöter, kan jag icke underlåta att med några ord bidraga till denna debatt.

Jag vill då säga, att för det första är det ju så, att arvodet utgår icke med 32 kronor pr dag, utan det utgår med ungefär 25 kronor per dag. De två senaste riksdagarna har åtminstone jag varit sysselsatt från den 7 januari till den 22 juni. Därtill kommer, att man under den tid, man är hemma, åtminstone 14 à 15 dagar blir upptagen, därför att man har titeln riksdagsman. Man blir nämligen belamrad och belägrad av folk, som vill ha hjälp i olika angelägenheter.

Delar man ut riksdagsarvodet på 175 dagar om året, blir det icke mer än 25 kronor per dag. Det kan väl icke anses vara orimligt högt, om vi dels skola leva något så när ordentligt i Stockholm, dels även försörja familjen i hemorten på denna summa. Jag har för min egen del, och jag vågar påstå, att jag icke har levat högt — alla som känna mig veta, att jag icke gjort det — under de fyra år, som jag förut tillbragt här, blivit konsekvent skyldig 1,000 kronor varje år. Jag träffade för några veckor sedan nere i Småland en f. d. riksdagsman, som sade, att han aldrig mer skulle kunna komma på

*Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)*

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)

grön kvist, därför att han varit riksdagsman under tre år. »Jag kommer aldrig mer på grön kvist», sade han, »utan sannolikt får jag gå från allt vad jag har».

Det är sanningen om riksdagsmannaarvodet för dem, som äro tvungna att leva på det och icke ha något annat. Det går an för dem av herrarna, som ha ett hemman och som ha kor, som mjölka precis lika mycket, vare sig de själva äro hemma eller här i riksdagen. Det går an för dem att tala om sparsamhet, men de skulle försöka att verkligen försörja familjen i hemorten på sitt riksdagsmannaarvode samtidigt som de dessutom bliva berövade sitt ordinarie arbete så som faktiskt blir fallet för de allra flesta arbetare, som komma hit. Ingen arbetsgivare kan nämligen i längden finna sig uti, att en man endast står honom till tjänst i en ordinarie befattning under fem månader om året. Man blir därför tvungen att skaffa sig tillfälligt arbete, som endast räcker för sommarmånaderna. Man får på detta sätt hela sitt arbetsår sönderrivet, och då kan icke 4,500 kronor anses vara ett överdrivet högt arvode, icke ens under normala tider. Jag är säker på att man får gå kanske lågt ned i graderna bland statstjänstemännen för att komma ned till en lönegrupp, som har mindre betalt, då de ligga borta från sin hemort och således dag-traktamente utgår.

Man har i detta sammanhang också kastat sig över kommitté-uppdragen och försökt att bevisa, hur lukrativa de äro. Nåja, jag medger, att om man har fyra eller fem kommittéuppdrag, kan det börja bli något, men om man har endast ett, är det en annan sak. Jag har exempelvis under de två sista åren haft sådant uppdrag under november månad, vilket betytt, att jag fått kasta allt vad jag haft för händer för att resa ned till Stockholm och ligga där med 18 kronor om dagen, på vilka 18 kronor jag också haft att uppehålla familjen i hemorten. Ni förstå, att det är alldeles omöjligt, man blir skuldsatt.

Jag tycker därför, att herr Jansson i Edsbäcken, då det borde vara honom bekant, hurudana förhållandena äro, kunde ha väntat ännu något år för att se, hur det verkligen gestaltade sig ute i världen, innan han kom med denna fråga. Det är icke alldeles oriktigt, som herr Engberg framhåller, att kammarens aktning hos allmänheten blir sänkt genom dessa ständiga angrepp på kammarens ledamöter och deras sätt att handskas med statens medel.

Jag vill dessutom säga, att om riksdagen verkligen skall erhålla ledamöter, som kunna tillvarata sina kommittenters intressen, borde de också avlönas på ett sådant sätt, att de kunde offra åtminstone en månad utöver riksdagstiden för studier i någon särskild fråga, som de äro intresserade utav. Nu är det tyvärr så, att man icke har någon tid över till studier annat än då man är här i riksdagen, och vi veta ju alla, hur man under riksdagstiden blir överhopad med tusende och en frågor, så att ett målmedvetet studium av en fråga, som man önskar bli specialist på och verkligen känna till, blir omöjliggjort. Man kan icke studera sig in i alla frågor, men var och en borde åtminstone kunna känna ett område riktigt bra. På grund

av de låga arvoden, som tidigare gällt, har det tyvärr varit alldeles omöjligt.

Jag har under flera år längtat efter att få komma ut utomlands för att studera ett par saker, som intressera mig, däribland den mycket viktiga fråga, som heter försäkringsväsende, men tyvärr har jag ännu icke haft någon möjlighet att realisera det.

Jag medger gärna, att om en person har sin ordinarie inkomst ograverad under riksdagstiden, kan han få ett överskott på sitt arvode, och jag vill därför till dem, som tycka, att de få för mycket betalt, säga, att den utvägen ju alltid står öppen för dem att donera tillbaka vad de anse sig ha fått för mycket av staten, eller också att använda överskottet på annat sätt. Jag fick härom dagen en framställning från de arbetslösa sjömännens hjälpkommitté i Stockholm. Är det någon av er, som tycker, att han fått för mycket pengar, så kan han ju donera litet av sitt överskott till dem, som på grund av att de icke äro mantalsskrivna här i Stockholm icke kunna få något arbetslöshetsunderstöd. Där finns ett ställe, där ni kunna placera det belopp, som går utöver vad ni tycka er behöva för ert uppehälle här. Jag har en lista och skall stå till tjänst med den, så att ni kunna anteckna er på den.

Vill man verkligen gå in för att skapa en folkrepresentation, som består av kunniga och dugliga män, vilka, även om de äro fattiga, beredas möjlighet att sätta sig in i frågor, som de intressera sig för, ja, då får man också hellre hålla arvodet i den övre kanten för vad som är absolut nödvändigt än i den undre. Det straffar sig i längden, om man genom för låga arvoden tvingar ledamöterna att endast offra den tid, som riksdagen sammanträder, för riksdagsarbetet och på att sätta sig in i olika frågor. Det kan ju icke hjälpas, att det alltid finns en grupp, som icke anser sig behöva studera något eller försöka sätta sig in i någon sak utan som nöjer sig med att hämta sina åsikter från andra, och för dem tror jag icke det finns någon bot. För den grupp däremot, som verkligen vill allvarligt sätta sig in i det arbete, som finnes, och som också är villig att offra åtskilligt av tiden utom riksdagen för detta ändamål, för den gruppen är 4,500 kronor icke för mycket, icke en gång under normala tider.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lövgren förenade sig herr *Vennerström*.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Även med risk att än en gång bliva utsatt för detsamma som vid ett föregående tillfälle, har jag begärt ordet, därför att jag anser, att det är riksdagsmännens och tidningsmännens oavvisliga skyldighet att för allmänheten tala om sanningen i denna fråga och icke mer eller mindre uppduktade saker. Det förhåller sig på det viset, att kändedomen om hur det verkligen är i denna sak är så pass grumlig ute i landet bland allmänheten, att man t. o. m. kan ifrågasätta och hålla för alldeles avgjort, att en person, som sitter i utskott, naturligt-

Aug.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

(Forts.)

Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

(Forts.)

vis har dubbelt arvode och alltså i detta fall 64 kronor om dagen, så länge riksdagen varar.

När uppfattningen är så pass grumlig är det på högsta tiden, att det i detta fall säges ifrån så pass grundligt som herr Lövgren i Nyborg nyss gjorde, och jag skall också i någon mån försöka bidraga till att här klara upp begreppen.

Det är här en sak, som förvånar mig, och det är, att herr Bodén, som har kommit hit helt nyligen, om jag icke minns orätt, kan stå upp och tala i denna fråga, då han ju icke haft den minsta kännning av vad det ville säga att sitta här en månad över tiden med endast 10 kronor om dagen i arvode. Han har om någon offrat åt demagogiens konster i detta fall. Det vill jag bestämt hava sagt ifrån.

Jag skall för min del icke säga mera om arbetarnas ställning. Det finns även andra slag av människor som också äro representerade här i riksdagen och som behöva ha det så ställt, att de kunna reda sig på sitt arvode. Tänk på alla dessa små näringsidkare av olika slag! Tänk på dessa småbönder med en eller två kor, som under den tid, de måste vara här, få under den gynnsammaste tiden leja erforderlig arbetskraft. Tänk också på att lejd arbetskraft aldrig är detsamma som den, man får prestera själv vid utförandet av ett arbete!

Jag skall icke gå längre in på denna fråga utan vill endast tillägga en sak. Tro herrarna att det skulle vara bättre om riksdagsmännen skulle — jag tvekar icke att säga ut det — komma i beroende av tillfälligt insamlade belopp eller kanske rent av, som jag tror, att det i något fall har hänt, bliva beroende av att bland de enskilda valmännen på hans hemort samlas in belopp för att möjliggöra, att han överhuvud taget skall kunna vara kvar vid riksdagen? Tro herrarna. att självständigheten blir större på det sättet? Är det icke i alla fall så, att en person, som har en någorlunda tryggad ekonomisk tillvaro, har möjlighet och även kraft att säga ifrån även mot sina egna, om det någon gång skulle behövas?

Det är för att nämna detta och för att i stort sett ansluta mig till herrar Engbergs och Lövgrens anföranden, som jag velat begära ordet, trots att de blivit så sent. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J a n s s o n i Edsbäcken: Jag måste säga herr Engberg — han får tro mig på mina ord, vare sig han vill eller ej — att motivet för min framställning icke, som han försöker göra gällande, endast varit att åstadkomma en gest, utan jag har framkommit med min motion uteslutande i besparingssyfte.

Herr Engberg trodde vidare, att riksdagens anseende skulle lida för den händelse att arvodena skulle sänkas. Jag undrar dock, om icke riksdagens anseende var lika stort, innan både herr Engberg och jag kommo hit till riksdagen, trots att arvodet på den tiden var väsentligt lägre än nu.

Herr Engberg: Herr talman! Eftersom herr Jansson i Edsbäcken upprepar den medvetna förvrängning av mitt anförande, som herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde sig skyldig till, måste jag däremot inlägga min bestämda gensaga. När har jag sagt, att den omständigheten, att riksdagsmannaarvodet sänktes, skulle sänka riksdagens anseende? Det är endast den grövsta förvrängning av mina ord. Vad jag sade var, att den trafik som sedan ett par år pågått i en speciell press, i hög grad underminerar det allmänna anseende, som riksdagen har, och att jämväl dylika spekulationer i riksdagsmännens arvoden äro en bidragande orsak härtill, och det var häremot, som jag ville reagera.

*Ang.
minskning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)*

Jag vill tillägga en sak. Om herr Jansson i Edsbäcken med flera tycka, att arvodena äro för höga, så slut er tillsammans i en förening av sådana, som tycka att de ha för höga riksdagsmannaarvoden. Donera exempelvis till de arbetslösa, som herr Lövgren i Nyborg påpekade. Det tycker jag är alldeles riktigt. Den utvägen ha herrarna, begagna er av den!

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Jansson i Edsbäcken och K. A. Westman avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Jansson i Edsbäcken, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Jansson i Edsbäcken och K. A. Westman avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 126 ja mot 29 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Till avgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i 1 § i lagen om skogsaccis och om virkestaxering.

*Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 30, hade herr Lindgren hemställt, att riksdagen ville till förnyad behandling upptaga Kungl. Maj:ts proposition nr 246

Ang. ändring för 1921, i vad denna ansåge ändring av § 1 i lagen av den 11 oktober 1912 om skogsaccis och virkestaxering, och besluta den i propositionen föreslagna lydelsen, nämligen:

(Forts.)

§ 1.

För avverkat virke — — — skogsaccis. Skogsaccis utgår, räknat för etthundra kronor av virkets taxerade värde, med hälften av det belopp, vilket, under det år taxering sker, på grund av kommunal- och kyrkostämmors beslut sammanlagt utgöres inom kommunen för etthundra kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt i förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas, dock icke mer än en för hundra av det taxerade värdet.

För avverkat virke — — — skogsvårdsavgift.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Röing*; samt

av herrar *K. Oscar Ericsson, Bengtsson* i Kullen och *Brännström*, vilka hemställt, att riksdagen, med bifall till den av motionären föreslagna ändringen i 1 § i lagen om skogsaccis och om virkestaxering, måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 11 oktober 1912 (nr 274) om skogsaccis och om virkestaxering.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering skall erhålla följande ändrade lydelse:

För avverkat virke — — — skogsaccis.

Skogsaccis utgår, räknat för etthundra kronor av virkets taxerade värde, med hälften av det belopp, vilket under det år, taxeringen sker, på grund av kommunal- och kyrkostämmors beslut sammanlagt utgöres inom kommunen för etthundra kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt i förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas, dock icke med mera än en för hundra av det taxerade värdet.

För avverkat virke — — — skogsvårdsavgift.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, av trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Brännström*: Herr förste vice talman! Då jag står antecknad som reservant vid en reservation, som tillfogats det före-

liggande betänkandet, skall jag be att få taga kammarens tid i anspråk några minuter för att säga ett par ord.

När förordningen om skogsaccis år 1909 infördes, motiverades den ju därmed, att jordbruksfastighet och skogsfastighet betalade kommunalskatt endast för 6 procent av taxeringsvärdet, samt vidare att detta taxeringsvärde i allmänhet låg under det allmänna saluvärdet, och att växande skog många gånger icke alls och i allmänhet icke till sitt fulla värde ingick i taxeringsvärdet.

Dessa motiv ansågos bära berättiga en särskild accis för skogen vid skogsavverkning, men redan när denna skogsaccis infördes, uttalades det även från flera håll, att den kunde innebära en viss dubbelbeskattning. Vår ärade förste vice talman yttrade år 1909, när lagen antogs, att i de fall, där det kapitaliserade värdet av växande skog hade ingått i taxeringsvärdet, medförde skogsaccisen otvivelaktigt en dubbelbeskattning.

Alla de förutsättningar, som voro för handen, när förordningen om skogsaccis infördes, äro nu borta. Genom 1920 års beslut i kommunalskattefrågan veta vi ju, att numera även inkomst av jordbruk och av skogsbruk liksom annan inkomst beskattas till sitt fulla belopp. Genom det beslut om fastighetstaxering, som genomfördes vid 1921 års riksdag, ingår även skog till sitt kapitaliserade avkastningsvärde i taxeringsvärdet.

Då således, som jag nyss har sagt, de förutsättningar, som voro för handen, när skogsaccisen infördes, nu äro borta, måste skogsaccisen medföra en dubbelbeskattning, en orättvisa, som man måste söka undanröja. Var det i någon mån sanning, att skogsaccisen kunde innebära en dubbelbeskattning, när den infördes, är det i varje fall nu full sanning och detta i mycket större omfattning, än det någonsin då kunde vara.

När 1920 års kommunalskatteutskott och riksdagen antog det nu s. k. provisoriska kommunalskatteförslaget, var denna fråga mycket ivrigt diskuterad, men under den korta tid, som utskottet och riksdagen hade till buds, kunde frågan icke lösas, utan man skrev, som bekant, till Kungl. Maj:t och anhöll om en utredning till nästa riksdag, varvid man tänkte sig, att avdrag skulle få göras för den erlagda skogsaccisen i den mån, inkomsten från jordbruket det medgav. Det resulterade som bekant i, att denna linje ansågs icke genomförbar. Visserligen förelåg då ett förslag utarbetat av kammarrådet Smerling, vilket motionsvis framfördes, ehuru Kungl. Maj:t icke ansåg det kunna läggas till grund för proposition i ämnet. Kungl. Maj:t föreslog i stället en reducering eller nedsättning av skogsaccisbeloppet till hälften eller att utgå med högst en procent. Den kungl. propositionen tillstyrktes av bevillningsutskottet, och i denna kammare antogs utskottets förslag med en rätt så stor majoritet. Jag skall icke närmare ingå i detta sammanhang, då tiden är så långt framskriden, om varför de som stodo för 1920 års kommunalskattebeslut icke kunde gå på den linje, som man egentligen tänkt sig, eller varför vi, som tillhörde bevillningsutskottet i föl, måste frånga den egentligen kanske principiellt riktigaste lin-

Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)

jen, nämligen avdrag för erlagd skogsaccis. Det var ju nämligen så, att någon framkomlig väg på denna punkt icke ansågs förefinnas enligt den s. k. Smerlingska linjen, och jag skall icke närmare ingå härpå, därför att dessa skäl äro angivna i bevillningsutskottets betänkande förlidet år. Jag skall endast med några ord beröra vad bevillningsutskottet i föreliggande betänkande säger. Det säger att »några nya, på frågans bedömande inverkan omständigheter hava emellertid icke motionärerna åberopat». Ja, om icke några nya omständigheter hava åberopats, så påstår jag, att utskottet borde hava insett och jag tror också med någon god vilja också måst veta, att sådana omständigheter föreligga i varje fall. Knappast på något område hava sådana förhållanden varit för handen, som just i fråga om skogsvärde och skogsavkastning. Den som till exempel 1920 inköpte skog och icke averkade denna förrän förlidet år och alltså nu har att erlægga skogsaccis, är i en synnerligen ogynnsam ställning. Det är många av dessa som icke endast förlora vad de betalt för skogen, enär virkespriserna varit sådana, att de knappast haft ersättning för arbetet med fällning och neddrivning, de få betala icke blott köpeskillingen, utan nu kommer också den fordran, att de skola för denna skog erlægga skogsaccis. Nu kan man ju säga, att man skall icke låta hjärtat tala i alla sådana här fall, men jag påstår, att det är lika rätt som att se endast på kommunens intressen, det måste vara lika berättigat att se på de skattskyldigas intressen. Det har sagts här, att det starkaste argumentet mot nedsättning av skogsaccisen, som framhölls vid föregående riksdag, var att man saknade kännedom om de ekonomiska konsekvenser en sådan nedsättning komme att medföra. Jag vågar här bestämt säga, att man här icke berövar kommunerna, om detta sker, något av kommunernas skatteinkomster, jämfört med förhållandena före 1921, då kommunerna i varje fall få full ersättning, därigenom som jag nyss sade att den hela och fulla inkomsten från jordbruk och skogsbruk likaväl som annan inkomst skall erläggas kommunalutskylder, och detta medför för kommunerna flera skattekronor, än vad skogsaccisen kan utgöra. Det kan ju invändas, att, när man icke helt tar bort skogsaccisen, man då icke undanröjer hela denna dubbelbeskattning genom att gå på den linje, som vi reserverter gå, nämligen att nedsätta skogsaccisen med hälften. I varje fall måste man emellertid säga, att det är ett steg i rätt riktning, ett steg mot undanröjande av en orättvisa, att nedsätta den till hälften. Under de förhållanden, som nu råda, anser jag, att skogsaccisen icke har någon förutsättning, utan att hela skogsaccisen borde komma bort, men som en reservant icke kan gå utom motionens ram med sitt yrkande, innebär yrkandet allenast halv rättvisa, nämligen att den dubbelbeskattning, som skogsaccisen utgör, reduceras till hälften, och det är givetvis under sådana omständigheter, då man icke kan undanröja den helt och hållet, som man i görligaste mån måste reducera orättvisan.

Utskottet säger vidare att »då riksdagen också så sent som 1921 tagit ställning till denna fråga» etc. Ja, denna riksdagens ställning till frågan imponerar icke så synnerligen på mig. Frågan föll som

bekant på en röst i första kammaren, men i denna kammare bifölls utskottets förslag, vilket var detsamma som reservationen nu, med 97 röster mot 68, men föll i första kammaren på en röst, nämligen med 58 mot 57. Summerar jag ihop de röstetalen, vilka utvisa ställningen inom hela riksdagen, så finner jag, att det förelåg för avslag 126 röster mot 154. Detta sista skäl imponerar icke alltså så mycket på mig.

*Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)*

På grund av vad jag här anfört tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Ericson i Obergå m. fl. Om jag i denna fråga begär votering, gör jag det därför, att då föregående års riksdag antog reservationen eller ett förslag lika lydande med denna reservation med så pass stor majoritet, önskar jag se, huruvida någon omsvängning ägt rum, huruvida de som hava stått på samma linje som jag och mina meningsfränder, nämligen de som velat motarbeta och bortarbeta dubbelbeskattningen i vårt skattesystem, ändrat mening. Det förvånar mig icke alls, att socialdemokraterna konsekvent nu liksom 1920 vilja bibehålla dubbelbeskattningen, men det skulle väcka min förvåning, om från annat håll en omsvängning i detta fall skett.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr J o h a n s s o n i Kälkebo: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen endast för att ge till känna, att i den mån jag kunnat deltaga i ärendets behandling på avdelningen inom utskottet har jag anslutit mig till den mening, som reservanterna förfäktat. Jag anser nämligen, att ett bibehållande av skogsaccisen i den utsträckning, den nu kommit att få, icke bör få bestå. Och detta så mycket mindre som man vid 1920 års riksdag, när kommunalskattefrågan löstes, var på det klara med, att skogsaccisen i någon mån borde ändras, fastän man då icke kunde finna en form, som var framkomlig.

Det torde tillåtas mig påpeka, att Kungl. Maj:ts förslag till kommunalskattereform vid 1920 års riksdag innehöll borttagande av skogsaccisen med undantag för en mycket liten del. Och denna del skulle icke alls anses utgöra beskattning som skogsaccis, utan den bestämmelsen skulle endast vara kvar för att ge kommunerna anledning att i samband med taxeringen till skogsaccis företa skogsvårdstaxering. Nu veta vi emellertid alla, att detta Kungl. Maj:ts förslag icke vann bifall, vare sig i ena eller andra hänseendet. Men jag vågar säga, att fastän man frångick Kungl. Maj:ts förslag och tog den linje, som riksdagsmajoriteten då tog, så ställde man därmed icke skogsbeskattningen i någon gynnsammare dager, än om man tagit Kungl. Maj:ts förslag. Om man hade tagit en särskild beskattning på växande skog och därmed borttagit skogsaccisen, om man alltså fått en fastighetsbeskattning med det procenttal, som Kungl. Maj:t då föreslog, så hade man icke kommit att beskatta skogen hårdare än man gjorde, när man på grund av de då föreliggande motionerna tog en sex procents taxering på den växande skogen. Jag

Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)

menar därför, att den omständigheten, att riksdagen då icke tog den dubbelbeskattning, som förelåg i Kungl. Maj:ts förslag, utan gick på en annan linje, icke innebar någon som helst lättnad i skogsbeskattningen. Man kan sålunda säga, att förhållandena blivit ungefär desamma i fråga om skogsbeskattning, om Kungl. Maj:ts förslag hade antagits, som de nu blevo därigenom att nu gällande provisorium antogs. Och jag vågar bestämt påstå, att skogsaccisen icke har mera berättigande i nuvarande skattesystem än det förslag, som då förelåg i Kungl. Maj:ts proposition.

Nu föreligger emellertid icke förslag om att helt taga bort skogsaccisen utan endast förslag om dess nedsättning till hälften. Och det måste man ju finna sig i, ty då man icke har någon annan form för att få taxering till skogsvårdsavgift, så måste man ha denna form kvar. Och när man icke kan tänka sig, att ett nytt förslag till kommunalbeskattning skall låta allt för länge vänta på sig, skulle man ju utan allt för mycket klagan kunna nöja sig med, om man finge denna beskattning nedsatt till hälften.

Till vad jag sagt skall jag endast be att få påpeka den dubbelbeskattning, som för närvarande äger rum av våra skogar och skogsägare. Vi veta, att vid den fastighetstaxering, som nu ägt rum och som skall ligga till grund för beskattningen från och med detta år, är den växande skogen upptagen till ett någorlunda fullt värde. Och på sex procent av detta taxeringsvärde skola kommunalutskylder utgå. Sedan skall man betala bevilling för den avverkade skogens värde. Man får visserligen därvid från denna inkomst draga av, vad som kan svara mot sex procent av fastighetens taxeringsvärde, men då detta i allmänhet icke annat än under särskilda missväxtår kommer att ha så stor betydelse för det, som får avdragas av skogens avkastning, så är denna avdragsrätt icke någonting att göra så stor affär av. Slutligen skall denna inkomst av skogsbruket bli föremål för progressiv beskattning, och den ingår därjämte även som en del av den förmögenhet, som skogsägaren skall erlagga skatt för, d. v. s. en sextiondel av denna förmögenhet lägges till som en inkomst, för vilken även kommunal progressivskatt skall erläggas.

Jag skall icke vidare ge mig in på diskussion i detta ämne, ty med den avfolkning, som kammaren för närvarande har, kommer sannolikt ändå icke kammarens beslut att ge ett direkt uttryck för den åsikt rörande denna fråga, som kan finnas i kammaren. Och jag har huvudsakligen begärt ordet för att ge till känna, att jag delar den uppfattning, som har framförts av motionären och av utskottsreservanterna.

Herr Sköld: Herr talman! Herr Brännström förklarade, att han komme att begära votering för att konstatera, om denna kammarare svängt ifrån sin ståndpunkt i fjol. Jag tycker, att detta kan vara ganska onödigt, därför att vissa av herr Brännströms partikamrater i första kammaren hava svängt redan i utskottet. När man därtill lägger, att vi sedan förra riksdagen haft nya val, som för-

ändrat denna kammarens utseende, så bör det icke vara förvånande, om kammaren ändrat mening. Det är också ganska onödigt att något närmare orda om denna fråga, då ju första kammaren i förmiddags fattat sitt beslut. Och första kammaren har avslagit motionen och bifallit utskottets hemställan. När det nu icke kan bli vare sig gemensam votering eller sammanjämkning av besluten, för den händelse andra kammaren skulle bifalla reservationen, har ju frågan fallit, hur än andra kammarens beslut kommer att ställa sig.

*Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)*

Jag skall emellertid be att få anföra en enda synpunkt. Vi ha för några dagar sen avskaffat den s. k. förmögenhetsspärren. Folk, som varit hemma och tittat på detta års taxering, hava kommit tillbaka och berättat, att det är mycket sällan en inkomst av jordbruksfastighet överstiger sex procent av taxeringsvärdet. Och i de fall, när den överstiger sex procent av taxeringsvärdet, är det ännu mera sällan så mycket, att icke avdragsrätten tar bort hela överskottet. Mina herrar och damer, vad blir då följden? Jo, följden blir, att med nuvarande bestämmelser komma innehavare av skogsfastigheter att betala, dels kommunalskatt efter sex procent av taxeringsvärdet och dels skogsaccis, d. v. s. det blir precis samma skattebelastning, som dessa innehavare av skogsfastigheter hade före kommunalskattereformen 1920. Om riksdagen skulle bifalla reservationen -- vilket ju, som nyss sagts, är omöjligt, men om så skulle kunnat ske -- hade följden blivit, att dessa innehavare av skogsfastigheter fått betala skatt efter sex procent av taxeringsvärdet plus halv skogsaccis, d. v. s. det skulle blivit en skattelättnad, som på grund av principerna för repartitionsskatt utan tvivel skulle medfört en skatteöverväldning på sådana jordbrukare, som ingen skog hava, och på alla andra skatteskyldiga. Under sådana förhållanden tycker jag, att skälen för riksdagen att i år avslå ifrågavarande framställning äro mycket starkare än i fjol. Och när nu första kammaren redan så att säga har avgjort frågans öde, kan jag icke tänka mig, att andra kammaren kan hava någon glädje av att bifalla motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr K. Oscar Ericsson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Lindgren, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 14, röstar

Ja;

Ang. ändring
i lagen
om skogsaccis.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr K. Oscar Ericsson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 79 ja mot 46 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återförande till kronan av rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 155, hade herr *Herou m. fl.* hemställt, dels att riksdagen måtte med stöd av redan kända fakta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förberedande åtgärder i syfte att till kronans fullständiga förfogande återbörd rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman, som med nyttjanderätt för produktionsändamål, särskilt bruksdrift, överlåtits åt enskilda men under tidernas lopp medelst processer och på ohållbara bevis vilande domstolsutslag lagts under enskilda ägare med faktisk äganderätt, dels att Kungl. Maj:t måtte i samband med socialiseringsnämndens undersökningar och i enlighet med de socialistiska arbetarpartiernas principiella krav vidtaga förberedande åtgärder för överförande i samhällets besittning av naturrikedomar, såsom malmgruvor, malmtillgångar, vattenfall och skogar.

Vidare hade herr *Vennerström* i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 156, föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder borde vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motioner hänvisats, hemställde,

1) att andra kammaren med anledning av herr *Vennerströms* motion, nr 156, och första delen av herr *Herous m. fl.* motion, nr 155, måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder borde vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; och

2) att yrkandet i andra punkten av herr *Herous m. fl.* motion, nr 155, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Andersson* i Storegården, *Gustafson* i Vimmerby, *Larsson* i Kroken och *Kinman-son* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

*Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m.m.
(Forts.)*

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr H e r o u: Herr talman! Med det yrkande, som jag nu kommer att göra, tror jag, att debatten i denna fråga kan förkortas. Jag ämnar nämligen låta det bero vid utskottets förslag, men då jag gör detta offer, vill jag i kompenstation hava tillåtelse att avgiva en principiell förklaring.

Frågan om återbördande av rekognitionsskogarna berör ju i viss mån äganderättsbegreppet i allmänhet. Debatterna i hithörande frågor ha, för den riktning jag tillhör, den betydelsen, att de giva oss tillfälle att giva en stöt åt den övertro, som ännu gör sig bred, den övertron, att privatäganderätten är oantastlig och fri tävlan, »krafternas fria spel», som herr Lithander brukar säga, oersättlig.

Betrakta vi det nuvarande systemet, måste vi säga oss, att det utvecklats i en sådan riktning, att det ej är ändamålsenligt och normalt för flertalet människor, om man med normalt menar, att människor skola ha mänskliga rättigheter, ha rätten till livet, ha rätt att göra sina goda krafter fruktbringande.

Gång efter annan ha ju vid årets riksdag väckts krav på folkets återförande till jorden som ett medel att komma ur den oerhörda misär, vari man befinner sig. Det är med tillfredsställelse jag finner, att utskottet beaktat denna viktiga synpunkt.

Vill nu samhället beakta kravet »jorden åt folket», då måste ju samhället förfoga över tillräckligt med jord och odlingsmark. Då måste en det allmännas rätt kunna göra sig gällande och förhindra, att som nu enskilda intressen lägga »död hand» över odlingsmarkerna eller mota odlaren från hans med svett och möda odlade åkerteg.

Dessa synpunkter borde, tycker jag, föra oss alla till förståelse för kravet om kronodonationernas, rekognitionsskogars och under bruk skatteköpta hemmans och dylika områdens återbördande åt samhället. Eljest är ju åtkomsten av dessa områden av sådan natur, att detta ensamt kan motivera en reduktion.

Det var ju för 200 å 300 år sedan som statsmakterna började direkt understödja en spirande industri. Till en början medgavs nyttjanderätt utan avgift. Sedermera pålades en obetydlig rekognitionsavgift och slutligen medgav statsmakterna rätt till skatteköp mot en ytterst liten köpeskillning. Jag skall ej omständligt skildra denna av er alla kända historia — fakta och material finnas i riksdagstrycket.

Följer man dessa fakta och detta material, så finner man, att samhället har reell rätt till dessa områden, även om en viss formell rätt kan anföras för enskilda ägare. Jag skall be att få påpeka, att t. o. m. en sådan institution som kammarkollegium i ett utlåtande

Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m. m.

(Forts.)

år 1920 i anledning av en av herr Eriksson i Grängesberg väckt motion gjort ett par betydande medgivanden. Kollegiet säger nämligen: »Att statsmakterna verkligen avsett att de för en obetydlig köpeskilling försålda rekognitionshemmanen för all framtid skulle utgöra understöd för *driften vid de bruk varunder de blivit sålda*, är enligt kollegii mening otvivelaktigt!» Vidare heter det i kollegii utlåtande: »Det är tydligt att de av domstolarna återropade skälen för ett ogillande av kronans anspråk icke innebära ett underkännande av nyssnämnda uppfattning av upplåtelsens syfte, utan fastmer ett *konstaterande* av att detta syfte icke blivit vid nämnda upplåtelser på ett formellt tillfyllestgörande sätt rättsligen tillvartaget.»

När jag nu vet, att man här kommer att mot det blygsamma krav, som här framställts, resa en allmän opinion, då kan man fråga: vad har man att anföra mot en begäran om utredning? Man brukar varna för att röra vid vad man kallar den uråldriga äganderätten. Är då denna evig och oföränderlig? Är icke den som andra förhållanden och former underkastad omgestaltningens lagar? Jorden har ju tidigare ägts och brukats samfällt. Den privata äganderätten har utformats senare, har framväxt ur en ekonomisk utveckling. Den formen har säkert varit praktisk för ett skede i denna utveckling. Numera är privatäganderätten på många områden opraktisk och skadlig för samhället. Den juridiska och formella rättens advokater må sedan tala aldrig så varmt för lagars och författningars döda former, samhällets rätt och utvecklingens krav måste gå före den formella rätten. Privatäganderätten må försvaras, där den ännu har praktisk betydelse men den får icke hindra åtgärder, som äro nödvändiga för samhällets välfärd.

Man invänder också mot våra krav — kammarkollegium har gjort det liksom en och annan ledamot av riksdagen — att det är av fundamental betydelse, att civillag ej gives retroaktiv verkan. Denna rättsnorm är, menar man, av sådan fundamental betydelse för samhällslivet, att den måste gälla som ett sedvanerättsligt moment i själva statsförfattningen. Den invändningen mister hela sin styrka, när man ser, att själva kammarkollegium därefter medgiver, »att denna rättsnorm liksom andra normer av statsförfattnings natur kan upphävas eller modifieras». »Som förutsättning», säger kollegium, »fordras, att förändringen skall vara påkallad av ett samhällsintresse av den allra största betydelse statsfinansiellt eller socialt.» Vi kunna mycket väl godtaga dessa förutsättningar, och vi kunna särskilt trycka på kollegii påpekande, »att svensk statsmakts ingripanden under 1500- och 1600-talen ägt rum under tider av rikets yttersta finansiella nödläge». Det torde däremot bliva svårt för såväl kammarkollegium som för någon annan att med någon egentlig styrka hävda det påståendet, att sådana förutsättningar ej skulle föreligga nu år 1922, även om kollegium kunde tro sig våga säga detta 1920.

Man har också gjort gällande, att räfst och reduktion på dessa områden, ja, t. o. m. en utredning skulle medföra osäkerhet för tusentals jordbrukare och att all äganderätt skulle göras flytande. Detta

är naturligtvis oriktigt. Det är ju tvärtom så, att dessa åtgöranden till en del komma till tillförsäkra och skydda en del brukares rätt till brukningsområden. Jag åsyftar de åbor och rättsinnehavare, som av bolagsmakten samt egendomliga rättsförvidningar drivits från sina torvor. Den, som skapar ett värde, bör anses vara rätter ägare till detsamma. Det kan icke påvisas att kronodonationer, som nu representera miljonvärden, fastän de frånhänts samhället för en spottstyver, ha fått detta ökade värde genom de nuvarande ägarnas åtgöranden, utan detta beror på den samhälleliga utvecklingen, befolkningstillväxten, handelsutbytet o. s. v. Ur dessa synpunkter kan man hävda samhällets rätt ej bara till dessa kronodonationer utan till alla naturrikedomar överhuvud taget.

Men som jag nämnde i början av mitt anförande, skall jag nöja mig med vad utskottet föreslagit. Man har sagt mig att en anhållan om en förutsättningslös utredning skulle vinna denna kammarens och möjligen första kammarens bifall, och då jag icke är ohägad att giva första kammaren en kort nådatid till, så skall jag, herr talman, av taktiska skäl nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L o r i c h s: Herr talman! Jag har icke varit närvarande vid utskottets slutbehandling av detta ärende, ehuru jag tillhör utskottet, och jag har därför icke varit i tillfälle att anföra min reservation mot utskottets betänkande, som jag dock icke kan gilla. Detta betänkande är grundat på det mycket omtalade uttalande av kammarkollegium, som avgavs vid 1920 års riksdag till andra lagutskottet med anledning av en motion av herr Eriksson i Grängesberg. Detta är ett ganska intressant dokument, ty det kan användas både som skäl för avslagsyrkandet och som skäl för bifallsyrkandet till motionen. Det har också mycket riktigt anförts både av utskottet och reservanterna som skäl.

Nu har utskottet pekat på åtskilligt av vad kammarkollegium yttrat. Kammarkollegii utlåtande innehåller en klar och uttömmande kritik över alla åtgärder i denna riktning. Utskottet säger, att det icke kan vara meningen, att statsmakterna skulle umgås med planer att kränka någon medborgares rätt. Och så hänvisar utskottet till vad kammarkollegium säger om civillag, att den icke har någon retroaktiv verkan. Och jag får säga, att detta är en rättsgrund-sats, som man nog får hålla på. Jag tror icke, att sådana förhållanden äro för handen som herr Herou sagt. Jag är tacksam för att utskottet tagit in detta, ty det är väl själva hjärtpunkten i frågan. När man läser kammarkollegii utlåtande i dess premisser och kommer till slutledningen, så blir man utan tvivel rätt så förbluffad, ty den slutsats, som kollegiet drar, synes stå i bestämd motsats till vad det sagts förut. Men om man ser närmare efter, tycker man sig klart dock finna, att vad kammarkollegium menar är att åstadkomma en utredning, som för den stora opinion i mellersta Sverige, som känner sig upprörd över de förhållanden, som äro för handen, skulle visa, vilka svårigheter för att icke säga omöjligheter, som

Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m.m.
(Forts.)

äro förknippade med en sådan revision, och därigenom skulle saken avföras från dagordningen.

Något sådant kan icke utskottet hava menat, ty det skulle icke vara rimligt att hemställa hos Kungl. Maj:t om utredning i en fråga, då avsikten endast skulle vara att genom uppvisande av en saks omöjlighet lugna en i vissa delar av landet utbredd opinion. Utskottet måste naturligtvis ha haft någon annan avsikt med sin hemställan.

Vad har då denna mening varit?

Man utreder naturligtvis icke saker, som äro fullständigt klara. En utredning förutsätter olika alternativ. Nu är det ju så, att här finnas lagfästade domar, här finnas riksdagens egna beslut. Det är då icke så underligt, om de personer, som ha stort ekonomiskt intresse i saken, ställa sig undrande och spörjande inför frågan: Vilket är då detta andra alternativ, som kan komma i fråga?

Nu säger emellertid utskottet, att denna utredning skall bli förutsättningslös. Ja, det är gott och väl, men jag vågar påstå, att härvidlag kan icke denna utredning bli fullt förutsättningslös, ty för att en förutsättningslös utredning skall kunna äga rum, måste, så att säga, det pappersblad, på vilket utredningen skall skrivas, vara ett oskrivet blad. Men så är ingalunda förhållandet. Här föreligga, som nyss nämndes, både högsta domstolens domar och riksdagens beslut i denna fråga. Jag skulle nästan vilja säga, att det finnes få frågor i vårt land, som äro så klarlagda som denna fråga är. Och hur skulle nu en sådan utredning gå till väga? Utskottet vill ej yttra sig därom, icke ge Kungl. Maj:t direktiv om sättet därför eller omfattningen därav. Men i alla fall är det skäl i, när man skriver till Kungl. Maj:t, att man gör sig något så när klart, vilka vägar det är möjligt att slå in på, och i vilken situation man sätter Kungl. Maj:t, när man skriver och begär en utredning.

Nu är det så, att det icke är möjligt annat, om man företager en utredning, än att man får gå från fall till fall, undersöka alla dessa gamla handlingar, rota i dessa gamla kontrakt och papper. Då vill jag erinra kammaren om — som utskottet omnämner — att vid 1886 års riksdag väcktes motion med begäran, att riksdagen skulle upphäva den gamla bestämmelsen om oskiljaktigheten mellan bruk och skogar, så att om bruket lades ner eller hemmanet försålades, kunde kronan återvinna hemmanet. Denna framställning blev av riksdagen avslagen. På grund av detta beslut tillkommo på 1890-talet dessa mycket omtalade s. k. rekognitionsskogsprocesser, vilka de ledamöter av kammaren, som äro i den åldern, att de för 30 år tillbaka intresserade sig för allmänna angelägenheter, kunna minnas, och som väckte mycket uppseende. Av dessa hade år 1897 den första hunnit fram till högsta domstolen, sedan den blivit av underätterna ogillad. Detta första mål, som också här talas om i utskottsberäkandet, det gällde Stjernfors bruk i Örebro län. Det förklarades där beträffande det hemman, som det var fråga om, att då försäljningen av ifrågavarande hemman till ägarna av Stjernfors bruk skett med bestämmelse, att hemmanet skulle vara oskiljaktigt med bruket förenat, så hade detta icke laga verkan. Den be-

stämelsen stred mot jordabalken enligt 1810 års lag, som gällde vid försäljningstillfället. Efter detta mål följde 16 andra samma år, vilka alla rönt samma öde. Nu är det väl ej möjligt att göra något vid dessa 17 mål, som i 25 års tid vilat på högsta domstolens dom. Så var det samtidigt ett 60-tal andra mål, likadana, som icke hunnit längre än till häradsrätterna, med resultat att allesammans blevo avgjorda till kronans nackdel. Det är väl ej rimligt, att man skall göra en resning här, ty det är väl en ostridig rättsgrundsats, att underrätts dom, som vunnit laga kraft, har samma giltighet som högsta domstolens dom.

*Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m.m.
(Forts.)*

Så är det de flesta av dessa rekognitionshemman — jag tror ett par 100-tal — och de ha icke varit föremål för process. Det är nu att märka i detta fall två saker. Den ena är, att det helt säkert berodde bara på en slump, att icke de kommit med i dessa processer, och att, om kronan vunnit, de helt säkert gjort det. Då det nu icke blev processer av, får man antaga, att advokatfiskalen ansåg lönlöst att gå vidare, då man fått prejudikat. Och så kommer därtill den viktiga omständigheten, att på grund av 1897 års högsta domstolsbeslut, riksdagen år 1898 beslöt att ej hålla på denna bestämmelse om oskiljaktigheten mellan bruk och skogar, utan slopa den i alla de författningar, där den förekom. Icke heller kan det i fråga om de rekognitionshemman, som kronan återköpt kontant, vara rimligt, att kronan efter många år skall återfordra köpeskillingen av säljaren eller rättsinnehavaren.

Vi skola dessutom komma ihåg, att alla dessa hemman liksom andra köpta hemman äro lagfarna, och i många fall — jag kan ej säga hur många, men jag skulle vara böjd för att förmoda i de flesta — har denna lagfart skett för så länge sedan, att ägarna kommit under skydd av den tjuguariga hävden. Och de äro icke blott lagfarna utan intecknade, dels för rena penningförsträckningar och dels på så sätt, att inteckningarna ligga som säkerhet för obligationslån, obligationer som spritts över hela landet och även i utlandet. Det har i dag på f. m. talats mycket om osäkerheten på vår aktiemarknad. Jag tror, att det vore oklokt, om man nu började kasta ut sådana tvisteämnen om vår fastighetskredit, och ytterst skadligt, om i dessa tider, då allting flyter och förtroendet är så rubbat i handel ochandel, man skulle tillsätta en sådan undersökningskommission, vars blotta tillvaro skulle väcka oro, vore den än ämnad att vara aldrig så förutsättningslös, jag tror att det skulle åstadkomma panik och kris med alla dess olyckor och förluster för alla dessa människor, som det här är fråga om.

Ja, mina herrar, dessa försäljningar av rekognitionsskogar voro nog för kronan en dålig affär, mycket dålig t. o. m., det måste alla vara överens om, därest man ser på saken med vår tids ögon. Men den omständigheten, att man gjort en dålig affär, brukar i allmänhet icke berättiga den, som gjort den, att få affären upphävd, allra minst efter många årtiondens förlopp. Vi skola betänka, hurudant läget var för 100 år sedan. Då hade våra skogar icke mycket värde. Jag har själv sett en uppgift om, att den rekognitionsskogsavgift som

Ang.
återförande till
kronan av
rekognitionsskogs-
hemman m.m.
(Forts.)

gick från dessa hemman till kronan utgjorde på 1780- och 1790-talen den fabulösa summan av 6 öre för stavrum ved för stångjärnshammare och 3 öre för stavrum för hyttor. Detta ansågs icke vara något särskilt ekonomiskt gynnsamt. Man skulle mycket väl i enskilda skogar kunnat köpa ved till det priset. Det var icke så mycket för att lämna bruken ekonomisk lättnad utan för att säkerställa deras tillgång på kol och timmerfångst, som dessa rekognitionsskogar upplätos.

Ja, mina herrar, nu för tiden skulle detta icke kunna hända. Men det är mycket, som hände för 100 år sedan, som icke skulle kunna hända i våra dagar, liksom det är mycket i våra dagar, som varit otänkbart för 100 år sedan. Och man kan icke klandra de ämbetsmän, som hade denna sak om hand, allt för mycket. Ty de kunde icke ha den siarblicken, att de kunde tänka sig, att våra då så avlägset och i förhållande till dåtidens handelsvägar olämpligt ligande skogar skulle inom några årtionden genom kommunikationernas utveckling kunna leverera en handelsvara, som blivit en världsvara, och som givit dessa skogar ett förut oanat värde.

Ja, jag vill icke uppehålla kammaren längre men vill citera ett par ord, som sades i detta ärende förra året i första kammaren av en aktad ledamot av det frisinna partiet. Han tillhör nu den högsta domstol, vi förut talat om. Han yttrade: »Domstolarna äro till för att slita tvister. Skulle människorna icke kunna lita på, att vad som en gång är dömt, skall vara avgjort, huru skulle då i vårt land rättsmedvetandet se ut?»

Herr talman, jag skall be att få yrka avslag å motionen och bifall till reservationen.

Herr W a r d: Herr talman! Efter de många och långa debatter, som förts här i dag, synes det vara otacksamt att upptaga denna fråga till ingående behandling, men ännu otacksammare torde det vara från utskottsmajoritetens sida att ingå på en närmare belysning av föreliggande fråga efter de längre anföranden, som nu hållits dels av motionären och dels av en av minoriteten inom utskottet. Det torde ej heller vara nödvändigt att man här inför kammaren närmare belyser de olika faktorer, som ingå i detta spörsmål, ty var och en, som varit i tillfälle att taga del av de framställningar i ämnet, som lågo till grund dels för det beslut, som år 1920 fattades på hemställan av ett, om jag ej missminner mig, enhälligt lagutskott, dels det beslut, som fattades vid fjolårets riksdag på framställning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, torde vara fullt inne i saken.

Jag vill emellertid med hänvisning till dessa båda beslut och de utskottsutlåtanden, som lågo till grund för desamma, erinra om, att i den motivering, som utskottet i år förebragt vid tillstyrkande av herr Vennerströms och första delen av herr Herous motion, åtskilliga av de synpunkter, som motionärerna framfört, uppmjukats. Utskottet har sålunda uttryckligen framhållit, att här icke är fråga

om att riksdagen skall ge regeringen eller någon myndighet inom riket några som helst direktiv, utan här önskar man endast, att en fullkomligt förutsättningslös utredning skall verkställas. Man betonar detta i olika vändningar och framhåller, att det ingalunda är någons avsikt, att riksdagen skall genom sina beslut kränka tredje mans rätt eller fatta sådana beslut, att någon parts rättigheter icke skulle komma att tillvaratagas.

*Ang.
återförande till
kronan av
recognitions-
hemman m.m.
(Forts.)*

Från de utgångspunkter, som utskottet sålunda angivit, torde det icke vara riktigt att säga, som den siste ärade talaren gjorde, att man genom att bifalla denna framställning skulle bidraga till att minska rättssäkerheten inom landet, minska förtroendet till vår rättsordning. Men å andra sidan kan ej heller den motivering, utskottet lämnat för sitt yrkande, rimligen ge anledning till de vittgående slutsatser i föreliggande spörsmål, som den ene motionären, nämligen herr Herou, nyss anförde. Jag tror, att man vid behandling av denna fråga bör iakttaga största möjliga försiktighet, och man bör icke på något håll överdriva verkningarna av den utredning, som här skulle komma till stånd. Den populära agitationen i frågan har utan tvivel haft rätt många överdrifter, och jag tror, att de, som reagera mot dessa överdrifter, kunna från sina utgångspunkter vara tacksamma, om en klarläggande utredning i ämnet verkställdes. Jag är för min del fullkomligt övertygad om, att de slutsatser man för några år tillbaka drog beträffande resultatet av en utredning sådan som den här föreslagna icke voro berättigade. Man sträckte nämligen förhoppningarna för långt i fråga om det resultat, som kunde vinnas för statens vidkommande av en dylik utredning. Jag tycker emellertid, att var och en, oavsett vilken ståndpunkt man må ha i sakfrågan, oavsett vad man önskar för resultat av en sådan utredning, som utskottet föreslår, skulle kunna biträda ett uttalande, som går ut på att få på lämpligt sätt hela denna sak klarlagd, så att var och en kan fullkomligt bilda sig en uppfattning om alla på saken inverkan förhållanden. Detta krav synes mig så rimligt, att ingen rätteligen borde kunna motsätta sig detsamma, utan att kammaren i år liksom vid två tidigare tillfällen borde så enhälligt som möjligt besluta om en skrivelse till regeringen av det innehåll utskottet förordar.

Jag skulle velat med några ord replikera den siste ärade talaren, men jag anser, att det vid denna sena timme icke är skäl att inlåta sig på någon detalldiskussion. Därför nöjer jag mig, herr talman, med att med dessa korta ord yrka bifall till utskottets framställning.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag skulle icke besvära kammaren med att yttra mig, om jag icke som jurist och gammal domare nästan ansåge som en plikt att säga några få ord.

Jag vill först beträffande min ställning i denna fråga, nämna att jag då frågan för åtskilliga år först på allvar upptogs antog, att det skulle vara möjligt för staten att återbörda de domäner, som det här gäller. Jag ansåg detta och hoppades, att det skulle kunna

*Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m. m.*

(Forts.)

ske. Men sedan väl högsta domstolen hade avgivit sina domar, och genom vad som i övrigt i frågan förekommit och varför herr Lorichs utförligt redogjort, har jag kommit till det resultat, att utan allt tvivel staten här ingenting har att vinna. Således, besluta vi nu att hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning — förutsättningslöst säges det — betyder det ingenting annat än att vi skaffa regeringen och dess organ mycken möda och kanske stora kostnader utan något som helst resultat. Jag anser, att verkligen var och en, som har försökt sätta sig in i frågan, borde kunna komma till den uppfattningen, även om han gör det med svidande hjärta. Jag anser också, att det är riktigt, då vi ju leva i ett lagbundet samhälle. Men när jag hörde den förste talaren, förnam jag nästan klangen av något annat, nämligen att det enligt hans mening — och kanske det finns flera, som anse detsamma — skulle vara möjligt att riva upp de domar, som blivit fälda. Ha vi hunnit dithän, att man får lägga en undermening i den så kallade förutsättningslösa utredningen hos Kungl. Maj:t av sådan natur, ha vi kommit mycket långt, och jag tror överhuvud taget icke, att det är värt, att vi då diskutera den frågan här. De som vilja gå fram den vägen må kalla den förutsättningslös, men förutsättningen är dock ett angrepp på det lagbundna samhället. Vi andra som ej hava den undermeningen borde kunna ena oss om, att vi ingenting ha att vinna på en utredning, endast förlora. Därför ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Jag skall vid denna sena timme icke länge upptaga kammarens tid, men jag ber i alla fall att få säga ett par ord, därför att jag deltagit i utskottets behandling av frågan och därför även varit med om att till utskottsbetänkandet foga en reservation.

Jag skall villigt medge, att när man i utskottsutlåtandet läser om det sätt, varpå rekognitionshemman på sin tid upplätos till bruken och skatteköp tillätos för en mycket ringa penning, skulle det från den synpunkten kunna förefinnas anledning att här gå med på och tillstyrka en utredning särskilt med hänsyn till, att i många fall ifrågavarande rekognitionshemman numera icke användas för det ändamål, som var avsett med upplåtelsen. Går man emellertid in på en prövning av i vilken mån det skulle vara möjligt att inom ramen av gällande lagar och förordningar vinna något i detta avseende, måste man ställa sig avvisande. Det är nämligen på det sättet, som förut anförts, att redan 1810 års jordabalk säger ifrån, att bestämmelser, som införts i skatteköpen, icke äga gällande kraft. Alltså kan från den synpunkten icke staten kräva tillbaka dessa rekognitionshemman, även om de kanske i en del fall icke användas för de ändamål, som voro avsedda med upplåtelsen. Dessutom är det så, att vid alla rättegångar, som här talats om, staten fått sin talan underkänd. Och för det tredje är att märka, att 1898 års riksdag beslutat med hänsyn till utgången av de olika processerna, att man skulle upphäva de bestämmelser, som förut varit gällande

i fråga om på vad sätt rekognitionshemmanen skulle återgå, därest de icke vidare användes för det ursprungligen avsedda ändamålet. Här äro alltså, såvitt jag kan se, tre särskilda omständigheter, som tala för att man icke lagligen kan ifrågasätta ett återförande av rekognitionshemmanen till staten. Hela denna sak ligger, synes det mig, alldeles tydlig, och man kan icke gärna ifrågasätta en ändring, även om vi givetvis livligt måste beklaga, att på sin tid upplåtelse-erna skett så lättvindigt, att det ur den synpunkten vore önskvärdt, om en förändring nu kunde komma till stånd. Ett annat skäl, som gör, att jag för min del icke kunnat vara med om att tillstyrka en utredning i det förevarande ärendet, är det, att man ju, och som jag anser med rätta, även från statsrevisorernas sida klandrat, att det igångsatts för mycket utredningar och framför allt att dessa utredningar kostat så stora belopp. Och då jag icke kunnat finna annat än att vi här äro inne på ett område, där en utredning icke kan åvägbringa något som helst positivt resultat, så är även detta en synpunkt, som för mig är av den beskaffenhet, att jag, herr talman, även med hänsyn till densamma ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m.m.
(Forts.)*

Herr Andersson i Storegården: Herr talman, mina herrar! Efter de klarläggande anföranden, som i denna fråga hållits av ett par föregående talare, och då i första kammaren år 1920 två så rättslärda personer som herrar Reuterskiöld och Alexanderson yttrat sig i densamma, skall jag icke gå in på själva sakfrågan utan ber endast få konstatera, att dels genom den utredning, som redan föreligger, och dels genom de domstolsutslag, som blivit avkunnade, den juridiska sidan av saken blivit fullständigt utredd och fullständigt belyst. Icke ens utskottsmajoriteten är förvissad om att en utredning skulle komma att leda till något resultat, men man säger ändå, att man vill ha en utredning, därför att det finns människor här i landet, som ha den uppfattningen, att orättvisor på detta område blivit begångna, varför man vill skriva till Kungl. Maj:t och begära ytterligare utredningar över det. Även kammarkollegium har i sitt yttrande anfört samma skäl för sitt förordande av utredning. Om man icke tror på vad justitierådet Alexanderson och professor Reuterskiöld yttrat i denna sak och inte heller på domstolarnas utslag, varför skulle man då vara mera benägen att tro på en kommitté, som tillsättes och verkställer en viss ytterligare utredning? Efter de yttranden om riksdags- och kommittéledamöternas anseende, som förekom här i kammaren för en stund sedan, tror jag icke, att dessa äro i besittning av en så stor auktoritet. Jag anser således, att bärande skäl för en utredning icke förebragts. Genom en sådan och genom de processer, som eventuellt skulle följa därpå, kan kronan icke återvinna rekognitionshemmanen. Vill man i strid mot gällande rättsgrundsatser indraga till staten egendom, varå enskilda erhållit laga fång, så är detta reduktion, men en sådan har, som herr Lorichs framhöll, vissa följder beträffande det ekonomiska livet. Men i sådant fall är denna fråga under utredning i en annan

Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m. m.
(Forts.)

dyrbar kommitté, som för närvarande arbetar här i landet, nämligen socialiseringsnämnden. Den sysslar med sådana här spörsmål och är synnerligen väl avlönad, och då har riksdagen ingen anledning att gå in med en skrivelse till Kungl. Maj:t om tillsättande av ännu en kommitté, som kostar än mera pengar. Har staten i gångna tider gjort dåliga affärer, behöver den icke öka på dessa begångna missgrepp genom att ytterligare förlösa än mera av statens tillgångar.

Jag ber att få yrka avslag å ifrågavarande motioner och bifall till den av undertecknad med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag vill till en början erinra, att utskottet icke föreslagit, att det skall tillsättas någon kommitté, vars ledamöter ha höga arvoden, men skulle det vara så, att regeringen vill tillsätta en kommitté för saken, kan ju möjligen även den siste ärade talaren få en plats där.

Jag vill icke bestrida, att denna fråga är ganska invecklad, och att det här finns moment, som icke äro lätta att överkomma, men jag vill bestämt förklara, att även om de nuvarande förhållandena kunna anses vara högsta juridiska rätt, är det därför icke säkert, att de innebära den högsta rätt. Ätminstone är det uppfattningen i vida delar av vårt land och icke blott bland dem, som ha socialdemokratisk åskådning, utan även bland dem, som ha en långt gående högeråskådning.

I utskottsbetänkandet har citerats ett utdrag ur den motion jag väckte år 1920 och vari jag skildrade förhållandena i min trakt. Då det förekommit, att stora områden blivit fränhända kronan, kan icke folket nöja sig med att säga, att därför att högsta domstolen dömt så, är den högsta rätten uppfylld. Herr af Ekenstam får ursäktas, att man kan tycka, att jurister misstagit sig. Nu är högsta domstolens utslag byggt på det förhållandet, att den kungl. kungörelse, som ligger till grund för försäljningarna, utkommit två år senare än 1809 års jordabalk. Då denna jordabalk säger, att förbehåll vid köp icke ha gällande kraft, skulle kungörelsen icke vara laglig. Vem skrev kungörelsen? Säkerligen var det jurister, ty det har sedan långliga tider varit sed i vårt land, att jurister skola sköta om sådana saker. Ämbetsverken äro så fullproppade med jurister, att en person med annan examen svårigen kommer in där. När juristerna skrevo kungörelsen, kände de icke till en två år förut antagen lag, och så leva hela folket och svenska riksdagen i åttio år i den tron, att kungörelsen var riktig. Varenda bruksägare var av den uppfattningen, att den var laglig. Nog bör en lekman, som icke är bevandrad i juridiska begrepp, kunna tycka, att detta är underbart, och finna det svårt att förstå utslagen. Visserligen vörda vi domar, som blivit fällda, men svenska folkets medvetande kan säga mer än domstolens utslag. Så är förhållandet ute i bygderna, där man vet, huru jorden gått från kronan till bolagen.

Hur man skall reda upp denna sak, kan jag inte säga, ty man

möter här stora svårigheter. Jag tror emellertid icke, att högsta domstolens utslag innebära den största svårigheten, utan fastmera den omständigheten, att jorden gått i tredje och fjärde mans hand, och att det finns in-teckningar, men dessa saker skulle klaras upp genom en utredning. Vill man reda upp dem, så kan man göra det, och därigenom skulle en del av vad kronan mist kunna återbördas.

*Ang.
återförande till
kronan av
rekognitions-
hemman m.m.
(Forts.)*

Jag skall icke utveckla saken ytterligare vid denna sena timme, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Andersson i Storegården begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 68 ja mot 50 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samfällda jordbruk av tillgång till kapital.

*Ang.
beredande åt
samfällda
jordbruk av
tillgång
till kapital.*

I anslutning till vad herrar *Vennerström* och *Herou* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 185, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor, som gällde för enskilda, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde komma att föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Andersson* i Storegården och *Månsson* i Backa, vilka yrkat, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang.
beredande åt
samfällda
jordbruk' av
tillgång
till kapital.
(Forts.)

Utskottets hemställen föredrogs. Därefter anförde

Herr Andersson i Storegården: Herr talman! Det betänkande, som här föreligger, kan jag för min del icke fullt förstå, då detsamma enligt mitt förmenande syftar till en utredning om ingenting. Så vitt jag har mig bekant förefinnes intet hinder för samfälligheter eller sammanslutningar av personer att få kredit i vilka kreditanstalter som helst på samma villkor som enskilda, förutsatt att de äro vederbörligen inregistrerade. Det är endast egnahemslånefonden, som därvidlag är stängd, och detta på den grund, att det är bestämt, att de egnahemsägare, som skola erhålla lån ur fonden, icke få äga fastighet, vars uppskattade värde överstiger, om den är obebyggd, 12,000 kronor, om den är bebyggd 10,000 kronor, och om det gäller bostadslägenheter, 7,000 kronor. Jag kan sålunda inte inse, att en utredning kan tjäna något till, då man överhuvud taget inte därmed vinner annat än möjligen ett ytterligare belastande av egnahemslånefonden. Och mot en sådan konsekvens, i synnerhet om man som bakgrund ställer den debatt, som i denna kammare fördes för några dagar sedan, måste jag inlägga en bestämd gensaga. Det framkom i den debatten, att egnahemslånefonden redan var belastad med långt flera låneansökningar än som kunde tillfredsställas. Jag vill minnas, att herr förste vice talmannen nämnde, att endast en miljon kronor funnes till förfogande och att ansökningar om lån å 10 miljoner kronor voro ingivna. Dessa egnahemslån ha främjat en driftsform, som visat sig ha naturliga förutsättningar i vårt land. På grund därav synes mig denna driftsform förtjänt av stöd från det allmänna i vida högre grad än den s. k. kooperativa jordbruksdriften, som åtminstone hittills icke visat sig vara lämpad för våra förhållanden — i så fall hade väl kooperativa jordbruk uppstått i nämnvärd utsträckning, även om tillgång till egnahemslån saknats.

De skäl, som utskottet sålunda anført för en utredning i denna sak, anser jag vara så svaga, att jag inte kunnat gå med på ifrågasvarande förslag, utan jag har jämte en annan medlem av kammaren avgivit en reservation.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Det förhåller sig inte alldeles på det sätt, som herr Andersson i Storegården påstod, i avseende å möjligheterna för kooperativa jordbruk att erhålla lån. Innehavare av kooperativa jordbruk kunna nämligen, så vitt jag kan se, inte få lån ur jordbrukskassorna, och när enskilda jordägare och jordinnehavare ha möjlighet därtill, kan jag inte inse, varför inte innehavare av kooperativa jordbruk också skulle ha samma förmån. Vi veta ju alla, att de, som det här rör sig om, ofta äro fattiga människor, som icke inom sin bekantskapskrets ha någon, som de kunna vända sig till för att få borgen. Skulle de däremot äga samma förmån som enskilda jordägare, att bli medlemmar av jordbrukskassorna, ställer sig saken annorlunda. Där kräver man nämligen ingen borgen utan endast

personlig kännedom om låntagaren och hans duglighet, och på detta sätt erbjudes det möjlighet att erhålla kapital.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. beredande åt samfällda jordbruk av tillgång till kapital.

(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 7.

Föredrogos vart för sig:

andra sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om antagande av en ny lag angående dövsstumundervisningen; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 8 och 12 i förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående åstadkommande i fråga om svenska aktiebolag av en statistisk utredning rörande förekomsten av s. k. gratisaktier m. m.; och begärdes ordet därvid av

Ang. utredning rörande förekomsten av s. k. gratisaktier.

Herr H a g e, som yttrade: Herr talman! Jag skall här inte göra något yrkande om bifall till den motion, jag väckt. Jag har nämligen konstaterat, att det avstyrkande, varom utskottet gjort framställning, vilar på den upplysningen, att det redan försiggår en utredning av denna fråga, en utredning, som omfattar ett ännu vidare spörsmål, i vilket denna sak ingår. Utskottet har ju också erkänt riktigheten av det påstående, som jag gjort, att det är samhällsgagnande och nyttigt att få reda på, i vilken utsträckning gratisaktier ingå i det svenska aktiekapitalet. Då alltså utskottet avstyrkt denna motion från helt andra utgångspunkter än t. ex. de synpunkter, som kommit fram från den borgerliga pressens sida, där man fullständigt försökt förringa betydelsen av frågan, skall jag, som sagt, inte tillåta mig att göra något yrkande utan nöja mig — särskilt med hänsyn

Ang. utredning rörande förekomsten av s. k. gratisaktier.
(Forts.)

till denna sena timme — med den enkla förklaring, som jag nu avgivit.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till avgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande nr 17 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr A n d e r s o n i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig att beträffande detta betänkande föreslå samma föredragningssätt, som tillämpades i avseende å statsutskottets utlåtanden nr 8 A och 8 B.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fortsättande av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Punkten 11, angående fortsättande av Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 7 januari 1922, punkten 20, föreslagit riksdagen att för fortsättande av arbetena å Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen motionsvis gjorde framställningar, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 10, av herr *Bergqvist m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 10, av herr *Hage m. fl.*, däri hemstälts, att riksdagen måtte anslå å tilläggsstat för 1922 för Inlandsbanans norra del 500,000 kronor, samt att för samma bandel måtte å riksstaten för tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1923 ävenså uppföras 500,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 11, av herr *Bergqvist m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 11, av herr *Hage m. fl.*, som hemställt, att riksdagen måtte till byggande av järnvägen Jörn—Gubblijaure anslå å tilläggsstaten för 1922 1,000,000 kronor och å riksstaten för tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1923 500,000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorde förslag, måtte för fortsättande av arbetena å Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av lånemedel; och

2) att herr Bergqvists m. fl. och herr Hages m. fl. ovanberörda motioner, i vad samma motioner avsåge anvisande av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Bergqvist*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna; samt

av herrar *Rydén*, *Jönsson* i Revinge och *Jansson* i Falun.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr H a g e: Herr talman! Kammaren torde ursäktas oss representanter för övre Norrland, att vi år efter år framställa yrkande om ökade anslag på denna punkt, när det gäller de banor, som behandlas i detta nummer av utskottets utlåtanden.

Men förklaringen härtill är enkel. Det förhåller sig nämligen på det sättet med befolkningen däruppe och med oss, som representera folket därstädes, att vi stå i en helt annan ställning än representanterna för de övriga delarna av landet. I stort sett kan man nämligen säga detta, att de övriga representanterna här i riksdagen redan ha, när det gäller kommunikationer, fått sitt så att säga på det torra. Medan de i allmänhet fått sina kommunikationsspörsmål i avseende å järnvägar ordnade, så ha vi däremot kommit i den situation, att vi blivit efter i fråga om våra järnvägar och i fråga om anläggandet av sådana kommunikationer, som vi verkligen behöva och som för övrigt äro nödvändiga för oss däruppe, om ej utvecklingen skall alldeles avstanna.

För övrigt kunna vi konstatera, när det gäller dessa järnvägar, att det exempelvis varit så, beträffande övriga delar av landet, att där har man, när man anlagt statsbanor, fastställt en viss byggnadsplan, en viss tidsplan, och man har i allmänhet fullföljt denna tidsplan, under det man däremot kan konstatera med avseende å övre Norrland, att sedan man en gång har fastställt en viss tidsplan för byggandet av vissa järnvägar, har den tidsplanen sedan övergivits; och det kan man ju konstatera därigenom att beslut om byggande av dessa järnvägar, som det här är fråga om, fattades 1916 och 1917, och vid det tillfället t. ex., när det gällde inlandsbanan, uttalade man sig för att naturligtvis skulle denna bana byggas i en hastigare takt än vad som nu blivit fallet; och återigen, när det gäller den andra av dessa två banor här är fråga om, Jörn—Gubbljåure, uttalade man sig 1917, då det var fråga om att igångsätta byggandet av denna järnväg, att fullbordandet därav borde ske inom

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

en icke alltför avlägsen framtid. Nu kunna vi emellertid konstatera det förhållandet, att vad inlandsbanan beträffar, särskilt norra delen, som det här rör sig om, så ha vi, trots att vi nu befinna oss i året 1922, under dessa år som gått icke kommit någon vart alls. Man kan i stort sett säga om det förslag, som här föreligger och som går ut på att vi varken för 1922 eller för 1923 skola lämna något anslag, att man skall kunna konstatera, att när vi kommit fram till 1923 — 7 år efter 1916 — så har man så gott som icke kommit någon vart med bebyggandet av denna övre del av inlandsbanan.

Herrarna se ju för övrigt dels på regeringens förslag och dels även på utskottets utlåtande, att här föreslås ingenting, intet anslag vare sig för den ena järnvägen eller den andra, vare sig i staten för 1923 eller i tilläggsstaten för 1922.

Det är ju ganska naturligt, att ett sådant förhållande måste åstadkomma mycket stort missmod och besvikelse där uppe i de bygderna som jag representerar, och det är givet, att detta missmod och denna besvikelse måste bli än större inför de synnerligen dåliga kommunikationsförhållanden, som äro rådande däruppe. Vi behöva bara tänka på inlandsbanans norra del. Det är meningen, att den skall gå från Porjus till Jokkmokk. Dessa två platser ligga inom samma kommun, men när folk skall bege sig från Porjus till Jokkmokk, t. ex. till kommunalstämmor m. m. sådant och andra förrättningar, så ha de i de flesta fall ingen möjlighet att ta sig fram på annat sätt än över en spång och sedan direkt ut i vildmarken; och under vissa tider kan man icke ens göra detta, utan måste taga sig fram från Porjus ner till Gällivare och därifrån till stationen Murjek och sedan åka en mycket lång omväg till Jokkmokk; och liknande förhållanden äro rådande, när det gäller den andra här berörda järnvägen Jörn—Gubbljåure. Här gäller det också en trakt, som är försedd med mycket dåliga kommunikationer, och dock kunna vi konstatera med avseende på den järnvägen, att den skulle genomlöpa trakter, som äro synnerligen lämpliga för odling, trakter, som äro sådana, att järnvägen skulle komma att bära sig, och slutligen genomlöper den trakter, till sin terräng så beskaffade, att det blir en ganska billig järnväg att bygga.

Jag för min del vet mycket väl, att när man nu talar om denna sak i det här sammanhanget, så gör man naturligtvis gällande, att man icke har råd att bygga dessa järnvägar, man måste spara på budgeten. Jag kunde för min del mycket väl förstå ett sådant tal, om det vore på det sättet, att man genom att göra inskränkningar på budgeten kunde konstatera, att man verkligen sparade. Men nu är förhållandet det, vad särskilt gäller Norrbotten, att arbetslösheten där är så oerhört stor, och följderna av ett sådant sparande på budgeten blir bara den, att man måste på något sätt skaffa sysselsättning åt de människor, som man vid ett fortsättande av järnvägsbygget skulle kunna bereda arbete åt. Följderna blir bara den, att vad man sparar på ena hållet måste man lägga ut på det andra. Då tycker jag, att det vore ett riktigare sätt att nu i stället lägga det så,

att i första hand, när det i alla fall gäller att åstadkomma arbete däruppe, sätta i gång dessa järnvägsbyggen, om vilka principiellt beslut redan föreligger. Det är ju nämligen så, att det här icke är fråga om att fatta några nya beslut om utgifter för statsverket, utan här gäller helt enkelt att fullfölja beslut, som förut principiellt fattats av riksdagen. Under sådana förhållanden kan man ju säga, att den invändningen fullständigt faller bort, som möjligen kan göras gällande, att man icke skall binda statsverket för nya utgifter. Det är icke fråga om något sådant i detta fall, utan bara fråga om tidsföljden, i vilken dessa utgifter skola förekomma.

Nu vet jag och har sett av statsutskottets utlåtande, att man i någon mån varit inne på detta resonemang, när man betonar, åtminstone med avseende å den ena järnvägen, nämligen inlandsbanans norra del, att man skulle kunna ha rätt att använda arbetslöshetsanslaget för att fullfölja byggandet av denna järnväg. För min del vill jag naturligtvis ta fasta på det uttalandet, men vad jag förvånar mig över i det sammanhanget, är det förhållandet, att när man kommer fram och talar om den andra järnvägen, Jörn—Gubblijaure, så vill man icke på något sätt vara med om ett sådant uttalande, utan därvidlag gör man ett mera svävande sådant. Man säger, att utskottet ej vill uttala sig om, huruvida man skulle kunna använda arbetslöshetsanslaget för byggandet av denna järnväg. Jag skulle däremot vilja säga, att det föreligger fullt ut lika stora skäl, som tala för att man borde göra ett uttalande i den här punkten i samma riktning. Jag vill därvidlag särskilt peka på att där uppe äro visserligen nu igångsatta vissa skogsarbeten, men enligt uttalanden, som gjorts av kommunalnämnden, har man klart för sig, att dessa arbeten i skogarna komma att avslutas ganska snart, och sedan kommer man fram till en tidpunkt, då man står utan arbete, och då torde det vara nödvändigt och lämpligt att gå över till *större* företag, som verkligen kunde ge arbete åt ett någorlunda stort antal medborgare där uppe.

I det sammanhanget bör också påtalas det förhållandet, att där uppe försiggår ett vidlyftigt kolonisationsarbete från statens sida, och det är givet, att om detta kolonisationsarbete skall leda till någonting, om det skall kunna bedrivas på ett sätt, som är lämpligt, då är det säkerligen alldeles nödvändigt, att man får kommunikationer, så att det blir möjligt att få folk dit upp. Jag tror för min del, att om man ej kan komma närmare med kommunikationer intill dessa kolonisationsföretag, så äro de dömda till undergång. Det blir ingen möjlighet till någon slags avsättning för dessa kolonister, och allt detta tillsammans kommer att göra, att statens ansträngningar på det området bliva neutraliserade och omintetgjorda av sådana förhållanden, som jag nu talat om.

Jag skall med ledning av det sagda tillåta mig att, utan att i denna sena timma gå in på vidare detaljer, yrka bifall till de avgivna motionerna, i vad det gäller anslag för 1923. Jag yrkar alltså bifall till motionerna på det sättet, att jag påyrkar, att det anslås

*Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)*

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

500,000 kr. för inlandsbanans norra del under första halvåret 1923 och 500,000 kr. under samma tid för påbörjande av järnvägen Jörn—Gubblijaure.

I detta anförande instämde herrar *Brännström, Nilsson* i Antnäs och *Lindmark*.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling på avdelningen i statsutskottet, men varit förhindrad att där vara med om det slutliga avgörandet, ber jag att få säga några ord i denna fråga.

Jag vill ingalunda fördölja, att jag haft vissa sympatier för att man på ett eller annat sätt något kraftigare borde taga itu med det banbygge, varom nu är tal, än som av utskottet föreslås. Men jag har å andra sidan inte kunnat förbise, att de synpunkter, som järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t fört fram, äro av stor betydelse, och jag har därför för min del måst stanna vid det slut, som utskottet kommit till.

Det förefaller mig i allt fall, som om motionärerna med sin framställning ganska väl tjänat den bygd, som de velat gagna. Här har nu statsutskottet gjort och riksdagen kommer i händelse av bifall till utskottets utlåtande att göra ett uttalande om möjligheten att använda arbetslöshetsmedel för järnvägsbyggnader där uppe, ett uttalande, som är ganska sägande. Det ställer sig då naturligtvis på olika sätt, om man anslår medel för år 1923, eller om man förklarar, att medel, som äro anslagna till arbetslöshetens bekämpande, här skola tagas i anspråk. För statens järnvägar och övriga affärsdrivande verk blir det en väsentlig olikhet, om den ena eller andra vägen väljes. Blir det så, att arbetslösheten är slut år 1923, har ju järnvägsstyrelsen fått sina synpunkter accepterade, och samtidigt har man under detta år kunnat bedriva ett sådant arbete, som just ur arbetslöshetssynpunkt är nödvändigt.

Jag vill sålunda, herr talman, endast understryka vad utskottet sagt, att Kungl. Maj:t både kan och bör pröva denna sak ur arbetslöshetssynpunkt. Med all säkerhet kommer Kungl. Maj:t att få medel ställda till sitt förfogande, så att nödhjälpsarbeten där uppe kunna utföras.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Rydén*: Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation vid förevarande punkt. Detta beror därpå, att jag visserligen inte i förevarande läge ansett mig kunna yrka bifall till herr Hages och herr Bergqvists motioner, men å andra sidan inte heller kunnat finna, att statsutskottets majoritet på ett sådant sätt, som jag tycker bort vara dess skyldighet, tillmötesgått de anspråk, som härvidlag framställts. Jag har ansett, att särskilt vissa förberedelser för järnvägen Jörn—Gubblijaure, som skulle gå genom en relativt god och fruktbar bygd, kunna komma till stånd i form av nödhjälps-

arbeten under den nu rådande krisen. I statsutskottet var det nu inte ett så starkt motstånd mot dessa mina synpunkter och önskemål under diskussionen i frågan, men när det gällde att i motiveringen ge ett uttryck härför, törnade det emot, så att jag inte kunde vinna gehör för ett dylikt förslag.

Emellertid skall jag nu göra det yrkandet, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med en ändring i motiveringen, som understryker dessa synpunkter. Ändringen skulle gå ut på, att å sida 17 i utskottsutlåtandet det nedersta stycket skulle utgå och ersättas av följande: »Vad angår tvärbanan Jörn—Gubblijaure vill utskottet ifrågasätta, huruvida icke arbetet å densamma bör i lämplig utsträckning igångsättas i form av nödhjulsarbeten.»

Jag har personligen den uppfattningen, att det vore mycket klokt, om man, då ändå dessa järnvägar äro beslutade och de alltså en gång skola utföras, använde medel ur arbetslöshetsanslaget för att få till stånd terrasseringsarbeten och dylikt, som lämpligen kunna fullbordas under en tid som denna. Därmed finge man i gång detta arbete och man skulle åtminstone i någon mån visa befolkningen där uppe, som fäst så stora förhoppningar vid riksdagens beslut i ärendet, att utsikt inom överskådlig framtid finnes att få en järnväg till stånd. Jag tror, att kammaren och även statsutskottets majoritet mycket väl kunde gå med på en motivering av denna innebörd, som ju inte direkt förbinder till någonting, men som i varje fall inte såsom den föreliggande i viss mån ställer sig avvisande mot en sådan tankegång, som jag angivit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som jag nyss uppläste och som jag skall överlämna.

Herr Lövgren: Herr talman! När jag begärde ordet, gjorde jag det därför, att det enligt min mening finnes ännu ett skäl, som talar för, att man bör gå på ett bifall till det av herr Hage framställda yrkandet. Om man nämligen sätter i gång byggandet av järnvägen Jörn—Gubblijaure, färdigställer man därmed en pulsåder, som blir nödvändig, om man skall återföra till jordbruket den övertaliga industribefolkning, som finnes där uppe i Norrbotten. När landshövding Malm var i Kalix veckan före jul, för att göra en undersökning angående förhållandena där, kom han, efter att ha grundligt granskat situationen, till samma resultat, till vilket vi förut hade kommit, att man bara för Kalix' kommuns vidkommande måste räkna med en stock arbetslösa av 600—700 man, även om alla sågverk komme i gång i normal utsträckning — detta, som sagt, enbart för Kalix' kommun. På något sätt måste man återföra dessa människor till produktivt arbete och då rimligen till jordbruket. Banan Jörn—Gubblijaure genomlöper en för odling utomordentligt lämplig trakt, och det vore därför utomordentligt viktigt att få till stånd just denna pulsåder för trafiken. Sätter man i gång detta arbete, undviker man också att belasta den organisation, som heter Norrlands statsarbeten, alltför mycket. När det gäller att välja mellan att låta de arbetslösa sysselsättas under en kunnig och duglig arbetsledning, så-

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.

(Forts.)

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

dan som den statens järnvägar har, och den något sammanrafsade arbetsledning, som Norrlands statsarbeten har, då kan det väl icke vara någon tvekan om, vilkendera man bör välja för att få det bästa utbytet av det arbete, som skall göras.

Från dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få instämma i det av herr Hage framställda yrkandet.

Herr Anderson i Råstock: Ja, herr talman, det förhåller sig ju så, att det funnits ganska stora sympatier i statsutskottet i dess helhet för att hjälpa Norrland till erhållande av järnvägar. Anledningen till, att jag nu tagit till orda, är, att herr Rydén, som så varmt ivrat för dessa järnvägar, nu sade sig icke kunna gå så långt som till att instämma i det av herr Hage gjorda yrkandet. Jag vill påpeka, att om herr Rydén bara syftade till att hålla hoppet kvar för dessa människor, för vilka järnvägarna skulle bli till nytta, så har detta redan skett genom vad utskottet sagt på sidan 17 i utlåtandet, där det heter på följande sätt: »Härmed har utskottet icke tagit ställning till frågan, huruvida ett igångsättande av vissa nödhjälpsarbeten å ifrågavarande bana kan anses nödigt och lämpligt.»

Efter de påpekanden, som nu gjorts från olika håll här, är jag säker på, att fjärde avdelningen i utskottet kommer att ägna just den sida av saken, som herr Rydén framhållit, allt tillbörligt beaktande, och jag är också säker på, att utskottet i sin helhet icke kan undgå att fästa sig vid vad sålunda blivit framfört. Jag vill emellertid begagna tillfället att säga, att det icke är så alldeles oviktigt för statens järnvägar, om denna anläggning utföres på sätt motionärerna yrkat eller på det sätt, som utskottet, ehuru mycket lamt, ställt i utsikt, att anläggningen skulle kunna utföras, nämligen av arbetslöshetsmedel. När det gäller förräntningen av det nedlagda kapitalet, blir det en helt annan sak, om det sker på det ena eller andra sättet.

Jag skall icke upptaga tiden med att närmare utveckla dessa synpunkter, men, då utskottet lämnat saken öppen och då det finnes stora sympatier för norrlänningarnas krav i detta avseende, så skall jag föreslå, att vi vänta med överläggningen om denna fråga, tills den frågan kommer upp, huru vi skola utnyttja de miljoner, som komma att beviljas för bekämpande av arbetslösheten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Jag skall icke bestrida, att mycken sympati uttalats för den tanke, som här framförts, men jag bestrider, att dessa sympatier fått ett uttryck, som, åtminstone för vanliga människors betraktelsesätt, har någon nämnvärd grad av värme i sig. Jag har gång på gång läst utskottets utlåtande och det stycke, som det här är frågan om, men jag tycker snarare det verkar avvissande mot saken än som ett utslag av sympati. Jag kan icke se, att det sker någon som helst skada, om kammaren understryker dessa av statsutskottet framförda synpunkter genom att taga det av mig

föreslagna yrkandet. Det kommer visserligen icke att bli riksdagens beslut, då ju första kammaren redan gått på utskottets förslag, men det betyder ingenting. Detta stycke kan mycket väl vara borta ur den blivande riksdagsskrivelsen, men det är klart, att ett uttalande av andra kammaren i anslutning till mitt yrkande skulle innebära ett tillkännagivande av, att dessa sympatier äro starka i denna kammare.

*Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)*

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr A n d e r s o n i Råstock! Herr Rydén inskränkte sig till att säga, att hans yrkande icke skulle göra någon skada. Jag skulle vilja påstå, att sedan nu första kammaren fattat sitt beslut, hans yrkande verkligen gör skada, och han har ju icke heller kunnat påvisa, att det gör någon nytta. Jag tycker det vore lika mycket vunnit, om man enade sig om att följa utskottets förslag, som ifall andra kammaren nu skulle fatta ett beslut, vilket hade till följd, att motiveringen bortföle.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr R y d é n: Jag tror, att det skulle vara nyttigt, icke minst för herr Andersons i Råstock egen del, om ett uttalande i kammaren av den lydelse jag föreslagit, bleve gjort.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Med utförandet av denna bana, Jörn—Gubblijaure, har man ju under normala förhållanden tänkt, att det skulle anstå, tills man blivit mera färdig med de andra delarna av de järnvägsbyggen, som ingå i det stora Norrlandsprogrammet, detta på grund av de skäl, som järnvägsstyrelsen anfört, nämligen att man icke bör taga upp arbetet på en ny arbetsplats innan man kan flytta över organisationen från en föregående. Man kan ju icke arbeta på för många ställen på en gång. Häri ligger icke något underkännande av de norrländska önskemålen, som vi ju alla här i kammaren behjarta.

Nu har man lämnat öppen frågan, om vi skulle kunna utföra några av dessa arbeten som nödhjälpsarbeten, en fråga som ju sammanhänger med Kungl. Maj:ts proposition nr 12. Man har icke velat taga ställning till detta spörsmål, utan hänvisat till den diskussion, som kommer att följa på den punkten. Saken får prövas ur andra synpunkter, och jag kan uppriktigt sagt icke förstå, huru en gammal statsutskottsledamot som herr Rydén kan vara så angelägen att fingra på en statsutskottsmotivering, något som han minsann annars icke brukar vara så angelägen om att göra. Utskottets utlåtande skiljer sig ju mycket litet från vad herr Rydén hemställt. Det gäller i båda fallen, att Kungl. Maj:t i samband med arbetslöshetsanslagets utnyttjande får taga saken under sorgfälligt övervägande. Man har därför icke någon anledning att göra en sådan ändring i statsutskottets motivering, som herr Rydén föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande oförändrat.

Ang.
fortsättande av
inlandsbanan
mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

Herr H a g e: Jag vill endast mot herr Lübeck säga, att jag mycket väl vet, att man från början från järnvägsmyndigheterna tänkt sig, att saken skulle ordnas så med avseende å de planerade järnvägarna, att icke ett flertal skulle vara under arbete på en gång. Det är emellertid en känd sak, att Inlandsbanans byggande kommer att i hög grad försenas, och följden därav blir då, att byggandet av linjen Jörn—Gubblijaure med den vändning som saken nu tagit kommer att uppskjutas oerhört. Detta var väl icke från början meningen, utan meningen var väl att man ganska snart skulle göra Inlandsbanans norra del färdig och sedan gå över till linjen Jörn—Gubblijaure. Men i och med att man uppskjuter Inlandsbanans byggande, kommer ju hela frågan i ett nytt läge. Det gamla argumentet har då förfallit, och jag tycker, att man då rimligen kan begära, att även byggandet av linjen Jörn—Gubblijaure blir verklighet.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Då herr Rydén ville insinuera något om vad som skulle vara nödvändigt för mitt eget votum i denna fråga, då den förekommer i ett annat läge, skall jag be att få hänvisa till mina föregående beträffande Norrlandsjärnvägarna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början given proposition beträffande mom. 1 blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i fråga om mom. 2 propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framstälts av herr Rydén, samt 3:o) bifall till det av herr Hage gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den under 2:o) angivna propositionen. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 1:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition.

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen ang. punkten 11 i statsutskottets förevarande utlåtande nr 17 A beträffande mom. 2 framstälts av herr Rydén, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda moment.

Omröstningen utföll med 40 ja, men 71 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 14*, angående anslag för införande av genomgående tryckluftbroms; och yttrade därvid:

*Ang.
anslag för in-
förande av
genomgående
tryck-
luftbroms.*

Herr Lithander: Herr talman! Utskottet hemställer i denna punkt om fortsättning av Kunze-Knorr-bromsens införande. Det råder emellertid bland de sakkunniga en mycket stor ovisshet om vilken broms, som är den verkligt bästa, och man är också mycket oviss om det system, som var rådande i utlandet och på vilket man grundade införandet av Kunze-Knorr-bromsen, kommer att fortsätta. Jag tror, det vore välbetänkt, om vi icke fastläste beslutet vid ett visst system, innan åtminstone kammarens ledamöter fått litet klarare för sig, vad saken gäller. Jag är inte riktigt säker på, att statsutskottet kunnat gå in så djupt i denna fråga, som måhända är behöfligt, men säkert är, att kammaren kan det icke. Jag skulle därför vilja hemställa till kammaren att återremittera denna fråga, så att kammaren må kunna fatta sitt beslut mera viss om vad den i verkligheten gör.

Mitt yrkande är alltså, herr talman, återremiss på denna punkt, för att kammaren må få klarlägga för sig, vilket system, som här kan vara det bästa. Det är svårt att taga ställning till någotdera.

Herr Eriksson i Grängesberg: Antingen kommer herr Lithander icke i håg, vad som förut beslutits i denna fråga eller också är det något fel med hans uppfattningsförmåga. Införande av detta bromssystem beslöts år 1918, om jag minns rätt. Nu har man dylika bromsar på en del av tågen i nästan alla statsbanedistrikt. Att nu återremittera ärendet för att undersöka, om man skall binda sig vid det systemet, det är för sent, och under sådana förhållanden tycker jag, att en återremiss är mer än meningslös.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17, angående kraftstationen vid Lilla Edet.

Utskottet, som beträffande frågan om fortsättande av arbetena med utbyggande av kraftstationen vid Lilla Edet uti förevarande punkt såsom sin mening uttalat, att hinder ej borde möta för Kungl. Maj:ts att vidtaga nödiga anordningar för fortsättande av arbetena med utbyggande av kraftstationen vid Lilla Edet samt att för sådant ändamål disponera dels ännu oanvänd del av de för berörda ända-

*Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.*

Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.
(Forts.)

mål redan beviljade medel, dels ock intill ett belopp av högst 3,5 miljoner kronor av de medel, som innevarande riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11, anvisat eller kunde komma att anvisa för arbetslöshetens bekämpande, hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna den uppfattning av förevarande fråga, som utskottet sålunda uttalat.

Uti avgiven reservation hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp förklarat sig anse, att ifrågavarande punkt bort ur utskottets utlåtande utgå.

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp anförde: Herr talman! Då vi nu vid tvåtiden skola börja behandlingen av denna punkt — jag hoppas visserligen, att behandlingen skall gå fort undan, men man kan ju aldrig veta — är det ju beklagligt, att ett ärende, som kräver så mycket penningar för sitt realiserande, skall behandlas vid en tidpunkt, då kammaren är tämligen rensopad. Sedan Norrlandsjärnvägarnas votering skett står till och med den bänken tom.

Jag får då först framhålla, att skälet till, att jag ställt mig som reservant på denna punkt, är icke, att jag är motståndare till utbyggandet av vattenfall och dylikt. Men då jag som statsrevisor varit skyldig att i någon mån tränga in i detta ärende, kunde jag ej komma till någon annan uppfattning, än att det blir en för staten synnerligen dyrbar historia att nu omedelbart utbygga Lilla Edets vattenfall. Efter de senaste kostnadsberäkningarna skulle det fallet med första utbyggnaden färdig kosta sammanlagt 13,900,000 kronor. Av dessa penningar är en del redan anslagen och använd till byggande just enligt alternativ I, som innebär, att man skulle utbygga så mycket, som nu vore erforderligt och möjligt inom det nu avstängda och torrlagda området. Det arbete, som sedan skulle återstå med att fullbygga fallet, skulle kosta 8,700,000 kronor.

I höstas ställde sig, så vitt jag gjort mig underrättad, vattenfallsstyrelsen på den ståndpunkten, att man icke borde fortsätta arbetet längre, än att man uträttade de sprängnings- och grundläggningsarbeten, som skulle ske inom den nu uppsatta fångdammen. Nu har förslaget avancerat, så att man tycker, att man skulle fullborda hela arbetet, men då har det villkoret ifrågasatts, att 3¹/₂ miljon kronor skulle påföras arbetslöshetsanslaget, eller med andra ord man skulle avskrivna denna summa genast vid byggandet. Det gör något över 40 procent av den återstående kostnaden, så att det är ett högst avsevärt belopp, som man genast ifrågasätter till avskrivning. Och ändock uttalade överingenjören, som var uppe i utskottet och delgav oss åskådningarna i vattenfallsstyrelsen, att man förutsatte, att senast fyra år efter beslutet, d. v. s. någon gång under loppet av år 1926 skulle elektrifieringen järnvägen Stockholm — Göteborg vara så fullbordad, att kraft skulle uttagas till järnvägens drift från fallet vid Lilla Edet och Trollhättefallen. Jag vet nu inte,

om någon här är beredd att höra på det örat; åtminstone hörde jag inte någon i statsutskottet, som var det. Jag tror knappast någon i kammarerna är beredd att gå med på en sådan förutsättning. Jag tycker tvärtom, att man inte hör från något håll, att det är meningen att så brådstörtat gå till elektrifiering av den ifrågavarande banan. Och då kan man fråga: sker inte det, till vad skall man då använda kraften, när man om två år gjort den första utbyggnaden? Kraft finns ju nu tillgänglig i riklig mån, inte minst på grund av det bekanta återköpet av kraft vid Trollhättan. Och det ställer sig nog betydligt billigare att taga kraften från Trollhättan, när den finns tillgänglig där i tillräcklig mån, än från Lilla Edet. Ty det är alldeles ostridigt, åtminstone om jag inte är fel underrättad, att om man räknar med samma å-pris, statens självkostnadspris för kraften vid Lilla Edet blir dubbelt så hög som Trollhättekraften.

Nu kan man säga, att det ju alltid är bättre, att skaffa sig någonting, som man har nytta av, för arbetslöshetsanslaget. Jag är nämligen beredd på den invändningen. Och då svarar jag: det undras mig verkligen, om några vanliga arbetslösa kunna användas till de återstående arbetena vid Lilla Edet, som skulle kosta 8,7 miljoner kronor. Det skulle då möjligen vara några hantlangare. I övrigt är det alldeles säkert, att det till detta arbete behövs högt kvalificerade och specialutbildade arbetare. Det är inte, som då man bygger en väg eller dylikt. Detta arbete är av helt annan natur och kan enligt min åsikt inte i nämnvärd grad utföras av vanliga arbetslösa, som man tar från andra yrken.

Men min tvekan hade kanske ändå inte varit så synnerligen stor, om inte ännu en sak tillkommit, och det är, att när man gjort den första utbyggnaden färdig, så är man tvungen att hålla driften i gång, vare sig man har någon användning för kraften eller ej. Jag har fått den uppgiften, att det skulle kosta minst 300,000 kronor per år till avlöningar åt folket, som erfordras vid kraftstationen, och till övriga driftskostnader. Jag gjorde då följande beräkning: nu kostar anläggningens fullbordande 8,7 miljoner kronor; 5 procent ränta på det gör 435,000 kronor; kommer så därtill fullt 300,000 kronor per år för att hålla stationen igång, sedan den är byggd, vilket man är tvungen att göra, så blir det en merutgift för staten av mellan 700,000 och 750,000 kronor. Det blir sannerligen en dyr affär. Och endast den, som har tillräckligt stark optimism att tro, att vi år 1924, då kraftstationen skulle vara färdig, ha övervunnit krisen till den grad, att allting åter kommit igång och att krafbehovet är ännu större än 1916 eller 1917, borde kunna vara med härom. Jag kan emellertid icke intala mig den tron, att det finns den minsta möjlighet — ja kanske möjlighet, men inte den minsta sannolikhet härför. Och då vågar jag påstå, att skall man offra något för motarbetande av arbetslösheten, vilket också jag vill, så bör man se till att använda pengarna på så sätt, att man verkar mest med dem och inte får allt för stora följdkostnader, som hänga efter, såsom här skulle bli fallet. Det får man åtminstone inte då man bygger vägar eller dylikt. Det är därför som jag inte

*Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.*

(Forts.)

Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.
(Forts.)

ansett mig kunna, försåvitt jag skall se saken det allra minsta af-färsmässigt, gå med på detta förslag.

Vidare ha ju herrarna så ofta sagt, att vi skola ordna det så, att de affärsdrivande verken skola förränta sig. Det kravet får man naturligtvis släppa efter på i detta fall. Men här blir det inte nog med att det inte förräntar sig, utan det kommer ju att äta upp en hel del inkomster från de andra utbyggda fallen. Då blir det blott en tom fras, det man sagt. Och då kan verkligen vattenfallsstyrelsen helt enkelt säga: ja, ni ha själva befallt det; vi voro just inte an-gelägna. Blir det då någon mening i att så att säga låtsas uppehålla fordran på att statens affärsdrivande verk åtminstone skola förränta sig? Riksdagen själv och Kungl. Maj:t förrycka ju på det sättet sina egna direktiv. Och att tro, att man kommer ifrån historien genom att bokföra det på arbetslöshetsanslaget, det tycker jag verkligen är alltför enkelt. Det är precis på samma sätt som i en massa motioner. Man har kunnat hänga den etiketten på nästan allt: detta skall göras för att minska arbetslösheten. Ja, ägde vi en halv miljard att sätta till, så kunde det vara gott och väl. Men våra medel äro ju begränsade. Och den stora frågan för ögonblicket är, om vi blott kunna skaffa så mycket pengar, att vi kunna avhjälpa den värsta nöden och arbetslösheten. Det är det stora problemet, som vi få göra allt för att lösa, och då vågar jag påstå, att det helt säkert i fort-sättningen inte går lyckligt, om vi skola offra så mycket på saker vid sidan om, blott för att man säger, att detta får tagas på arbetslöshets-anslaget.

Nu är det egendomligt med utskottets utlåtande i denna punkt. Det är ju egentligen ingenting, som man kan gripa på. Det finns ingenting i det, det är intet anslag, det är ingenting. Och det märk-värdigaste är, att om man läser titeln på utlåtandet, så handlar den om kapitalökning. Men man avskriver här omedelbart vart enda öre. Jag kan inte förstå, att det blir någon kapitalökning. Det är således alldeles felaktigt, formellt sett åtminstone. Men det stry-ker man över helt enkelt, det gör ingenting.

Ja, det skulle vara rätt mycket att säga, om vi inte nu hade kommit så bortom all tid, då man rätteligen skall fatta beslut, som äro avgörande. Det tvingar mig att sluta, oaktat saken enligt mitt förmenande även i formellt hänseende kommit på sned. Jag tror, att de, som komma till riksdagen år 1926, skola kunna bättre bedöma, om jag eller utskottets övriga ledamöter haft rätt. Jag skulle så gärna önska, att jag hade orätt i kväll, men jag är övertygad, att jag inte har orätt på denna punkt utan att jag tyvärr har rätt, och därför, herr talman, yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Även om detta yttrande kanhända formellt är så skrivet, att det inte är fråga om en utgift för kapitalökning, så är det dock skrivet på sådant sätt, att Kungl. Maj:t nog förstår, hur man menat.

Denna kraftbyggnad vid Lilla Edet påbörjades närmast för att man skulle få den kraft, som skulle bli behövlig, då man skulle elektrifiera stamlinjen Stockholm—Göteborg, men naturligtvis även för att fylla andra kraftbehov. Det har ju under kristiden varit ett våldsamt behov efter kraft. Vid Lilla Edet har nu blivit nedlagt ett belopp av omkring 3,5 miljoner kronor. Det var ett pappersbruk där förut, som emellertid blivit nedrivet. Och det är en hel del förarbeten, som äro påbörjade. Nu har det blivit minskad efterfrågan på elektrisk kraft. Industrien har icke behov av samma kraft som förut, och dessutom har man blivit tveksam angående hur snart man skall börja arbetet med elektrifieringen av stamlinjen Stockholm—Göteborg. Och nu är frågan: skall man fortsätta byggandet av kraftstationen vid Lilla Edet eller skall man stoppa? Skall man avbryta arbetet, kan man inte göra det i det läge, som det nu är, utan man måste lägga ned åtminstone 1,7 miljoner kronor till. Man måste ha en viss dammbyggnad färdig först. Sålunda komma kostnaderna att bli något över 5 miljoner kronor, innan man kan avbryta arbetet. Det andra alternativet är att bygga färdigt. Men det anser sig vattenfallsstyrelsen icke kunna göra på vanligt sätt. Det blir för mycket kapital att förränta. Styrelsen säger, att den kan göra det endast om den till hjälp får 3,5 miljoner kronor av skattemedel, d. v. s. av arbetslöshetsanslaget. Och detta har utskottet för sin del tillstyrkt.

Nu har herr Olsson i Kullenbergstorp kritiserat detta och anser, att det blir en för dyr affär. Ja, det kan ju vara möjligt, att det blir något dyrare på detta sätt än att bryta av. Det är ju inte så alldeles lätt att säga. Men å andra sidan får man väl ändå lov att erinra sig att om en kraftverksbyggnad pågår på ett sådant ställe som Lilla Edet, så skall det vara ytterst tvingande skäl för att man skall avbryta byggnadsverksamheten. Där nere vid Lilla Edet fanns, som jag nämnde, innan byggandet påbörjades, ett pappersbruk, som sysselsatte omkring 600 arbetare. Detta pappersbruk har nu rivits ned, och dess arbetare ha till stor del blivit arbetslösa. De ha deltagit i byggnadsarbetet och bo till stor del kvar på platsen. Vidare animerades kommunen att köpa ett ganska stort markområde, som skulle bli industriområde. Den animerades också att låna upp pengar för att dit bygga järnvägsspår för en kostnad, vill jag minnas, av omkring 80,000 kronor. Kommunen har sålunda genom statens ingripande kommit i en mycket besvärlig ekonomisk belägenhet. Det är också en synpunkt att taga i betraktande. Vidare får man väl hoppas, att det inte skall dröja så många år, förrän industrien skall vara i den belägenheten, att den kan absorbera den kraft, som där skall tillverkas.

Efter min mening måste det väl också vara stridande mot sunda principer, att staten, såväl som de enskilda skall lägga ned all byggnadsverksamhet under denna svåra depressionstid. Det kan väl ändå inte vara riktigt. Nog är det väl då lämpligare att gå den väg, utskottsmajoriteten föreslagit, även om man måste taga 3,5

*Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.
(Forts.)*

*Ang.
kraftstationen
vid Lilla Edet.
(Forts.)*

miljoner kronor arbetslöshetsmedel och använda dem för att låta arbetet pågå där nere i stället för att stoppa och bli tvungen att sätta dessa arbetare till andra arbetslöshetsarbeten. För närvarande äro där anställda 155 man. Av dessa måste 100 man omedelbart avskedas, om riksdagen icke bifaller utskottets hemställan. Men om utskottets hemställan bifalles, så kunna ytterligare ett 50-tal man anställas, så att det blir över 200 man. De omkring 50 man, som skulle bli kvar, därest arbetet nu avbrytes, för att göra en del efterarbeten färdiga, skulle få sluta den 1 november i höst. Går man nu fram på den av utskottet föreslagna linjen, så kan man inte bara bibehålla dessa 155 man, utan man kan som sagt öka arbetsstyrkan till något över 200 man, och dessa komma att få arbete där under 2 års tid. Dessutom komma två verkstäder, av vilka den ena nu inte har något arbete och den andra mycket litet, att få beställningar av maskiner, vilket i mycket hög grad kommer att medverka till att de kunna hålla uppe sin produktion. Även en del andra verkstäder och en del järnbruk få något arbete. Jag vill minnas, att det går åt inte mindre än omkring 2,000 ton smidesjärn enbart till byggnadsarbetena. Ett av herr Olssons skäl för att icke vara med på saken var, att verket blir färdigt efter 2 år, vid vilken tid det icke förefunnes något behov av kraft, och driftkostnaderna, 300,000 kronor, skulle icke motsvaras av någon inkomst. Överingenjören i vattenfallsstyrelsen har försäkrat, att nog skall han kunna försälja kraften, även om den skulle användas för uppvärmning av vatten till ånga, och till sådant pris, att åtminstone driftkostnaderna skola täckas. Den saken behöver man ej vara ängslig för. För övrigt ingår det i dessa 300,000 kronor driftkostnader, som herr Olsson talade om, vissa moment, som icke kunna räknas direkt till driftkostnader, såsom avskrivning på anläggningen. Det blir därvidlag en ren bokföringsfråga.

Jag hoppas, att jag på denna sena timme icke vidare behöver utveckla de synpunkter, som tala för bifall till utskottets förslag. Jag ber, herr talman, att med vad jag sagt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallerius: Herr talman! Jag skall bara be att få instämma i vad herr Eriksson yttrade. Jag är rätt förtrogen med förhållandena, enär jag bor i närheten av den ifrågavarande platsen. Jag vill understryka det behjärtansvärda i att arbetarna få detta arbetstillfälle. De hava under årens lopp kommit in i detta arbete och blivit vana därvid. Det är också en synpunkt av betydelse.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå, biföll kammaren utskottets hemställan.

*I fråga om
Vänerns regle-
ring.*

Vid nu skedd föredragning av *punkten 18*, angående förberedande åtgärder för Vänerns reglering, yttrade

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag kan, herr talman, oaktat ti-

den är så långt framskriden, icke låta denna punkt passera utan att till densamma anknäta några reflexioner.

Den utredning, som föreligger rörande detta ärende, visar, att vattenfallsstyrelsen beräknade kostnaderna för dessa förberedande åtgärder år 1918 till 400,000 kronor. I den utredning, som nu föreligger, visas det, att kostnaderna uppgå till icke mindre än omkring 2 miljoner kronor. Redan skillnaden mellan den år 1918 beräknade kostnaden och den, som nu, 1922, beräknas, är så pass avsevärd, att enbart den är ägnad att föranleda en del ur kostnadsberäkningssynpunkt för vederbörande icke synnerligen angenäma reflexioner.

Men jag skall ej inlåta mig så mycket därpå. Jag vill fästa uppmärksamheten därvid, att varken uti Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets yttrande det finnes på något sätt någon specifik jämförelse mellan de ursprungliga kostnadsberäkningarna och de kostnadsberäkningar, man kommit till 1922. Utan sådana specifika jämförelser kan man ej klart bedöma på vilka punkter och av vilka anledningar denna oerhörda kostnadsökning uppkommit. Att det vittnar om en beräkning, som ursprungligen är uppgjord utan tillräcklig sakkännedom, synes mig emellertid vara klart. Men även om så ej skulle vara förhållandet, har det, under den beröring jag erhållit med personer som bo efter Vänerns stränder, berättats märkliga saker om det sätt, på vilket detta arbete är planlagt och bedrives. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera, huruvida de meddelandena äro riktiga eller icke. Är det så, att de äro riktiga, då tarvas det uppenbarligen här ifrån vederbörande statsråds sida en noggrann undersökning av förhållandet. Och även om de meddelanden, som kommit till min kännedom, skulle vara oriktiga, vill jag säga att det för vattenfallsstyrelsen och den vid dessa förberedande undersökningar anställda personalen skulle vara av behovet påkallat, att saken fullt klargöres. I den kungl. propositionen meddelas bland annat, att det för arbetets utförande har anskaffats ett logementsfartyg samt åtskillig båtmateriel. Befolkningen i dessa bygder har att berätta om färder med denna båtmateriel, som äro av den beskaffenhet, att om det meddelade är sanning, de färderna enligt min mening böra stävjas. Det kanske nu är i sista laget, då arbetet är nära slut, men i varje fall förutsätter jag, att rörande de resor som gjorts med fartygen skall det finnas journaler, som äro i tillfälle upplysa om huruvida de företagits eller icke och varigenom man möjligen kan komma till någon uppfattning om vad dessa färder hava kostat.

Jag ber sålunda att i anslutning till vad jag sagt få rikta en vädjan till herr kommunikationsministern, att han måtte om möjligt under denna riksdags lopp lämna kammaren upplysning om huru härmed förhåller sig, på det att man måtte kunna få någon klarare uppfattning om orsaken till den oerhörda kostnadsökning, som jag förut talat om. Jag ber också att få mycket varmt anbefalla de statsrevisorer, som i höst sammantråda, att se på de räkenskaper och till dem hörande räkningar, som rörande just denna post i vattenfallsstyrelsens bokföring kunna förekomma.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

*I fråga om
Vänerns regle-
ring.
(Forts.)*

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. kraftstationen vid Harsprånget. Härpå föredrogs *punkten 20*, angående anslag till kraftstationen vid Harsprånget. Därvid anförde:

Harsprånget.

Herr O s b e r g: Jag kan, herr talman, icke underlåta att säga ett par ord i denna fråga. Det har förefallit mig egendomligt, att man så tvärt avbrutit arbetena vid Harsprånget. Som herrarna hava sig bekant, har det redan nedlagts 6 miljoner kronor därpå. Nu föreslår utskottet, att en del byggnader skola inlösas med 510,000 kronor, vilket skulle anvisas på årets tilläggsstat, ävensom att för fortsatt underhåll av de utförda anläggningarna och byggnaderna skall anvisas för första halvåret 1923 50,000 kronor.

Före den studieresa, som vi senaste sommaren företogo till Norrland, hade jag den uppfattningen, att det var ett gott företag och att det borde åtminstone i någon mån bedrivas arbete däruppe. Men sedan jag på platsen sett hur förarbetena bedrivits och vilka anläggningar som kommit till stånd, så förefaller det mig nu litet märkvärdigt, att utskottet kunnat gå med på ett så snävt avbrytande av arbetena.

Nu säger man, att man icke kan tänka sig att på lång tid få användning för den kraft, som där skulle alstras. Vem har reda på det? Lika litet vet man detta som föreställningen om att få användning för den mycket omtalade återköpta kraften vid Trollhättan. Nog hade det varit bättre, att dessa 10 miljoner kronor gått till Harsprångets utbyggande. Vi kunna tänka oss att vi för framtiden hava att bygga på elektrifiering i stort sett. Det är nu redan av ingenjörerna ifrågasatt, att man skall kunna belasta ledningarna med högre spänning, och då blir det av ingen nämnvärd betydelse, vilka vägsträckor man har att transportera kraften. Det har redan börjat underhandlas om avsättning av kraften till Danmark. Man skulle då så att säga exportera kraft från de sydligare kraftstationerna samt föra ned kraften från de nordligare kraftkällorna till Sydsverige. Detta skulle ju innebära en nationalekonomisk vinst. Vi få väl ändå tänka på, att i en snar framtid våra järnvägar skola elektrifieras. Nationalekonomerna må nu resonera hur som helst, men jag har absolut den uppfattningen, att ju förr elektrifieringen kommer till stånd dess bättre. Vi skola dessutom tänka på att det råder arbetslöshet i dessa trakter lika väl som i övriga landsändar, och jag kan inte förstå, varför man inte skulle kunna hålla en jämförelsevis liten styrka för fortsättandet av arbetet däruppe. I bästa fall tar det 10—15 år, innan utbyggnaden kan tänkas vara färdig. Och vem vet, om icke då det är av behovet påkallat att hava den kraft tillgänglig, som här kan lämnas. Jag tror verkligen, att vi äro alldeles för kvicka i vändningarna, när det gäller att skifta om från en plan till en annan. Jag tror icke, att detta är lyckligt för vår utveckling, och att vi få lida därför.

Nu har jag naturligtvis intet yrkande att göra, ty det skulle icke

tjäna någonting till. Jag har emellertid känt ett behov av att säga min mening i denna fråga, och jag försäkrar herrarna, att om 10 år skall varena en, som har känsla för vår utveckling, ångra, att man nedlade arbetet vid Harsprånget.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Ö r n e: Herr talman, mina herrar! Då den ärade talaren icke gjorde något särskilt yrkande, var det kanske överflödigt, att jag begärde ordet. Jag vill emellertid säga, att det enligt min uppfattning skulle vara fullkomligt oförsvarligt att fortsätta arbetet på Harsprånget. Det kan råda mycket stor tvekan, huruvida det var riktigt att fortsätta med Lilla Edet. Även jag har tvekat mycket, innan jag tillrådde Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att bevilja medel för det ändamålet, men efter övervägande kom jag till den uppfattningen beträffande Lilla Edet, att man där ändå byggde så att säga mitt upp i en trakt, som kunde beräknas, så snart industrien komme i gång, behöva åtminstone en del av den där alstrade kraften. Dessutom föreligger det, såsom framgått av en annan proposition än den som nu behandlas, också vissa planer på att skicka en väsentlig del av Lilla Edets kraft till herr Olssons i Kullenbergstorp hemland, till Skåne, vilket man absolut inte kan göra med kraften från Harsprånget.

Jag vågar till och med påstå, att även såsom läget efter hand har blivit, *återköpet* av Trollhättekraften var en mycket klokare affär än fortsättandet med Harsprånget skulle vara.

Att tänka på en allmän elektrifiering av Norrlandsjärnvägarna, det kan, vågar jag bestämt påstå, icke gärna vara allvarligt menat av den siste ärade talaren. Vi förlora alldeles tillräckligt på dessa banor, för att vi dessutom skulle kosta på dem en utrustning, som säkerligen skulle fördubbla driftkostnaderna utan att öka inkomsterna.

Herr O s b e r g: Herr talman! Bara ett par ord! Jag vill säga herr statsrådet med anledning av att man tänker sig, att de norrländska banorna ej skola elektrifieras, att jag har för mig, att det icke skall dröja länge, innan man på ekonomiskt sätt kan draga kraften söderut. Jag håller fast vid, att vi kunna icke i längden hålla på att importera kol från England, ehuru nationalekonomerna säga, att det blir en billigare affär, något som jag emellertid inte tror på. Ty änskönt det blir dyrare till en början med elektrifiering, stanna dock pengarna då inom landet, och det blir här större penningcirkulation och därmed större trevnad bland folket. Det har visat sig också, att nationalekonomernas spådomar och läror icke alltid hålla streck. Det sunda förnuftet bör också få tala.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
kraftstationen
vid
Harsprånget.
(Forts.)

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 17 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstaten för år 1922 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

Ang. en håll- och lastplats vid London. *Punkten 1*, angående anslag till anläggning av en håll- och lastplats vid London.

I en inom första kammaren väckt motion nr 64, hade herr *Rosén* hemställt, att riksdagen måtte å tilläggsstat för år 1922 anvisa 85,000 kronor för anläggning av håll- och lastplats vid London mellan Hörnsjö och Vännäs.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Carl G. Ekman*, *Wiklund*, *Rydén*, *Jönsson* i Revinge och *Bengtsson* i Norup.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Wiklund*: Herr talman! Man kan ju säga, att det här är en jämförelsevis liten fråga gentemot alla de stora frågor, som avhandlas i detta utskottsutlåtande. Men jag har för min del i allt fall ansett den vara av den betydelse, att jag tillsammans med en del andra ledamöter från utskottet reserverat mig mot det beslut, vartill utskottet har kommit. Jag skulle även jag möjligen ha kunnat nöja mig med detta beslut, om det icke vore så, att jag så väl kände till den bygd och den befolkning, som skulle beröras av den föreslagna håll- och mötesplatsen vid London och därjämte vet, att det är ett stort och verkligt behov att få denna till stånd. Det är nämligen stora och vackra byar, som ligga i närheten av denna plats, och dessa ha för närvarande ingen järnvägsstation närmare än Vännäs norr om och Hörnsjö söder om den föreslagna mötesplatsen vid London. Men vad ännu värre är, det finns ingen framkomlig väg till någon av dessa stationer, och man kan icke heller tänka sig, att där skulle anläggas någon sådan. Som bekant äro avstånden i Norrland stora, och när norra stambanan byggdes, förlades stationerna på långa avstånd från varandra. Nu har under några år varit anordnad en mötesplats för norrgående och södergående tåg där vid London. Men till följd av ändrade tågtider har denna förmån, som befolkningen haft, nu så gott som upphört. Det har nämligen ansetts lämpligt att förlägga tågmötena till annan plats. Nu har det tagits för givet, att en håll- och lastplats skulle anläggas vid London, och detta har gjort, att det väghållningsdistrikt, som denna bygd tillhör, också gått i författning om att bygga en landsväg fram till London, vilken beräknats bli färdig instundande sommar. Men det är tydligt, att det icke är till något gagn att få vägen fram dit, om det inte finns möjlighet att där stiga på och av tåget och även att lasta av och lasta in det gods som finnes. En sådan väganläggning blir

då givetvis till ingen nytta, ty det kan ju icke vara till något gagn att man kommer fram till järnvägsbanken och endast ser tåget rusa förbi utan att göra något uppehåll.

Ang. en håll- och lastplats vid London.

(Forts.)

Att behovet av en håll- och lastplats vid London är erkänt även från järnvägsstyrelsens sida, torde väl framgå därav, att järnvägsstyrelsen tvenne gånger bland sina anslagskrav till Kungl. Maj:t även upptagit anslag för uppförande av en håll- och lastplats vid London. Och i den tioårsplan, som senast framlades, ingick också uppförande av denna håll- och lastplats. Att emellertid järnvägsstyrelsen nu icke ansett sig böra upptaga detta krav torde väl vara förklarligt, då den givetvis har anmodats att begränsa sina anslagskrav till det minsta möjliga.

Nu har jag under denna dag fått reda på, att järnvägsstyrelsen visserligen berett någon lättnad för befolkningen där, ty på samma gång den avslagit en framställning från vissa personer om anordnande av en mötesplats vid London, så har den medgivit en liten lättnad i så motto, att det någon dag i veckan eller så skulle med vissa anordningar och under vissa villkor få av- och pålastas fraktgods. Men det är givet, att detta icke kan vara någon tillfredsställande anordning.

Det vill synas mig, att det borde kunna göras något åt saken, så att en håll- och lastplats anordnas vid London. Om icke på annat sätt så borde det kunna ske genom anordnande av nödhjälpsarbeten, varigenom sysselsättning kunde beredas åt arbetslösa och varigenom också staten kunde undgå ett direkt anslag för att få denna håll- och lastplats uppförd. Ty förr eller senare måste väl i alla fall en lastplats anordnas där, och då kräves ju därför ett särskilt anslag, vilket man nu skulle undgå, om det utfördes med nödhjälpsmedel. Men med den motivering, som finnes i utskottsbetänkandet, kan det ju näppeligen tänkas ens att detta vore möjligt. Jag tillåter mig därför föreslå en något ändrad motivering och även en annan kläm än som finnes i utskottets betänkande, och jag vill också nämna, att ett sådant förslag under dagens lopp varit framlagt i första kammaren. Detta ändringsförslag har följande lydelse: »Beträffande anordnandet av en mötesplats vid London har utskottet funnit starka skäl vara anförda för att detta arbete snarast görligt igångsättes, därvid lämpligen nödhjälpsmedel synas kunna komma till användning. Vid sådant förhållande torde särskilt anslag icke vara erforderligt.

Utskottet hemställer, att riksdagen med anledning av herr Roséns motion måtte för sin del förklara järnvägsstyrelsen berättigad att för anordnande av mötesplats vid London å bandelen Hörnsjö—Vännäs använda av till styrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedel ett belopp, högst 75,000 kronor.»

Jag skulle vilja hemställa till övriga ledamöter av statsutskottet, att de icke ville motsätta sig detta ändringsförslag, och jag tillåter mig, herr talman, att därtill nu yrka bifall.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Örne: Her talman, mina herrar! Jag anser mig böra delgiva kam-

Ang. en håll-
och lastplats
vid London.
(Forts.)

maren en del upplysningar, som jag erhållit från generaldirektören och chefen för statens järnvägar beträffande den här ifrågavarande hållplatsen. Till en början vill jag emellertid erinra om, att järnvägsstyrelsen framlade begäran om anslag till denna hållplats 1919 och att 1920 års riksdag avskog järnvägsstyrelsens hemställan. När 1920 års riksdag, som — för att icke göra mig skyldig till någon överdrift i uttryckssättet — visade en synnerlig frikostighet i vissa avseenden, avskog denna hemställan och det vid den tid, då det ändå fanns behov i viss utsträckning att ha en mötesplats där uppe, så skulle det förefalla mig rätt egendomligt, om 1922 års riksdag skulle, sedan behovet av mötesplats upphört och sedan de ekonomiska förhållandena blivit så svåra, finna sig böra avvika från den uppfattning, som riksdagen 1920 hade.

Nu lämnas det den upplysningen i det papper, som jag har här, att »utvidgning av militärmötesplatsen London enligt motionen till trafikplats skulle erfordra uppförandet av stationsstuga med expeditionrum och godsmagasin jämte anläggande av lastkaj m. m., varjämte skötseln av platsen skulle kräva viss personalökning och antalet tåguppehåll helt säkert ävenledes behöva ökas. Under nuvarande förhållanden torde den mertrafik, som skulle tillföras statens järnvägar genom trafikplatsens utbyggande, helt säkert icke förslå att täcka ens de rena ökade driftkostnaderna, vadan anläggningen alltså, även om man helt bortser från ränte- och amorteringskostnader, komme att bliva oekonomisk för statens järnvägar.» På grund av detta anser man i järnvägsstyrelsen, att frågan om anläggning av en trafikplats här tills vidare bör anstå.

Det meddelas vidare här, att trafik i viss utsträckning dock nu förekommer, och dessutom anser jag mig böra ytterligare meddela, att en viss utvidgning av den trafiken är under övervägande. Man har, säger generaldirektören, »tänkt sig att med användande av befintliga anordningar under synnerligen enkla former kunna utöka den trafikanterna medgivna rätten på så sätt,

1) att stycke gods och vagnslast gods skulle kunna mottagas och avsändas till platsen efter tariffberäkning för gods norrut efter Hörnsjö tariffer och gods söderut efter Vännäs tariffer,

2) att all godsjournalisering skulle utföras vid Vännäs och Hörnsjö stationer och

3) att trafikanterna själva skulle, då godsbod saknas, svara för det såväl ankommande som avgående stycke godset från lossnings- resp. till lastningstillfället.

Därvid har man också ifrågasatt, att de på större avstånd från platsen boende trafikanterna skulle kunna anlita sig av någon kommissionär på platsen.»

Innan man får förvisning om genom dessa åtgärder, att trafiken kan bli lönande, så är det enligt min uppfattning icke lämpligt att vidtaga några kostsammare anordningar där uppe.

Nu kan det visserligen sägas, att det är otillfredsställande, om endast exempelvis två tåg i veckan i vardera riktningen stanna. Men det är egentligen en ganska stor vidskepelse, att den som bor vid en

järnväg skall kunna resa ett par gånger om dagen, när t. ex. den öbefolkning, vi ha på några få miles avstånd från huvudstaden och som är betydligt större än befolkningen vid London, under den längsta delen av året får nöja sig med att endast en å två gånger i veckan kunna komma till mera tätt bebyggda orter och anstalter, som befolkningen behöver anlita. Befolkningen där uppe blir, om trafiken upplätas på det sätt som är ifrågasatt, ingalunda sämre ställd än befolkningen här ganska nära huvudstaden.

*Ang. en håll-
och lastplats
vid London.*

(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Som kommunikationsministern redan meddelat, var ju denna fråga före 1920, och den blev då väl prövad av statsutskottet. Statsutskottet och sedan riksdagen kom då till den uppfattningen, att det fanns icke mera skäl för denna anläggning.

Nu har ju en av reservanterna inom utskottet här tänkt sig, att när man icke anslår medel, så kan man bygga av arbetslöshetsmedel. Huruvida det kan vara lämpligt, blir Kungl. Maj:ts sak att pröva. Men för min del kan jag icke finna det lämpligt, att riksdagen gör något uttalande i sådan riktning. Och jag kan för min del icke heller se annat än att en sådan där anläggning är föga lämplig som nödhjälpsarbete. Det arbete, som det här blir fråga om, är husbygge, det blir mest material, som går åt, och det arbete, som kunde tjäna som nödhjälpsarbete, blir det icke så mycket bevänt med.

Den synpunkt, som måste noggrant vägas, innan en sådan station kommer till stånd, är i vad mån den täcker driftkostnaderna. Och här har erinrats från kommunikationsministern, att gjorda beräkningar visa, att den inkomst, som blir vid denna anstalt, icke ens täcker utgifterna på stationen, att det sålunda icke blir någon betalning för det arbete tågen utföra, icke ränta på det kapital, som är nedlagt m. m.

Vid sådant förhållande förefaller det mig, att statsutskottet har ganska goda skäl för sin mening att yrka avslag på motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman! Med anledning av järnvägsstyrelsens yttrande, att det skulle fordras en personalökning vid London, för den händelse där skulle inrättas en håll- och lastplats, ber jag att få påpeka, att där redan med nuvarande anordning är anställd en man. Norr om Vännäs ligger en liten anhalt, som heter Tväråbäck, som skötes av en enda man, och jag föreställer mig, att denna hållplats i London icke skulle fordra större personalantal än hållplatsen i Tväråbäck.

Vidare skall jag gentemot herr kommunikationsministern be att få säga, när han talar om att man ganska nära huvudstaden har orter, som icke ha närmare förbindelser till järnvägsstation än fallet är med denna befolkning, att man dock här torde bo i närheten av landsvägar eller andra vägar, vilket icke är förhållandet med denna befolkning, som icke med vanliga vägar kan komma fram vare sig

Ang. en håll-
och lastplats
vid London.
(Forts.)

till Hörnsjö eller till Vännäs. Jag menar, att redan denna synpunkt väger åtskilligt, när det gäller att bedöma denna fråga.

Gentemot herr Eriksson i Grängesberg vill jag säga, när han talar om olämpligheten av att använda detta arbete till nödhjälpsarbete, att i Vännäs går ett stort antal personer, som förut haft anställning vid järnvägen där, sysslolösa, och man har stora bekymmer för, huru man skall kunna bereda dessa människor arbete. Det är personer, som lämna sig åtminstone delvis för detta arbete, som här skulle ifrågakomma.

På grund av detta ber jag att få yrka bifall till det av herr Wiklund gjorda yrkandet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Wiklund under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Wiklund, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 17 B, röstar

Ja;

Det, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Wiklund under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 69 ja mot 16 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 april 1921 om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av obligatorisk hundskatt för hela riket;

bankoutskottets

memorial, nr 17, med förslag angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott; och

utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av bestämmelserna rörande pensionsåldern för civila befattningshavare i statens tjänst; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av delar utav Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa försäljningar från häradsallmänningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Annelund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jeppsson</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 20 mars,
» <i>Poppius</i>	» den 20 mars,
» <i>Björklund</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 20 mars,
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 2 » » » 20 »
» <i>Sjögren</i>	» 3 » » » 19 »
» <i>Jonsson</i> i Hökhult	» 5 » » » 20 »
» <i>Jönsson</i> i Fridhill	» 5 » » » 20 »

herr	<i>Dahlén</i>	under 8 dagar fr. o. m. den	21	mars,	
»	<i>Samuelsson</i>	» 8 » »	21	»	
»	<i>Andersson i Kroken</i>	» 6 » »	20	»	
»	<i>Svensson i Långelanda</i>	» 5 » »	21	»	
»	<i>Bäcklund</i>	» 3 » »	19	»	
»	<i>Gustafsson i Örebro</i>	» 4 » »	21	»	
»	<i>Wikström</i>	» 10 » »	21	»	
»	<i>Törnkvist i Karlskrona</i>	» 8 » »	21	»	
»	<i>Danielsson</i>	» 4 » »	21	»	
»	<i>Åkerlund</i>	» 4 » »	20	»	
»	<i>Rydén</i>	» 5 » »	20	»	
»	<i>Carlström i Helgagård</i>	» 4 » »	20	»	och
»	<i>Gustafson i Kasenberg</i>	» 3 » »	22	»	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,7 på natten.

In fidem
Per Cronvall.